בת קול

ב"ה
כ"ח בתשרי
תשכ"ז
12.11.66

12

המחיר 25 אג'

העורך: אריאל רוזן־צבי. המערכת: הלל וים, יצחקי משה, מ. מנחם, שיף שאול, חיים יצחק
כתובת המערכת: אוניברסיטה בר־אילן, הסתדרות הסטודנטים, ת.ד. 313.
המוציא לאור: הסתדרות הסטודנטים של אוניברסיטת בר־אילן
סודר במסדרת „בייטל" — הודפס בדפוס „דניאלי", תל־אביב, רח' יצחק שדה 36, טל. 38443.

בגליון זה

16 עמוודים

ידיעות קצרות

הורחקו שתי סטודנטיות

שתי סטוד' שהורשעו בהע־תקה בבחינות המעבר הועגשו ע"י ועדת המשמעת בהרחקה מן האוניברסיטה. מספר גדול יותר של סטודנטים מעתיקים הובאו לברור לפני ועדת ה־משמעת, שהטילה על חלק מהם ענשים שונים. שני ה־מקרים החמורים נסתימו, כ־אמור, בהרחקה מן האוניבר־סיטה.

מפעל השכפול למשכנו החדש

מפעל השכפול העצמאי של הסתדרות הסטודנטים עובר ל־משכנו החדש בבנין האודי־טוריום ליד מחלקת הגזברות. הנהלת האוניברסיטה תרמה שני חדרים מרווחים להשכנת המפעל והוא נפתח היום עם תחילת שנה"ל.

המפעל עומד עתה בעצומם של הליכים משפטיים לקראת הפיכתו לחברה בערבון מוג־בל והוא יתחיל השנה ב־שכפול חוברות הרצאות ותר־גילים מלבד המכירה השו־טפת.

משה יצחקי מנהל השכפול, עזב את תפקידו ובמקומו נתמנה כמנהל בצר נחום.

נבחרת אסא בר־אילן להתאחדות לכדורגל

נבחרת הכדורגל של „בר־אילן" התקבלה כחברה מלאה להתאחדות כדורגל הישרא־לית. הנבחרת משתתפת במש־חקי גביע המדינה והספיקה כבר לצאת ממסגרת המשחקים לאחר שנוצחה 4:1 במשחק הראשון. כמו־כן משתתפת ה־קבוצה במשחקי הליגה הסדי־רים ובליגה למקומות עבודה.

הסכם בע"פ קובע כי הקבו־צות שתתחרנה באסא בר־אילן תשחקנה עמה באחד מ־ימות החול וזאת למרות שכל משחקי הכדורגל של ההתאח־דות נערכים בשבתות. שני משחקים כבר נערכו והקבוצה מתכוננת עתה למשחקיה ה־סדירים.

הקצבה לפנימיות

בגלל כושר הקליטה המצומ־צם של הפנימיות ורבויים של המבקשים להתקבל אליהן ה־זקוקים לעזרה בדיור, הקצי־בה האוניברסיטה סכום של 5000 ל"י לעזרה לסטודנטים נזקקים. עזרה זו ניתנת כהק־צבה למקומות דיור מחוץ לאוניברסיטה. ועדה פריטטית המורכבת מנציג האוניברסיטה ומנציגי הסטודנטים דנה בב־קשות המוגשות לה וקובעת בכל מקרה את סכום התמיכה ואת מקום המגורים. לקראת השנים הבאות בהם יגדל מס־פר הסטודנטים ויתקרב ל־4000 — 5000 מתוכננת בנית מספר בניני פנימיה שישלימו את הפער הגדול הקים היום בין מספר הבקשות והנזקקים לכושר הקליטה של הפני־מיות.

הסתדרות הסטודנטים:

נתנגד לכל העלאה בשכר הלמוד

האוניברסיטה: ננהג בתאום עם שאר המוסדות להשכלה גבוהה.

— מאת כתבנו —

כל העלאת שכר, שלא בהתאם לוועדת אגרנט תגרום להתפתחות לא רצויה, ועלולה אף להגיע עד כדי השבתת הלימודים.

דבר זה מתברר משיחת כתבנו עם יו"ר הועד, יצחק יוחאי. בדבריו הביע מר יוחאי את מחאת הסתדרות הסטודנטים על הסחבת בקביעת גו־בה שכר הלמוד ועל תכסיס־נות ההשהיה של הממשלה, כאשר עד תחילת הלמודים ע־דיין לא נקבע גובהו של שכר הלמוד. יו"ר הועד קרא להנ־הלת האוניברסיטה לתמוך ב־מאבקם ולזרז את ההליכים בדיוני הועדה.

מנהל האוניברסיטה מר מתת־יהו אדלר הביע באזני סופרנו את תקוותו, שלא יהיה צורך בשביתה ושימצא מוצא ל־אותם סטודנטים שלא יהיה ביכולתם לשלם לעזור בעזרת סטיפנדיות.

„האוניברסיטה", אמר מר אדלר, „קשורה למדיניות הכ־ללית שתקבע ע"י המוסדות המוסמכים. הועדה המליצה מה שהמליצה ואנו מחכים להנח־יות שר האוצר ולמוסדות ה־אחרים להשכלה גבוהה. ננהג בענין זה יחד עם שאר המוס־דות להשכלה גבוהה ואני מ־קוה", סיים שוב בתקוה, „ש־הסטודנטים לא ישבתו".

בינתיים, נפתחת היום שנת־הלמודים כסדרה בחוסר ידי־עה על גובה שכר־הלמוד, או־תו ישלמו הסטודנטים בשנה"ל הנוכחית.

2600 סטודנטים ו 350 מרצים בפתיחת שנה"ל

שנת הלמודים החדשה נפתחת היום תוך גידול מספרם של הסטודנטים בלמעלה מ־25%. מספר אך רק כמחציתם, 800 הנרשמים הגיע ל־1600, סטודנטים, התקבלו ל־פקולטות השונות.

מספר הסטודנטים יגיע ב־שנה זו ל־2600.

למעלה מ־50 מנויים חדשים נקבעו בארבעת החודשים האחרונים ו15 מדענים הגיעו מחו"ל הלקם למטרות הוראה בלבד וחלקם למטרות השתק־עות. בין הבאים הפרופסורים גרין (ביו"ס לעבודה סוציאלית) וולר (המחלקה לסוציולוגיה) ולובן (המחלקה לפיסיקה).

ביה"ס לעבודה סוציאלית הפותח השנה לראשונה את שעריו כולל 40 תלמידים ש־נבחרו מתוך 70 מועמדים. מגמות הדשות יפעלו במסגרת המחלקה לחנוך ומספר מחל־קית אחדות הורחבו גם הן.

בשטח הבנוי נוספו מעבדות חדשות למיקרוביולוגיה בבנ־ינים הטרומיים. בעבודה זו הושקעו למעלה מחצי מיליון ל"י. נפתח האגף התחתון של הספריה החדשה אשר תושלם תוך מספר חדשים.

ליד הספריה הוחל לפני כ־חודשיים בבנין המנהלה החדשה ולקראת השנה הבאה מתכננים הרחבת מועדון הסטודנטים, בגיני פנימיות נוספים, ות־חילת בנינו של בנין המחלקה למדעי הרוח. התכנון נעשה ע"י ועדת מומחים הכוללת מהנדסים וארכיטקטים שהכי־נה תכנית אב לבנוי האוניבר־סיטה.

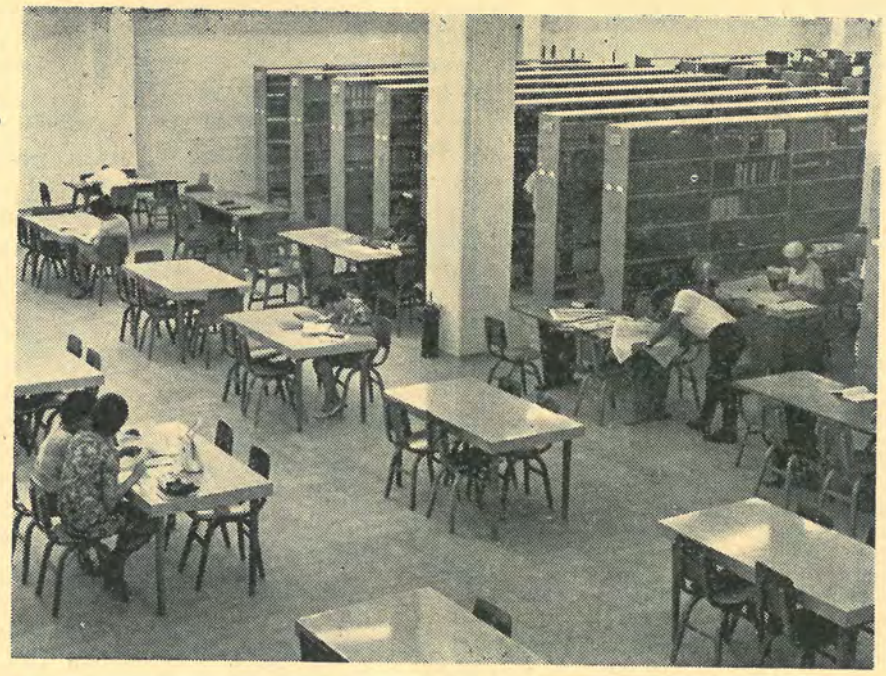

הספריה החדשה: באחד הגליונות הראשונים של שנת תשכ"ו הבאנו בשער העתון תצלום של הספריה החדשה עם תחילת בנינה... בגליוננו הראשון לשנה זו אנו מביאים את תצלומה של הספריה בפעולתה.

דבר היו"ר יצחק יוחאי

סטודנט נכבד!

עם תחילת הלמודים מתעוררות אצלך בעיות מתחומים שונים ובדרך־כלל אינך יודע אל מי לפנות. הסתדרות הסטודנטים היא הכתובת לכל תלונותיך.

בגליון זה, בעמוד 15, תמצא דווח קצר על פעולותיה של ההסתדרות. אזכיר רק ברמז את השטחים השונים של פעולות הועד; פתרון בעיות פנים, כגון בעיות המזכירות האקדימית; תרבות: הרצאות, שבתות הווי, ארגון נשפים, מכירת כרטיסי תיאטרון בהנחה מיוחדת וכו; ספורט: ארגון חוגים בכל ענפי הספורט; ועדה לעזרה עצמית: עזרה לנזקקים לעבודה ו/או לדיור. כל הזקוק לדירה יופנה אל אחת הדירות המצויות בכרטסת שאורגנה במשך החופשה; גמ"ח: קופה מיוחדת הפועלת ליד ההסתדרות מעניקה סכומי כסף לנזקקים להם בתשלומים נוחים.

אנו חברים בהתאחדות הסטודנטים הארצית. במסגרת חברות זו מאורגנות פעולות משותפות של כל המכללות ומנוהלים מאבקים משותפים. ההסתדרות מקיימת קשרים הדוקים עם הסניפים השונים ונתנת עזרה הדדית בכל הנדרש לארגון הפעולות והמאבקים המשותפים.

בשנים האחרונות לא הצלחנו לפרוץ את מעגל הפעילים המצומצם שעמד לרשותנו. לקראת שנה"ל תשכ"ז אני תקוה כי כל אחד מצבור הסטודנטים יתרום כפי יכולתו להעלאת קרנה של ההסתדרות ולהרחבת אותו חוג הנושא בעול החובות של כל צבור הסטודנטים באוניברסיטה.

לסיום עוד בקשה לי אליכם. אם נאלץ להכריז על השבתת הלמודים בל יפר אף לא סטודנט אחד את השביתה, אפילו תוכרז זו בתקופת הבחינות. במשמעת הפני־מית נבחן כצבור סטודנטים מאוחד.

הסתדרות הסטודנטים אבלה
על מותו ללא עת של
ד"ר צבי דור
מרצה ראשי לתלמוד
באוניברסיטה „בר־אילן"

מכרז

מערכת „בת־קול" מודיעה על מקום פנוי לשני חברי מערכת.

התכונות הדרושות:
✶ כשרון כתיבה
✶ התמצאות בעריכה

המעוניינים יגישו הצעותיהם בכתב במשרד הסתדרות הסטודנטים עד ל־24.11.66, י' במר־חשון תשכ"ז.

על מדיניות הבטחון, החוץ והפנים

ראיון החדש

א. רוזן־צבי עם

ח"כ ש. פרס

יש לתת תאור מדויק של מצב הבטחון ☆ אין להפריז בתאור ההתקרבות לארה"ב ☆ הנשק הקונבנציונאלי אבד הרבה ממשמעותו הפוליטית ☆ תוך 10 שנים צפויה לישראל סכנה מהתערבות סינית במזרח התיכון ☆ בעית הפליטים היום קרובה לפתרון ☆ רפ"י לא תחזור למפא"י - ההדברות היא חסרת משמעות ☆ רפ"י אינה מתענינת בשדוך, רפ"י מתענינת בתמורה ☆ יש אזלת נפש במדינה ☆ בן־גוריון הנון - קונפורמיסט הגדול ביותר בעם היהודי.

שאלה: האם, לדעתך, מצבנו הבטחוני שופר או הורע במשך השנתיים האחרונות לאחר התפטרותך, והאם הסיבות לכך חיצוניות או פנימיות?

ש. פרס: „אני לא חושב, שיש הרעה במצב הבטחון במדינת ישראל. הסיבות העיקריות לכך הן חיצוניות, כלומר: העובדה שהפילוג בעולם הערבי העמיק, שמצרים מוסיפה להתיש את כוחותיה בתימן, שבסוריה לא קמה ממשלה יציבה ושהקשיים הכלכליים מעיקים במידה ניכרת על העולם הערבי. אך יש כמובן, גם סיבות פנימיות; מאז מבצע קדש הקימונו מערכת בטחון, שכוחה המרתיע וכוחה המגן עמדו במבחן, ואני בטוח שיעמדו עוד כמה שנים.

בעיות הבטחון העיקריות הן לא אלה המידיות לטווח קצר כי אם אלה לטווח רחוק.

שאלה: אתה חושב שמדיניות הבטחון של היום היא המשך הקו שאתם התחלתם או יש נסיון לשנוי?

תשובה: יש דברים שלא השתנו — וזה טוב, יש דברים שהשתנו — ואני מטיל בהם ספק, ויש דברים שהיו צריכים להשתנות ולא השתנו — והם מדאיגים אותי. מהדברים שלא השתנו זה המאמץ לרכוש נשק רגיל ופעולות התגובה, שאמנם מיחסים להם כל מיני שמות שונים, אבל אני מקוה שאתה לא מתרשם יתר על המידה מהפואזיה האופינית במקצת של תאור המצב המדיני. מהדברים שהשתנו זה אי־הקפדה על מספר עקרונות יסוד במערכת הבטחון: א) אנחנו נהגנו כל השנים לתת תאור מדויק של המצב. אני חושב שגם אשכול וגם אבן השתמשו בהרבה צבעים ורודים שלא היה להם שום בסיס אמיתי כמו רוח טשקאנט, יחסים עם רוסיה וכמו הצהרותיו הנשנות של שר החוץ שהנה הערבים שינו את דעתם. **אינני מבין מדוע שר החוץ הישראלי צריך להתחייב על שינוי דעתם של הערבים.** אני בספק אם הערבים השתנו ואינני מבין מה התועלת המדינית בתאור מצב ורוד כזה. לעומת זאת, בפנים אומרים: טוב, אין לנו יותר בעיות בטחון. **על כן אינני גורס לא תאור מופרז לא לחיוב ולא לשלילה כי אם תאור מדויק של המצב הבטחוני.**

ב) **בקונפקציה של מבנה מערכת הבטחון, חלוקת העבודה בין אזרחים לבין קצינים שוב לא מוקפדת הלוקה העקרונית כפי שהיתה בעבר,** וזה שוב שינוי שאני מצביע עליו כשינוי לא משמח באופן מיוחד.

שאלה: אתה מתכוון להערות הרמטכ"ל בענינים מדיניים?

תשובה: לא, אני מתכוון להעברת הגיוס לידי כפיפה צבאית. אני מתכוון להפיכת התעשיה האוירית לעסק מסחרי ולנסיון להפוך גם את התעשיה הצבאית לעסק מסחרי. אלה מפעלים שהלכו יפה ועבדו יפה ואינני מבין מדוע צריך לעשות מהם צי"ם או איזה חברה אחרת כזו.

מה שנוגע להערות הרמטכ"ל וכדו', **אני סבור שיש לקבוע מראש מה רמטכ"ל זכאי להגיד ומה רמטכ"ל אינו זכאי להגיד.** מעולם אין לנזוף ברמטכ"ל על דברים שאמר אלא א"כ הוזהר מראש שלא לאמר. בכלל אין אתה נוזף רטרואקטיבית. אתה נוזף רק כאשר מפירים הנחיה. **אבל עוד יותר מדאיג אותי שהנזיפה הזו של ראש הממשלה ב־רמטכ"ל, אמנם נזיפה מסויגת, לא באה מפני ששר הבטחון הגיע למסקנה, שיש לנזוף ברמטכ"ל אלא מפני שמפ"ם לחצה וזו שוב אחת הכניעות הטיפוסיות ללחץ פנימי, דבר שאני בהחלט שולל.** עניני בטחון ועניני חוץ יש לנהל לגופם של דברים, ולא בהתחשבות עם צרכים קואליציוניים. הדרך הטובה ביותר אם שר־בטחון חושב, שהרמטכ"ל היה צריך לא להגיד משהו זה לקרא לו לחדר ולהגיד לו: ידידי הרמטכ"ל אני מציע שלא תדבר. מפני שעד עכשו הקפדנו מאד בכבוד הצבא ואני חושב שלא הדמוקרטיה, לא הבטחון ולא הצבא הפסידו מזה.

הדבר השלישי שאותי מעניין יותר מהכל זה מה תהיה צורת מערכת הבטחון ב־1975—6, בעוד 10 שנים. יש לי בענין זה דעות מגובשות. אין לי שום נטיה לפרסם אותם, עוד לא בשלב זה. אני רק משוכנע שבכדי שב־1976 מצבנו הבטחוני יהיה טוב כמו ב־1966 יש לעשות דברים מסויימים ב־10 השנים הבאות, אינני משוכנע, שהדברים האלה נעשים.

אין להפריז בתיאורים

שאלה: היו אליך פניות מצד העוסקים היום במערכת הבטחון כאדם שעיצב את מערכת הבטחון הנוכחית ליעץ לסייע או לעזור?

תשובה: לא! המקום היחידי, שאני מביע דעתי הוא ועדת החוץ והבטחון.

שאלה: מהי לדעתך השפעת הצבת כוחות מצריים בסוריה על מצבנו הבטחוני, והאם אתה חושב שכתוצאה מכך עלולה לגדול הסכנה להתלקחות צבאית בגבול סוריה?

תשובה: אני מטיל ספק אם המצרים יציבו פעם נוספת כוחות בגבול סוריה. הם כבר פעם עשו זאת והתוצאה העיקרית היתה מתיחות ניכרת בין הצבא המצרי לצבא הסורי. אין הצבא המצרי אהוב בארצו, אבל אני משוכנע שהצבא המצרי מעולם לא היה אהוב, וספק אם פעם יהיה אהוב, מחוץ לגבולות ארצו. המצרים הם די ארוגנטיים, ואתה יודע שהמרשל עמאר נאלץ לברוח עם פיג'מה במטוס חזרה הביתה כאשר שלושה גנרלים סורים נכנסו אליו עם אקדוחים שלופים. ובכן, זה שלקצינים יש אקדחים זה ידוע, אבל הסיבה שהם ישלפו את האקדחים זו התנהגותו, כנראה, של המרשל עאמר. אבל אם המצרים יכנסו אז אני משוכנע, שהם יצטרכו גם לרסן את הסורים עצמם מפני שהמצרים הם די נבונים בכדי להבין שאי־אפשר לחלק צ'קים ללא כיסוי. **אינני מאמין שהמצרים היום ברגע זה מוכנים למלחמה עם ישראל כאשר כוחותיהם מרותקים בתימן. כך שהשפעה והתוצאה של חדירת צבא מצרי לסוריה איננה מוכרחה להיות דומה לסיבה לכניסתם.**

שאלה: בדרך כלל אומרים שהשפעת הסכסוך הערבי על בטחוננו היא לחיוב, האם אינך סבור, שהשפעה כזו יכולה להיות גם לשלילה?

תשובה: אני אומר לך, כל הפלפול הזה ספק אם יש לו ערך. האם, נאמר, דעתנו משנה בעולם הערבי. אותי לא מעניין אם העולם הערבי מאוחד או אינו מאוחד, המעניין אותי זה יחסו של העולם הערבי כלפי ישראל. יחסו של זה כלפינו אינו נובע מתמרונים בין־ערביים כי אם מהתפתחויות פנים־ערביות. **יחסה של מצרים לישראל משקף קודם־כל את מה שנעשה במצרים** ולא את מה שחושבת ישראל. אינני חושב, שיש טעם רב לשקוע במסקנות ובספקולציות: מה היה כך ומה יהיה כך, מה החשיבות של הדבר?

שאלה: מה מצבנו הנוכחי במרוץ החמוש במזרח התיכון?

תשובה: אני לא חושב, שאנחנו מתכוונים להדביק את כמות הנשק שבידי הערבים, אנחנו משתדלים לשמור על פרופורציה מסוימת ולפי דעתי הפרופורציה עד עכשיו פחות או יותר נשמרת בנשק קונבנציונאלי.

שאלה: האם אין ההתקרבות שלנו לארצות הברית סותמת מקורות אחרים?

תשובה: אין להפריז בתאורים הורודים של ההתקרבות שלנו לארצות הברית. מה שקרה הוא שאמריקה נתנה נשק לירדנים ולישראלים פחות או יותר מאותם הסוגים ומאיתם הכמויות וממילא זה משקף את מדיניות אמריקה והיא: לשמור על קשרים עם שני צידי הסכסוך תוך נסיון להמעיט בסכנת ההתנגשות. זו הגישה האמריקאית, והיא לא השתנתה. **מה שהשתנה זה שני דברים: ראשית, הנשק הקונבנציונאלי איבד הרבה ממשמעותו הפוליטית. היום טנק ואוירון הם יותר ענין, שהמוכרים רוצים למכור מאשר הקונים רוצים לקנות. יש שינוי, היום זה מצב אחר. שנית, אמריקה עמדה כפני ברירה שירדן יכלה לקבל נשק רוסי אז היא נתנה קצת להם וקצת לנו,** ואינני חושב שזה כל־כך דרמטי כפי שמנסים לתאר את זה. מובן, שעלינו לשמור על הקשרים שלנו עם צרפת ועד עכשו אנחנו אוכלים את הפירות מנטיעות קודמות. אינני רואה מחשבה רצינית לגבי העתיד בתחום זה בישראל.

שאלה: האם אתה חושב שאנחנו הולכים ומפסידים את צרפת?

תשובה: צרפת איננה רכוש פרטי של ישראל, וזה לא ענין שאנחנו מפסידים או לא מפסידים. צרפת אף פעם לא היתה בכיסנו. אני חושב רק, שאנחנו יצרנו סוג כזה של קשרים, שיחסי צרפת וישראל הבהיקו ביחודם, בקרבתם ובדרמטיות שבהם. הם נבעו ממצב מסוים, ששרר בצרפת, ממצב מסוים, ששרר בישראל, בשתי הארצות הכל השתנה. אינני מרגיש, שיש היום אותו קונטקט שהיה בעבר, **אינני מרגיש שיש מצדנו מחשבה יסודית ועמוקה כיצד ליצור קונטקט דומה במצב שונה.**

שאלה: האם אתה חושב, שלסכסוך בין רוסיה לסין יש השלכה למצבנו הבטחוני?

תשובה: לא מיד, אבל בעתיד כן. אני חושב שיש לא להפריז במה שמקבלים מהכתיבה העתונאית על סין. מה שנקרא ההפכה התרבותית בסין איננו מהפכה סטליניסטית כפי שמנסים לתאר, שכן היא איננה סוציאליזם מצומצם לארץ אחת כי אם היא יותר השקפתו של טרוצקי, של מהפכה אשר יש להרחיב אותה לכל הארצות. זוהי יותר מהפכה לכוון מהפכנות מאשר לכוון הלאומנות. זו פעם ראשונה בתולדותיה הארוכים של סין אשר מדיניות החוץ שלה אינה מוגבלת לאופקה של סין עצמה.

ההתחרות של המעצמות במזרח התיכון היא התחרות בהעדר אחריות. מי שיותר קיצוני מי שפחות מרוסן יותר מרויח. נראה שבסין נשארו דרכים פתוחות ובטויים שבהעדר מעצורים. אני אציין 2 מהם: או להתחבר עם ארגונים שמעצמות אחרות לא מתחברות אתם כמו, למשל, ארגונו של שוקירי או לתת סוגי נשק, שמעצמות אחרות אינן נותנות, וכאן אני' אפילו לא אתן משל. אבל סין ברגע זה עסוקה בעצמה ואני חושב שהיא תגיע ליכולת צבאית ניכרת או ליכולה אספקה ניכרת תוך תקופה של 10 שנים ואז אנחנו עלולים לחוש את זה במדינת ישראל. **הייתי מזהיר את האנשים במדינת ישראל ואומר שמי שחושב, שההתחרות המעצמתית במזרח התיכון מסתימת בין אמריקה לרוסיה חי בטעות נוראה. עדין נשקפת תחרות הרבה יותר גדולה ומשולשת כאשר סין נוטלת בה חלק, כאשר סין היא עוד יותר חד צדדית מאשר רוסיה ואמריקה יחד.** האמריקאים שומרים על אזון בינינו לבין הערבים. הרוסים לקחו את הצד הערבי, אבל לא התעלמו מן הצד הישראלי. הסינים עשויים לקחת את הצד הערבי, ולהתעלם כליל מן הצד הישראלי.

יוזמות מדיניות

שאלה: האם אתה שותף לעמדתו של בן־גוריון בשאלת סין גם לאחר הדחיות המפורשות של סין כלפי נסיונות ההתקרבות שלנו אליה?

תשובה: כן. אני לא שיניתי את דעתי, אני חושב כמו בן־גוריון בנושא הזה. אינני חושב שסין כשמתעוררת בבוקר חושבת מה יהיה עם ישראל או מה ישראל אומרת עליה וכו'. יש לי הרושם שכאשר היא מתעוררת בבוקר, כששבע מאות מיליון הסינים מתעוררים בבוקר יש להם מספר דאגות קודמות, אבל אני חושב שזה קצת צמצום השקפתו של ב"ג. כי ב"ג טוען או מה שבעצם משתמע מדבריו זה שישראל חייבת להפעיל את השפעתה שסין תוכר ע"י ארה"ב ותתקבל לאומות המאוחדות. מפני שאין בכחו של איש לשנות את סין אבל אם יש בכוחנו להביא אותה אל שולחן הדיונים במקום אחראי ממילא תהיינה לכך השלכות גם לגבי ישראל.

שאלה: האם אינך סבור שבמדיניות החוץ שלנו אנחנו קצת יותר מדי רכרוכיים. האם אינך סבור שיחסי החוץ שלנו קצת חד צדדיים?

תשובה: (בחיוך) אני סבור שאתה מפריז. אינני יודע מה שאתה קורא מדיניות החוץ שלנו.

לגופו של ענין, זה קצת לא פר מה שאתה אומר כי מדרך הטבע על פתחה של בחורה עשירה יש יותר מחזרים מאשר על פתחה של בחורה עניה ואי־אפשר להאשים את הבחורה על עניה. מצבנו המדיני האוביקטיבי הוא יותר עני מבחינת מדיניות החוץ מאשר של מצרים, **אבל אני מנסה לגלות עקבות של מדיניות חוץ ישראלית כל־שהי ואני מוכרח להודות שאני די מתקשה. אני יכול רק להרגיש שמדיניות החוץ הישראלית היא במידה מרובה המשך באותם האמצעים של מדיניות הפנים הישראלית.** יחסינו

(המשך בעמ' 6)

המשמרת הצעירה

על מה ועל מי היא שומרת

מאת:
אריאל רוזן-צבי

המשמרת הצעירה ויעודה בארגון הצעירים הדתיים - חזון ומציאות

מהי „המשמרת הצעירה"? ארגון צעירים כהמשך לתנועת הנוער הדתית? מוסד תנועתי לרכוז הצעירים במפלגה? מועדונים חברתיים? האם היא גוף פוליטי, תנועתי או חברתי? אפשר לאמץ את כל ה־הגדרות ולהוסיף עליהן עוד כהנה וכהנה. לשאלות מוכן, אמנם, בליל של תשובות, אך אם התשובה לא תתגלה גם בסופה של הכתבה רק עדות יש כאן למבוכה שוררת בקרב הארגון עצמו „הקו האחרון לא נהיר גם לנו".

המשמרת נוסדה... אין איש יודע בדיוק מתי. „המשמרת קמה בכל פעם, שהיה מרכז חדש" קבע אחד „המסגרת הנוכחית פועלת מ־1958 כאשר זבולון המר נקרא לרכז את פעולותיה".

להלכה, זהו מוסד תנועתי של המפלגה הדתית־הלאומית הכפוף ל־מוסדותיה ומבוקר על ידי ועדת הבקורת שלה, אך ככל מפעל תנו־עתי היא מורכבת ממוסדות עצמיים. יש לה ועדת בקורת משלה, מועצה ארצית, הנהלה ארצית ומזכירות ארצית. המוסדות נבחרים בועידה המתכנסת אחת לשלוש שנים. האם הם מתכנסים? לא שמעתי על דו"חות רבים של ועדת הבקורת למרות, שמצפה לה עבודה קשה, והמוסדות האחרים גם הם אינם מרבים בישיבות, „היו כשלונות מס־פר שכוחות חדשים, שנסינו לקרב לא מצאו ענין להופיע כל פעם ומספר אנשים זז מהענין ועל־כן לא הופיעו רבים, אבל גוש גדול של אנשים קים", אבל מספר גדול של ישיבות ודאי, שלא. המועצה הארצית כמעט ולא התכנסה בשנ־תיים האחרונות בעוד שמועדי כנו־סה הם אחת לשלושה חדשים, וה־הנהלה הארצית, שהוזמנה מספר פעמים לפני הועידה, כונסה רק פעמיים, כשבאחת הפעמים מופיעים בה 6 חברים.

מרכז המשמרת דני ורמוס סרב, מסיבות הידועות לו, ותוך טענה „יצרתם אוירה עוינת", לענות ל־שאלותינו, שהופנו אליו בכתב, לפי בקשתו, שבוע לפני כן. את המש־מרת יצג בתשובותיו, זבולון המר, ראש רשות הנוער של המפד"ל, אשר להלכה אינו עוסק במשמרת אך הוא שהקימה ולמעשה עומד מאחוריה עד היום הזה. זבולון בוגר האוניברסיטה למד בשנה האחרונה במכללה לבטחון לאומי. נמוך קו־מה כבן 30 אך פוליטיקאי מנוסה ונבון פסח פעמים על שני הסעיפים.

על המטרות אפשר לשפוט בדרך תיאורטית, הוא מונה אותן אחת לאחת: „1) צורת מסגרת של חב־רה דתית־לאומית לצעירים דתיים 2) הפצת רעיונות תרבותיים־תנוע־תים של דת ומדינה, 3) הפעלת צעירים דתיים־לאומיים בנושאים אלו וקרובם לתנועה, 4) יצירת קדר צעירים, שישלים את התנועה, 5) הכשרת צעירים דתיים למלא תפקידי מפתח מדיניים במדינה".

המטרות **מנוסחות** יפה. אחד הפעילים התעקש לברר מספר פע־מים לפנינו מהן המטרות באופן מעשי ו„אז אמרו לי שהמטרה, ש־הנוער הדתי לא ילך למקומות אחרים" וזהו!

בכל זאת מהי המשמרת? עדיין אין תשובה! כיצד מיושמות המט־רות, האמנם אלה הן המנחות בעבו־דה היומיומית, מה מסתתר מאחורי כל הנסוחים החגיגיים? יאולי אפשר לראות גם במשמרת הצעירה גוף המבטא באופן סימפטומטי את ה־מבוכה בקרב בני הדור הצעיר הדתי בישראל, חפוש של דרך ו־מטרה. עד כאן יכול הכל להיות שפיר השאלה הגדולה היא, **כיצד מחפשין**?

להלכה אין לה למשמרת אף לא חבר אחד. באת לנשף, להרצאה, והרי אתה חבר, באת לרוב הנשפים והרי אתה כמעט פעיל, באת לכל הנשפים ואתה ממש „שרוף". אין תקנון, שיקבע מיהו הבר ומי איננו כזה, אין פנקס חבר ואין שום קריטריון אחר. מי, שידוע עליו „מן המפורסמות" שהוא חבר חזקה עליו שהוא כזה. פשוט! יש אמנם מרכז, יש גם סגן מרכז המטפל בארגון הסניפים ויש מרכזי אזורים, מרכזי סניפים, מדריכים, פעילים ומה ש־נשאר חברים. זוהי ההיררכיה. זה, שלד הפעילות המתחלקת לסניפים בערים ולסניפים בכפרים ובערים, אך למנות חברים באופן רשמי אי־אפשר. המצב, **למעשה**, אינו טוב יותר. סביב כל המפעל סובביב 2000 צעי־רים ומהם רק קצת יותר מ־1000 חברים קבועים וכל זאת בפוטנציאל של כמה רבבות צעירים־דתיים בוג־רי צבא. הניידות של הבאים לפ־עולות כה רבה עד כי אלה שהרכיבו היום הוג עלולים מחר להצטרף ל־תנועה אחרת אם תציע להם ריקוד נוסף, ורובם של הבאים מופיע לפעולה ולא למסגרת.

הסיבות? הרשמיות, הריהם לפני־כם. זבולון מונה: „1) גם בתנועת הנוער האחוז הוא חלקי בלבד, 2) קיים פער של מספר שנים בי־נינו לבין תנועות הנוער והאנשים מחפשים לעצמם בינתיים מסגרות שונות ונפרדות, 3) הנוער איננו מעור אחד, הדרישות שלהם אחרות ואין הם מוכנים להתחייב למסגרות מחייבות, 4) הנוער איננו מוכן ל־פעולות. השפע הגדול בשטח הכלכלי דרש פעילות בידורית והמשמרת לא תמיד סיפקה זאת, 5) קשה לק־בוע לבחורים מבוגרים פעולות מוג־דרות ומאורגנות. ובכלל יש כאן גלוי של סימפטומים בציבור היש־ראלי בכלל הסולד מכל פעילות".

חלקן של הסיבות ודאי נכון אולי אפילו כולן, אולם זוהי רק מחציתה של האמת. את המחצית האחרת מכיר גם זבולון המר היטב אלא שכאן האיצטלה הרשמית איננה מ־תירה לו לחרוג מהמסגרת.

כיצד מחפשין?

תכנית-האב לפעולות המשמרת עדיין לא נולדה, לה נחוצות, כ־נראה, למעלה מתשע שנות לידה. אם תופיע קבוצת צעירים, המחפשת אולם והקציב, ישבו עמם בחדרון שבקסטל בכבוד גדול ימצאו תקציב ואולם, שיפעלו. למחר תופיע קבו־צה אחרת וגם היא תתקל ביחס דומה, אך כעבור חודש נמאס ל־קבוצה האחת והיא מתפרקת וחסל סדר ארגון. **הפעולות נבנות מ־נקודות המופיעות ונעלמות כלעומת שבאו. חסר תכנון מוקדם וחסר חוט שדרה ה־מגדיר את הפעולות וקושר אותן. התכנון לטווח ארוך לוקה בחסר, חפרטיזניות מו־שלת בפעילות ובפעולות. אי־אפשר לנהל מוסד כחנות לכלי פירקית.**

הפחד הגדול, שאלה ילכו לאבוד או יצטרפו למפלגות אחרות, המדריך את מנוחת הפעילים לא יתן את או־תותיו — בצורות הארגון הפרטי־זניות — כאשר נקודת הפעילות תתוסף על המפה המשורטטת במקום שהנקודות יצרו איזו מפה מעוותת. שכרו של הפחד יוצא בהפסד כשת־מבט לטווח ארוך. הנוסח של „חטוף ואכול" בשדה הרוח מעולם לא הביא לשובע.

אם המשמרת רוצה למלא פונקציה מרכזית בארגון הנוער הדתי הרי התפקיד מחייב גישה מעמיקה ומ־תוכננה ומבנה מתאים של כלי קי־בול ארגוניים על יסוד רעיוני. אם היא סתם אוטומאט המספק צרכים בידוריים ופסאודו־חברתיים כי גם אז צריך להכשיר את הכלים. היום יש קצת מזה וקצת מזה, ואין לא מזה ולא מזה.

בסניפים הקטנים, בכפרים ובעיי־רות הפיתוח נדלק אור אדום בכל מקום ישוב בו קיים סניף המפד"ל. כל ישוב כזה הוא פוטנציאל פעי־

(המשך בעמ' הבא)

המשמרת הצעירה

(המשך מעמ' קודם)

לות. הסניפים נפתחים ונסגרים, סניף יכול להפתח 5—6 פעמים משך ה־שנים ולהסגר אותו מספר פעמים. המטרה: שמירה במסגרת דתית. האמצעים: מדריך הממומן ע"י ה־מחלקה לתרבות תורנית, רקודי עם פעמיים בחודש וסרט פעמיים ל־חודש. הריהו לוח הפעילות. מונו־טוני ומרגיז. „הסניפים מאורגנים על בסיס של עזרה־סוציאלית ולא על בסיס של יצירה" זה דברו של אחד מהעוסקים במלאכה. החברים סבורים כמוהו. המרכז? „המרכז אינו מתיחס יחס אינדיבידואלי ל־סניף, בשבילו כל סניף הוא 30—40 חברים ו־30—40 ל"י לחודש". ב־פעילות לישנא דשגרא, המחשבה מועטת, היא תחזור על עצמה ותח־זור על עצ..., עד מתי? עד שה־סניף יסגר. מחר יפתח אחר במקום אחר. העקרון, לשמור תמיד על 20—25 סניפים, שפועלים. **אבל מהו סניף? מהו נוסח פעילות בו, מדוע נשברת המסגרת כה תכופות?**

פגמים אסטתיים?

חסר משהו? כן, העיקר! הבסיס הארגוני והרעיוני.

זבולון מודה כי הגישה הנוכחית היא להתרכז בביסוס הסניפים הק־יימים ולא לפתוח בינתיים חדשים. אך גם לכך נחוץ בסיס ואת הבסיס צריך ליצור, **הוא נקודת זינוק ולא קו הגמר.**

סניפים נסגרים בעיקר בגלל קש־יים תקציביים. העבודה מתנהלת ב־תקציב של 2500 ל"י לחודש הניתן ע"י מרכז המפלגה. מסכום זה מ־מומנת משכורתם של עובדי המשרד וגם פעולות משרדיות שוטפות. ה־אמת היא, כי התקציב גדול יותר. המדור לתרבות תורנית תומך בפעולות הסניפים ובפעולות מר־כזיות אחדות, מחלקת הנוער והחלוץ מעניקה תקציבים ומוסדות אחרים גם הם מסייעים. סכומי כסף מתקב־לים לעתים לצרכים מסויימים ומוג־דרים אלא שהכספים מתגלגלים ב־קופה אחת והצרכים נקבעים ע"י ראשי המשמרת.

למרות הכל התקציב זעום, 30.000 לשנה ועוד תוספות מן הצד אין בהם די. כל סניף הפועל דורש 40 ל"י לחודש. זהו תקציב עוני, אך גם הוא איננו מושג תמיד לכל הסניפים, 35 ל"י לחודש זהו אי־דיאל. סניפים נסגרים רק כיון שלא הצליחו לעמוד בהתחיבות ולשלם 20 (!) ל"י נוספות או כיוון שמרכז הסניף לא קיבל סכום מסויים, שדרש. כדוגמא מספרים לנו על ארבעת הסניפים, גן יבנה, גדרה, עקיר ובני עיש, אשר נפתחו לאחר מאבק ממושך, לחצו על כסף וזה הובטח להם פעמים מספר ע"י ה־מרכז. מרכזי הסניף, בחורים מישי־בת כרם דיבנה, צריכים היו לקבל 30 ל"י לחודש תמורת פעילותם. הסניפים עבדו יפה תקופה קצרה, אך הכסף שהובטח לא הגיע. הסני־פים התפרקו זה אחר זה. אכזבה למרכזים, אכזבה לחברים. במקומות אלה קשה יהיה לפתוח שוב את הסניף.

תקופות של שיא בפעילות ה־סניפים נוצרות כאשר הקופה מת־מלאת, אך מצבים כאלה הם מלא־כותיים באשר תוך חודשיים היא מתרוקנת ועמה הסניפים.

כיצד לצאת מהמבוך? המרכז הארצי לוחץ על הקמת מספר גדול של סניפים... צריך להופיע לפני המפלגה בידים מלאות. סניפים נפ־תחים והבטחות מתפזרות, אך הסני־פים לוחצים על הכסף, ההבטחות מתערטלות ונשאר רק הסניף הדו־עך. לעומת זאת נטענות טענות על מרכזי האזורים המקבלים משכורת חלקית ואינם עושים את המוטל עליהם. המשכורת ניתנת **להם** וה־סניפים **נסגרים מחוסר תקציב.**

אכן, התקציב היא בעית הבעיות של המשמרת הצעירה. „הכסף הוא בעיה ארגונית מספר אחד" אך בסופו של דבר „הוא רק בעיה מספר שתים כי **הבעיה** היא ארגון הנוער". השאלה היא גם האם חלו־קת הכספים מתנהלת כהלכה, האם הפרופורציות הולמות את המצב. כאן יש מספר ניכר של פגמים אס־טתיים.

אחד מהם הוא חוגי הצעירים. עד לפני תקופה קצרה, בה אורגנה מגבית של חוגי הצעירים, נזונה הסיעה מתקציבי המשמרת. העלונים, החוזרים, הדואר וממונם של פעו־לות מיוחדות יצאו מחשבונו של הארגון. ואולי בגלל זה נסגרים ס־ניפים?

החשבון הפוליטי של הסיעה יוצא בהפסדה של המשמרת כגוף. ראשי המשמרת לא חשים בצרימה, בשבילם חוגי הצעירים ו־המשמרת חד הם, אך המפעל סובל וממילא סובלים הצרכים החיוניים.

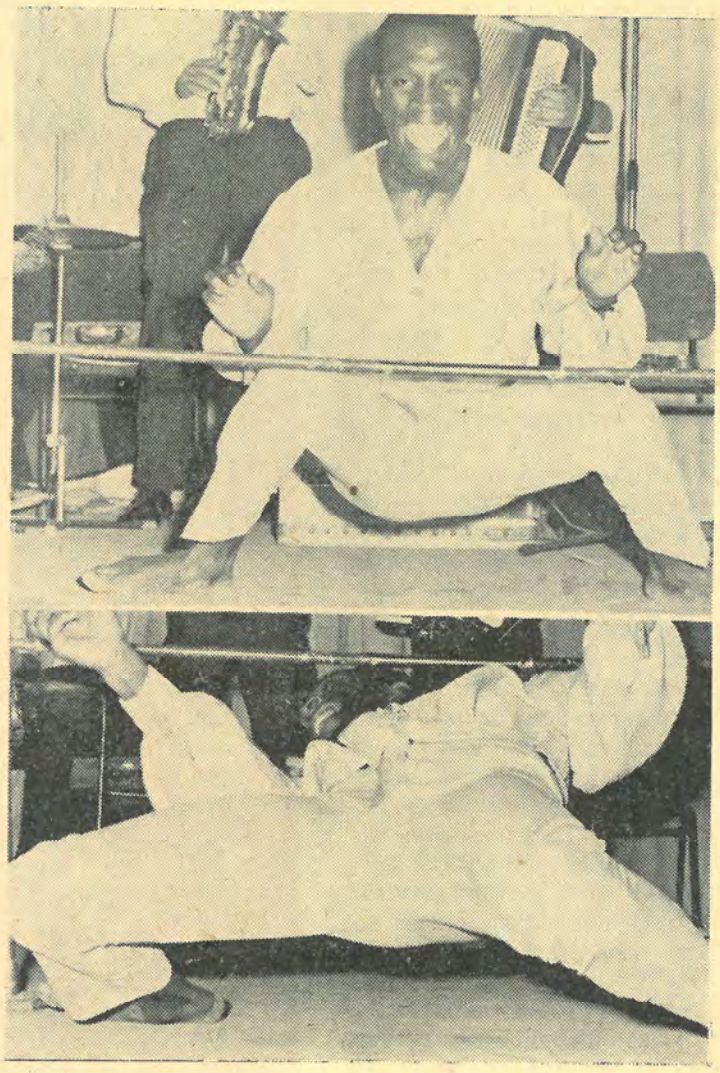

הכושי ממועדון „כליף" בנשף המשמרת

פעילים רבים מביעים את הת־מרמרותם על נצולה הגרוע של מכונית המשמרת — גם התקציב ש־ממנו נקנתה אינו מתאים, אך על כך לא יכתב — בשנתיים האחרונות הקו היה להמנע מלתת אותה למרכז הסניפים הארצי. „לא נתן בו אמון מבחינה זו", אבל אין זאת אומרת שבגלל זה צריכים פעילים מרכזיים במשמרת לקחת את המכונית יחד עמם לבית ההבראה בצפת, אפילו כאשר הדלק משולם על חשבונם, ובו בזמן נשכרת מכונית „לארק" ממשרד להשכרה, למילוי העבודה השוטפת, מהתקציב הזעום עליו מר־בים לקונן. **ההבראה עלתה ב־מחירם של מספר סניפים וזהו מחיר יקר מדי אפילו בשביל נופש בהרי־צפת.** רבים מתמר־מרים על כי המכונית מנוצלת פע־מים רבות לצרכים פרטיים במקום לשמש צרכים חיוניים. המכונית אר־כלת חלק גדול מהתקציב, עליה להיות מנוצלת כך שתמלא ביעילות את תפקידה.

„כל הדיבורים על שחיתות בני־צול הרכב הם צחוק. אנחנו עובדים עד כלות כוחותינו. המכונית היום מסורה רק בידי רכזי הסניפים (ואלה מאשרים זאת) היש בכך עוול אם לאחר יום עבודה, שמסתיים לפעמים רק בשעות הלילה עושים במכונית הפנויה שימוש קל כדי להקל על עבודתינו הקשה ובמיוחד כשהדלק משולם על־ידינו. מי שעובד כל־כך קשה מגיעות לו לפעמים הקלות מסוימות אם אינן פוגעות בעבודה" אלה הם חלק מן הטענות הנגדיות.

הובאו באזנינו תלונות של מספר פעילים על הלוואה, שהוענקה למ־טרת ארגון פעולות מסוימות. הפ־עולה, אשר נועדה להיות בשתוף המשמרת נשארה, בסופו של דבר, פעולה פרטית.

ראשי המשמרת אליהם הופנתה התלונה לא דייקו בנקודה זו. ביום הראשון לשיחה עמי לא זכרו כלל את הענין, אך ביום השני הודו בעובדה כשהפעם לא מצאו שום רע בתמיכה בפעולה שהיא חיובית וראויה לעדוד. אחרים מכחישים את הענין מכל וכל.

אין זה בריא למוסד ציבורי להניח לשמועות להתגלגל כך סתם במסדרונות, ומן הדין הוא, שמוסד תנועתי המוסמך לכך יבדוק את התלונות, יברר את הענין על כל השלכותיו ויפסוק בדבר.

אחד הגליונות של בטאון המשמרת „עלי משמרת"

אם יש אמת בתלונות או פגם כלשהו יש להסיק מכך מסקנות ברורות. אם אין לשמועות כל בסיס יקבע הדבר ויופסקו הלחישות.

בולט גם חוסר אזון בתקציב בין סניפים גדולים לסניפים קט־נים. בעוד שבתל־אביב מושקעים ב־פעולה המרכזית (להוציא את החו־גים השייכים לסניף ת"א) כ־500 ל"י לחודש לממוצע משתתפים בפעולה של כ־80—100 חברים, מקבל סניף קטן תקציב של 35 ל"י לחודש ב־קושי רב לממוצע משתתפים של 30—40 חברים קבועים פחות או יו־תר, מה עוד שבסניפים כאלה מת־קימות 3 פעולות בשבוע.

ואף־על־פי־כן אי־אפשר להתכחש ל־עובדות. התקציב הזעום חונק את הפעילות. קשה ליצור פעולות ב־קנה מידה רחב בסכומים מינימליים. זבולון הוא פוליטיקאי מנוסה מדי מכדי להלין על המפלגה, אך מד־בריו אתה מסיק כי הוא מטיל עליה אשמה רבה ומתמרמר על מוסדות המדינה. תנועת הנוער „בני־עקיבא" פועלת בתקציב של 300.000 ל"י לשנה בעוד כאן נאבקים בתקציב של 30.000 ל"י לשנה. **הפרופור־ציה קצת מעוותת.**

כאמור, גם ז. המר מודה, שה־בעיה מספר 1 היא ארגון הנוער. המשמרת אינה מצטמצמת בארגון סניפים כפריים. עיקר תפקידה בס־ניפים העירוניים ובפעולות מיוחדות. דוקא כאן אפשר לראות כיצד מת־פזרות הפעולות על־פני מישורים שונים וקשה להתחקות אחר הבסיס ממנו הן יוצאות. **אין להכחיש כי מספר ניכר של פעולות מפגין פעילות מבורכת, אך הפעולה היא רק אמצעי, זאת על המשמרת להבין. תפישת הפעולות כמטרה לעצמן מס־לפת את הדמות ומרחיקה מן המטרה.** אין ספק, שקיים רצון טוב, אך רצון טוב בהעדר כשרון נשאר עקר וגם כשרון כשהוא כבול במסגרת עקרה מוליד פירות באו־שים.

רוב הפעולות המאורגנות הן ה־מוניות. סוג כזה של פעולות מעמיד את העוסקים בארגון בפני בעיה חמורה של הבדלי רמות בתוך ה־„קהל" המתקבץ מכל השכבות. „יש אצלנו פירמידה של פעולות. אנו יוצאים מתוך הנחה שדאגתנו לכל הנוער הדתי, מתוך הנחה שמכמות תצא איכות וע"כ יוזמים פעולות מכל הסוגים" משום כך מתחלקות הפעולות לשתי מסגרות עיקריות. בסניף העירוני מועדון מרכזי (ב־קסטל) הפועל במוצאי־שבתות וכל הבא — בא, פועלים מספר חוגים שגרעינם האנושי הקבוע מצומצם ויתרם מופיעים לפעולה מסוימת ולא אל החוג. כל אלה נזונים משיחה או מהופעה ובסופו של ערב גם מריקודים (כאן הדבר תלוי בסוג

סמפטום של רקון

החוג). הפעילות מקיפה כ־200—400 צעירים ומסגרתה הכללית היא בי־דורית בלבד. (גם לשיחה במסגרת כזו אופי של בידור, אם־כי חיובי).

וישנם, כמובן, גם הנשפים הג־דולים. „כיוון שהארגון הוא המוני ממילא מתבקשת גם צורה זו של ארגון נשפים" מסביר לנו פעיל. גם הוא כמו רוב הצבור רואה ב־התרכזות בנשפים סימפטום של סכנה לרקון המשמרת מתוכנה. אולם „רק על בסיס חדש יכולות לצמוח צורות ארגוניות חדשות".

בשנה האחרונה גדל מספרם של הנשפים באשר הם מאורגנים על בסיס עסקי וזאת „על־מנת למנוע הפסדים מתקציב המשמרת". שלושה חברים, שאחד מהם חבר הנהלת ה־ארגון קבלו על עצמם את אמרגנות הנשפים והם נושאים בכל רווח או הפסד. רבים רואים בנוסח כזה טעם לפגם אלא שלא כאן שורש הרע. ו־אפילו לא בעובדה, שהחומר אשר מרכיב נשפים אלה ירוד מבחינה אמנותית. לעתים קרובות דרגת הא־מנים היא ירודה ומופעים רבים מועתקים היישר מבימות מועדוני הלילה. אפילו ראשי המשמרת מודים ש„צריך להטיל פיקוח גדול יותר על התכניות".

השאלה הקשה, העוברת כחוט ה־שני ברוב הפעולות, היא: האם ה־משמרת היא אמרגן בדור. האם נשף אמנים גרוע לעתים המאורגן על בסיס

עסקי, נושא עליו תויה הכשר של המשמרת ומאכלס חובשי כיפות בל־בד זהו כוונה של המשמרת וזהו תפקידה. זהו אמנם קדקדה של פירמידת הפעולות אליבא דזבולון המר ומיועד לציבור רחב הדורש גם פעולות מסוג כזה, אבל לשם כך אין צורך בקיומה, יש אמרגנים מוכשרים הרבה יותר מן המשמרת הצעירה.

אם המטרה הבלעדית היא שהנוער הדתי לא יפנה למ־קומות אחרים, אם בזאת מת־מצים תפקידיה, כי אז הנוער הדתי „פשט את הרגל".

מספר פעמים בשנה מאורגנים סמינרים לפעילים ולחברים. בעזרת פעולות המשמרת הצליחו לקרב בני־ישיבות, שבדרך אחרת לא היו מצ־טרפים לתנועה. הארגון מחזק את קשריו הרופפים של צעיר תוהה אל המסגרת הדתית בהיותו אורגן פעילות של צעירים. המשמרת אח־ראית גם לאחוד בתי־הכנסת לצעי־רים המונה כ־20 בתכ"נ בכל רחבי הארץ, כאן היא משמשת רק כמ־תווכת בין משרד הדתות לביה"כ עצמו באספקת מבנים, כספים, רי הוט וצרכי תפילה.

שני אחראים על בתי־כנסת כאלה קבלו לפני כ' העזרה שמושיטה ה משמרת למפעל זה מועטת. גם זבו־לון מודה כי „אנו מהוים רק גורם

תבוסה במערכה

מתווך. הכספים המגיעים נכנסים לקופה אחת כללית של המשמרת ומתחלקים לפי הצרכים". מעדי־פים הלוקה צודקת על פני חלוקה פורמאלית, **אך רבים יודעים ל־ספר כי כמופו של השכון בתח"כ אינם יוצאים נשכרים גם מבחינה כספית.**

פעולה אחרת, שהוחל בה לפני כשנתיים היא ארגונם של בוגרי שביעיות ושמיניות הנפלטים מתנו־עת הנוער. הפעולה מתנהלת על שלושה מישורים: 1) ארגון פרלמנט הנוער — מפעל המוני הכולל צעי־רים ממרחב מסוים. 2) ארגון חוגים של בני גילאים אלה. 3) יצירת גרעינים למטרת יציאה לשרות לאו־מי. בשטח זה הפעולה עדיין בראי־שיתה ומצטמצמת בעיקר בגוש־דן.

בפעולות שנמנו, שהן נובעות מעצם קיומה של המשמרת, יש גם הצלחה.

הנוער הדתי רוצה היה לראות את המשמרת כמעין המשך לתנועת הנוער מבחינת אופי פעולתה והי־קפה. גוף המסוגל להעמיד אתגרי מחשבה ופעילות ולהתמודד עם ה־בעיות העמוקות אשר המציאות ה־חדשה העמידה בפנינו. גוף כזה דורש קו רעיוני־חינוכי ומסגרת מ־תוכננת. היום אין מסגרת מאורגנת, אין דרך קבועה ואין חברים קבו־עים. יש פעולות מונוטוניות ופר־טיזניות הצומחות בחלל ריק ואינן נובעות מחדירה מעמיקה. חלקן אמ־נם מצליח, אך למרות הנצחון ב־קרבות מספר נחלה המשמרת תבו־סה במערכה. **הנוער הדתי לא נכבש על ידה. חלקו הגדול סולד ממנה.**

זבולון סבור אמנם ש„בתנאים שנתנו לנו עשינו הרבה, באמצעים שבידינו וביחס הנוער בכלל להת־ארגנות, המשמרת הצעירה שלנו היא החזקה מכל המשמרות". אולם למשמרת הזו יש גם פונקציה אחרת לגמרי.

הדילמה האמיתית העולה היא, האמנם יש אפשרות למלא תפקיד מרכזי בארגון הצעירים הדתיים. פרופ' ברוך קורצוייל כותב באחד מספריו: „אנו נכנסים לשלב של 'דמדומים של תרבות' ו'בלבול של תחומים' איננו יודעים מה פשר ה־דבר, מה בעצם לפנינו — האם אנו מגיעים לסוף, לשקיעת התרבות או להתחלה של משהו חדש. עלטה גוברת או שחר בוקע ואין תשובה בפינו — זולתי הידיעה הברורה, שאנחנו חיים בשעת משבר קשה, בתקופת מפנה. לשם מה הכל? זאת איננו יודעים". כזה המצב גם לגבי הנוער הדתי **ואם כך מש־קפת, אולי, התארגנות המש־מרת רק מצב נתון? אולי אפשר לחזון רק מפרגמנטים ואל התוך לא ניתן להגיע, כי מי ישורנו? שמא, האשמה אי־נה בארגון אלא במצב הקיים?** אלו שאלות, שתשובה ברורה עליהן אין. אך בירורה של השאלה דורש ממצאים קודמים, זהו שלב מתקדם. יש צירך בבירורים קודמים בהתח־קות אחר גורמים מעכבים. רק לאחר שאלה נמצאו ונפתרו נצבת הקושיה בכל הריפותה.

אנשי הצמרת חדורים, אולי, תו־דעת שליחות. אלא שזו מתנפצת אל מול המציאות, שיצרו. חוסר ה־התאמה בין הנכונות לקרב נידחים לבין אפשרויות הקיבול משאיר אח־ריו רצון ערטילאי. בהעדר תכנון ויזמה בקנה מידה רחב, בהעדר הד־גשה על שקולים כוללים מחד גיסא ואינדיבידואליים מאידך גיסא **נוצר הרושם כי המשמרת מתנהלת כחברה בערבון מוגבל, שפ־עיליה מספקים פעילויות ל־עצמם.** „כל אחד ששמענו עליו, שפעיל, שמוכשר, שמוכן, רצנו ל־חפש אחריו ולהציע לו להצטרף לפעולותינו, כל מי שירצה להכנס לפעילות תינתנה לו מלוא האפ־שרויות". זוהי הכרזה נכבדת, אך היכן הכלים העומדים מאחוריה? ה־נוער אינו יכול לזרום אל הארגון, הארגון צריך לצאת אליו ולהזרימו פנימה. לשם כך לא מספיקות מלי־צות, לשם כך יש צורך בתכנית־אב

חברה בערבון מוגבל

ובקו מוגדר. יתכן כי יש מן הצדק בעובדה ש„אין קו מלכתחילה ועד סוף, שמכונים למפלגה, לתנועה ו־החלל מתחיל כבר בתנועת הנוער". התפקיד קשה, אך מי שנטל אותו על עצמו ואיננו מוכן לשיירו לא־חרים חייב לעמוד בו במידת ה־אפשר.

רוב חברי ההנהגה הקיימת מלוים את המשמרת מיום קיומה, הם הת־עייפו בעבודה והתנוונו. גם זבולון מודה כי „חלק מהאנשים בתוכנו התנוון". המחלוקת היא, כנראה, אי־זה חלק. חברי ההנהגה חבריו הם. אלה העלו אותו והוא שסייע להת־קדמותם. היום קשה להוציא אותם מן המסלול. המשמרת הפכה לחלק מתוכן חייהם, ובינתיים הם ממשיכים לנהלה כשם שנוהלה לפני 10 שנים, 8 שנים, 6 שנים. התנאים השתנו, אך האנשים נשארו וממילא חסר נסיון ליצור פעילות דימה במצב שונה.

זבולון המר, משכמו ומעלה מכל הסובבים אותו, הוא המסוגל מבחינת נסיונו וכשרונותיו לחלץ את האר־גון מן השרטון עליו עלה ולבנות משמרת על בסיס חדש. אם יהיה

פעולות וסניפים: יציאה לאזורי פיתוח והסניף בקרית שמואל. בפעולות רבות יש הצלחה.

בידו הכוח להסיר את שכבת האבק העבה, שהצטברה משך השנים ול־נער את עשרות ה„מנהיגים" ה„ש־רופים", שחלקם לא התאימו כבר לפני 6 שנים לתפקיד אותו התיימרו לבצע. אלה מוטלים עמוק בתוך לבה ומוחה של המשמרת וחוסמים את עורקיה המרכזיים. בהנהלה ה־ארצית הוחלף, אולי, חלק מן החברים אך אנשי הצמרת נשארו ואותם קשה לסלק. הם נצמדים לגופה מי לצורך של ביטוי עצמי, מי לשם הגדרה חברתית של עצמו ומי לשם צרכים כלכליים, תמיד אפשר להזון מאיזו עבודה צדדית או עיסוק צדדי הקשור במפעל ואלה ניתנים למת־אספים סביב ה„צלחת". **זה מה שקראנו חברה בערבון מוגבל. הערבון המוגבל מבחינת ה־עסקנים, מוגבל ממילא גם מבחינת פעילותו.**

דם חדש

החלפת ההנהגה על ראשה ועל קרבה, תזרים, אולי, דם חדש ל־מרכז העצבים. „אנו מחליפים ללא פניות, כשאדם לא עובד ומועיל. כמובן, עם התחשבות החברית וה־אנושית וברוח טובה. החלופין מסי־בות של יעילות אינם פחותים אצלנו מחילופי הרמטכ"לים". לא מספיק להחליף רק את הברגים החלודים, צריך להחליף את דמפעילים — אלה „נשרפו". הצוות החדש, שנכ־נס לעבודה בימים אלה ניצב רק בשורה השניה. הוא נזרק לתגות מסויימת ורק בתוכה יש בידו אפ־שרות ליצור משהו, אך **המסגרת** היא הדורשת שינוי והשורה הרא־שונה היא המזרימה את המתח — **כאן צריכה להתחולל המה־פכה.** אם ישכיל המר ועמו מספר פעילים מוכשרים לפרוץ את המעגל אפשר יהיה לצאת לפתרונן של הבעיות האחרות. **כאן נקודת ה־יציאה.**

בשנים האחרונות ובמיוחד בשנה האחרונה התנהלה העבודה תוך חו־סר־סובלנות הדדית ותוך מריבות גלויות וסמויות בין הפעילים המר־כזיים. בתוך המשמרת נוצרו מספר גושים, שנלחמו זה בזה ואוירת אי־האמון היתה מלווה באינטריגות רבות. כל צעד נבדק ובמסדרונות או בטלפונים נוהלו הסתודדויות בלתי־פוסקות על כל נקודה, חשובה ובלתי־חשובה. אנשי ת"א הסתכסכו עם המרכז והעבודה התמשכה בנוסח כבדהו וחשדהו כשהפועל ה־שני הוא הדומיננטי.

להמחשת מערכת היחסים בתוך

(המשך בעמ' 7)

צעירים דתיים באחד הנשפים של המשמרת: „הנוער כמה לפעילות ולפעולות"

על מדיניות החוץ והבטחון

(המשך מעמ' 2)

לגרמניה, לרוסיה לערבים היא נסיון לאזן את היחסים הפנימיים בתוך הקואליציה בלי שהדבר באמת ישפיע כלשהו על מדיניות החוץ הישראלית.

שאלה: הזכרת את רוסיה, האם אתה סבור שיש איזו דרך לצאת מהסבך שנוצר?

תשובה: אינני בטוח שיש דרך לצאת מן הסבך שנוצר אני רק בטוח שאין טעם לתאר כשלא יוצאים מהסבך כאילו שיצאנו ממנו, ואני בטוח שזה נעשה בעיקר כדי לשאת חן בעיני מפ"ם. הבעיה היסודית במדיניות חוץ היא כמו במדיניות פנים: האם יש השקפה, שאתה מחפש לה קואליציה או אם יש לך קואליציה שאתה מתאים לה את השקפותיך. **יש לי הרושם שהממשלה הנוכחית מתאימה את השקפותיה לצרכי קיום הקואליציה גם בעניני חוץ ובטחון.**

שאלה: כלומר, אתה סבור שמבחינת מדיניות החוץ יש החרפת המצב כפי שהיה לפני שפרשתם?

תשובה: **בתקופה** שאנחנו היינו יזמנו יזמות מדיניות גדולות מאד. אני לא אומר רק אנחנו. לחלק מהם הייתי מצרף גם את גולדה מאיר. אם אני צריך לציין את שלושת היזמות הגדולות: זה צרפת, שפעם ראשונה שבאה למדיניותה של ישראל, זה אפריקה ואסיה, וכאן אני מציין במיוחד את חלקה של גולדה מאיר, והקונספציה האירופאית שהביאה אותנו גם לגרמניה. אלה היו תרגילים קשים מאד מבחינת מדיניות הפנים של ישראל, אבל העדפנו קונספציה חיצונית בלי כל חשש להסתבך בעניני פנים. אני מבקר את המדיניות הישראלית הנוכחית מפני שאינני חש בה כל יזמות. אני מרגיש יותר את מאמציה בתחום יחסי צבור מאשר בתחום יחסי חוץ. אתה שאלת אותי על רוסיה, ואני חושב שזה לא רע אם תוקפים את רוסיה כאשר היא פוגעת ביהודיה וכאשר רוסיה מתיחסת אלינו רע יש להגיד שזה רע. אני חושב שהרוסים רגישים קצת לדעת הצבור. אילו אני הייתי צריך לנהל משא ומתן עם הרוסים הייתי מסביר להם דבר שהוא די פשוט, שאת הסימפטיה של הערבים הם יכולים לרכוש במחיר יותר נמוך, הן בתשלום לערבים עצמם והן בתשלום לערבים על חשבון ישראל. אני חושב שרוסיה עצמם מפריזה בשלמוניה. מדיניות חוץ איננה יכולה לשנות עם אחר מדיניות חוץ יכולה למצוא דרכים או הסברים שגם במצב רע אפשר לשפר אותו או להשיג מצב חדש. בכל פעם מדיניות חוץ עקבית היא רק זו שמשתנית עם השנויים שחלים במצב. אבל שוב אני חוזר ואומר אני לא רואה שיש מדיניות חוץ, אני רואה שיש מדיניות פנים.

שאלה: ומה לגבי נסיונות הכבוש האחרונים שהתבטאו בנסיעות של ראשי־המדינה?

תשובה: יש הבדל בין המקומות האלה. ראש הממשלה נסע לאפריקה והתקבל יפה מאד ואני חושב שזה הבטוי לתודות ולהודות העמים האפריקאים על העזרה, שישראל הגישה להם. לא ידוע לי על מאמצים מיוחדים במינם שנקטו אחרי נסיעת רה"מ בשביל להעמיק ולהרחיב את הפעולה באפריקה. ליהיפך, הדבר היחיד שנדמה לי הוא שצמצמו את תקציב פעולתינו באפריקה. ע"כ אני ריאה בנסיעתו של ראש הממשלה מסע של קציר. בכל אופן אינני רואה את הזרעים החדשים ואת המחשבה החדשה הנעשית למען העתיד.

מה שנוגע לדרום אמריקה הרי שם יש שלושה דברים: א) קונטינגנט שיש בו קהילות יהודיות חשובות מאד. ב) יש יחסים מסורתיים יפים מאד בינינו לבינם. ג) שבכלל יש אלמנט של אבירות במדיניות החוץ הדרום אמריקאית, הטונים והגסטות והיחסים הרבה יותר מלוטשים ונוגעים ללב מאשר במקומות אחרים. על־כן אני שמח שהנשיא נסע לשם, אני שמח מאד שהוא הצליח ואני שמח מאד שבמסעו זה באו לידי ביטוי כל שלשת האלמנטים.

שאלה: הסכסוכים בינך לבין גולדה מאיר בשעתו היו על רקע התערבותך בעניני חוץ, האם אתה סבור שבקונצפציה הקימת במדינה יחסי חוץ ובטחון לא ניתנים להפרדה?

תשובה: **קודם כל לי לא היו כל חיכוכים עם הגב' גולדה מאיר. אני יודע שהיו בעתונים הרבה מאד ספורים על זה, אבל אינני חושב שזו היתה שיטת או מטרת עבודתי במשרד ה־בטחון.**

יש מספר שאלות יסודיות שיש לתת עליהן תשובה. רכישת נשק, תפקידו של מי זה, משרד החוץ או משרד הבטחון? קשירת קשרים בטחוניים במובן הרחב והמצומצם של המלה. בכל הארצות עושים זאת שרי הבטחון. מובן, שבתקופה מסוימת התעוררו חילוקי דעות בינינו לבין משרד החוץ, ואינני מצטער על הדעות שבהם דגלתי מפני שלפי דעתי הן הוכיחו עצמם כצודקות. אז נאמר אפילו שמבחינה דפרטמנטלית היית מחליט אחרת מאשר אני מציע. עדיין אני חושב, שהדעה יותר חשובה מדפרטמנט. אני חושב שאנחנו יזמנו את קשרינו המיוחדים עם צרפת ואם מישהו לא קיבל את זה או מישהו חשב שאנחנו מפריזים או מישהו חשב שאנחנו תולים יותר מדי תקוות אני מאד מצטער, אני אומר לך גם היום, שאילו הייתי צריך לבחור בין חיכוכים עם משרד החוץ, אבל המביאים להשגים בבטחון, לבין ויתור על השגים בבטחון ומניעת חיכוכים אני עדיין מעדיף השגים הקשורים בחיכוכים מאשר אי־חיכוכים הקשורים במחדלים.

שאלה: האם יש למתון הכלכלי ולאבטלה שהולכת וגוברת איזושהי השלכה למצבנו הבטחוני?

תשובה: כן. אני חושב, שעתיד הבטחון תלוי בחנוך ובמדע. אינני יודע אם יש מיתון, יש מלה ששמה מיתון ואני יודע, שהממשלה התחילה להשקיע מחדש כספים בלי סוף ובלי גבול ללא הבחנה ומהמיתון נשארה רק המלה. אינני חושב שנשארה המדיניות. אם כי בינתיים נוצר מצב כלכלי כזה, שאפילו מדיניות של אי־מיתון איננה יכולה להשיג את הנקודה שממנה הפלגנו. אבל ההשלכה

למתון יש השלכה, לטווח ארוך, על המצב הבטחוני

היא שאני רואה בירידת המוסר הלאומי של ישראל. בהאטת קצב המדוע של המדינה, בירידתם של אנשי המדע, באי הרחבת רשת בתה"ס הגבוהים, באי־קבלת כל התלמידים המתדפקים על דלתותיהם, בחוסר תנופה בחינוך. זו איננה השלכה מידית, ואנו מדברים על בטחון במובן הרחב של המלה ולא במובן הצר של המלה, דבר זה לא יתן את אותותיו מיד, אבל לטווח יותר ארוך אני סבור שזו שגיאה קשה מאד.

שאלה: האם אתה סבור שמדינת ישראל עשתה ועושה מספיק למען השלום? האם אתה מסכים עם טענת ח"כ זועבי שהערבים בישראל יכולים להוות את ראש הגשר להידברות עם ארצות ערב?

תשובה: **אני חושב שהערבים יכולים לשמש ראש גשר להידברות כאשר ארצות ערב תהיינה מוכנות להידבר, בשלב זה הם לא ראש־גשר כי אם קרבן של התקפנות הערבית כלפינו. אינני חושב שזה בידינו לשנות את מצבם כי אם בידי הערבים.**

לגופו של ענין אני מחייב נסיונות להידברות שלום, אבל לא במשחק, בקשירת עיניים. אני חושב, שמדיניות הלוחמה במזרח התיכון היא תוצר ערבי אקסקלוסיבי. אינני מוכן אפילו לחמישה רגעים לקבל על עצמנו אשמה כלשהי באי־קיום שלום או בקיום תוקפנויות. אני רואה בזה אפולוגטיקה יהודית טיפוסית, נסיון להטיל עלינו האשמות. אנחנו מנסים להמלט מכל אנטישמי וכאשר אין אחרים שישנאו אותנו אנחנו מתחילים לשנוא את עצמנו. אינני מבין מדוע זו אחריותנו. האם מפני שלא רצינו להידבר אתם? מתי לא רצינו להידבר אתם. או שאי־השלום במזרח התיכון משקף סטדיה בהתפתחות המדיניות הערבית. התימנים בתימן אינם ישראלים והם נופלים קרבן לתוקפנות המצרית, מדוע? התימנים לא רוצים להידבר עם הערבים? זו אותה שפה, זה אותו גזע. אני רואה עם אחד שרצה מאד להידבר עם הערבים: הכורדים. אני מאד לא הייתי רוצה להיות כורדי. אני חושב, שזו זכותנו המוסרית להגן על עצמנו, ולחכות לימים או שהערבים יתיאשו מלתקוף אותנו או שמצבם הפנימי ישתנה בצורה כזו, שהם יחשבו שגם השלום זה מצרך לאומי חשוב. היום הם עדיין לא חושבים זאת. כשאני רואה כלב רודף חתול לא אבוא בטענות על החתול על העדר נסיונות ההידברות מצדו.

שאלה: כלומר הגישה שלך היא לשבת, לחכות, להגן ולהצהיר הצהרות על שלום?

תשובה: זה תיאור נוגע ללב של הגישה שלי שאיננה. **לי אין גישה לי יש הערכת מצב.** אני יכול לקום ולהגיד בוא נעשה עצרות, בוא נעשה אנדרטאות למען השלום, נחבר רקוד למען השלום, מנגינה למען השלום, זה הכל יפה מאד, אבל אני אומר לך שזה יפתח את התהושה המוסיקאלית בקרבנו ולא יביא שלום. אלא אם תשכנע אותי שהערבים ישתנו רק משום שאנחנו נדבר אחרת, ואז יש לנו מה לדבר. הויכוח הוא פשוט מיותר. מתי עם אחד מנסה לתקוף עם שני, כאשר שני דברים מתחברים יחד. הרצון לתקוף אותך והאמונה לנצח. אני הייתי מגדיר את הויכוח ברצינות ו־הייתי אומר כך: אני מאמין, שהסיכוי לשכנע את הערבים שאי־אפשר לנצח אותנו הוא יותר ממשי ויותר קרוב מאשר הסיכוי לשנות את דעתם ורצונם של הערבים. זה כל הויכוח, זה ענין של עדיפויות.

שאלה: האם אינך סבור שוויתורים מסוימים בשאלת הפליטים ישברו את הקפאון בשאלת ההידברות לשלום?

תשובה: אני קודם כל אינני משוכנע שהערבים רוצים לתקוף אותנו בגלל בעית הפליטים. זו המצאה. הפליטים זה נמוק לתוקפנות ולא סיבה לתוקפנות. בין מצרים לבין תימן אין בעית פליטים, אז מה, או יש שלום? מובן, שאתה יכול להגיד תוותר קצת על יש־ראל אולי זה ימצא חן בעיני הערבים, אבל אתה שוב מתעלם מהבעיה מפני שהערבים אינם רוצים ויתור חלקי הם רוצים ויתור טוטאלי, הם אינם רוצים חלק מישראל או מריבונותה הם רוצים הפסקת קיומה או ב־חדלונה הלאומי. ואני שואל אותך האם אתה באמת מוכן לקבל מאה אלף פליטים ערבים ובעוד 20 שנה יהיו כאן יחסים של 2½ מיליון יהודים מול 1½ מיליון ערבים. מה תהיה אז דמות החברה בישראל. אתה מוכרח לראות דברים קרובים.

אני חושב שבעית הפליטים קרובה לפתרון מפני שהמציאות היא יותר זריזה מאשר המדינאים, והדינמיקה של החיים קודמת לאפולוגטיקה של האסטטיים. רוב הפליטים נמצאים בירדן והפליטים אינם שונים מכל תושב ירדני אחר. ההבדל היחידי הוא, שהוא מקבל כרטיס מזון מאונר"א בעד 30 דולר. לפי דעתי, ברגע שיבטלו את כרטיסי המזון, בעית הפליטים ברובה המכריע תבוא לפתרונה המלא. ואם רוצים, וצריך אולי, לתת עזרה כלכלית לירדן מוטב לתת אותה באופן מרוכז למלך ולממשלה מאשר באופן ישיר לכל פליט.

מה שמנציח את בעית הפליטים זה העבר ואני איני מוכן להעמיד פנים רק בכדי לשאת חן בעיני מישהו ולומר יש פתרון כאשר אין לי פתרון או להתעלם מהפתרון שהולד ונולד רק מפני שאני רוצה להראות יפה בעיני מישהו. אינני חושב שבעית הפליטים היא היסוד למצב.

כאן עברנו מבעיות חוץ ובטחון לבעיות פנים.

שאלה: מהי דרכה הפוליטית של רפ"י כיום: האם פניה להידברות עם מפא"י או להתקרבות לגח"ל? מה האמת בשמועה על חלוקי דעות פנימיים בצמרת רפ"י בקשר להמשך דרכה ולאורינטציה שלה במערך הפוליטי במדינה?

אין חלוקי דעות בצמרת רפ"י על דרכה

תשובה: אני מודה שהיות ולא קראתי בעתון על חלוקי דעות בצמרת רפ"י אז אינני יודע עליהם, וזה פיגור שלי, שאני מביע עליו את צערי.

מה שנוגע לאורינטציה של רפ"י, אילו רצינו להידבר עם מפא"י היינו נשארים במפא"י ואילו רצינו להידבר עם גח"ל היינו מצטרפים לגח"ל. הבעיה של רפ"י איננה נתח בפרצלציה השלטונית או האופוזיציונית של מדינת ישראל כי אם שינוי פני הדברים, **רפ"י איננה מתענינת בשידך, בשדוך, רפ"י מתענינת בתמורה ואלה שני דברים שונים.** בעייתנו היסודית היא שינוי שיטת הבחירות כאחד הצעדים להפיכת ישראל מגולה עמוסה במפלגות למדינה המקבלת שרות נאמן ברעיונות מפלגתיים. אנחנו רואים בכך תהליך היסטורי ששינוי שיטת הבחירות היא רק אחת התחנות בדרך כאשר התחנות הקודמות היו אחוד הצבא, אחוד הזרמים בחנוך ואחוד לשכות העבודה. אנחנו רואים תחנות נוספת בדרך כגון: ישום אותו עקרון של החנוך גם בתחום הבריאות למשל: אנחנו לא רוצים לבטל את המפלגות אנחנו מציעים לשנות אותם. אנחנו לא רוצים מדינה שייכת למפלגות כי אם מפלגות ששייכות למדינה. בעדיפות שלנו המדינה והאומה באות לפני המפלגה והמנגנון. במצב הנוכחי בישראל אנו רואים ריאקציה למאמצים לעשות מ־מד"י ומהכתות של היהודים אומה. **על כן מה שרפ"י מחפשת זה לא שותפים לשלטון ולאופוזיציה כי אם שותפים לתמורה. אם הם ימצאו במפא"י נשמח לעשות את התמורה ביחד. אם גח"ל תסכים לשנות את שיטת הבחירות לא נהסס ללכת עם גח"ל לכנסת לשינוי שיטת הבחירות. מפני שהמטרה שלנו איננה להחליף קבוצה אחת בקבוצה אחרת כי אם להחליף שיטה אחת בשיטה אחרת.** מבחינה זו לא חל כל שינוי. אינני יודע מדוע הכל מתרגשים מהעובדה שאנחנו מדברים עם כל המפלגות. אינני יודע מה שרע בזה. מטרת רפ"י אינה ברוגז כי אם תמורה.

אם להיות מעוט נהיה מעוט עצמאי

שאלה: על כל פנים הכנסים האחרונים עם מפא"י לובשים צביון של נסיונות להחזיר את רפ"י למפא"י?

תשובה: הידברויות זה נסיון לאמץ את מזג האוויר האנגלי לפני הדברים הפוליטיים לישראל בקצור, זה ערפל. מה זה הידברויות? הידברויות אינם בין צמרות המפלגות אלא בין אנשים במפא"י שחושבים כרפ"י ונשארו במפא"י לבין אנשים שחושבים כרפי והם ברפ"י. אתם בכלל אין לנו שום חלוקי דעות, חוץ מהמקום בו הם נעצרו בתנועתם, כלומר: הגדר הקיימת. אבל אילו הדבר היה תלוי בחגי בנימיני אולי בכלל לא היה פלוג. הדבר לא תלוי בחגי בנימיני הוא היה חבר שלנו ונשאר חבר שלנו ואולי הוא גם במסגרת הנוכחית חושב על אותם דברים שאנחנו חושבים מחוצה לה. **אז אם אתה חושב שרפ"י מנסה שוב להקים מעוט במפא"י, זה שגעון. להיות מעוט נהיה מעוט עצמאי.** מפא"י מתנהלת היום ע"י קבוצת אנשים, שעשתה מערך, שהקפיאה את שינוי שיטת הבחירות שלמעשה הוציאה את בן־גוריון מתוכה, שחסמה את דרכו ואתם אין הידברות. המלה הידברות היא חסרת משמעות על מה מדברים? **אם אתה שואל אם רפ"י עומדת לחזור למפא"י, אז א) אין מפא"י ב) רפ"י לא יצאה כשביל לחזור, רפ"י יצאה כדי לשנות.**

שאלה: אתה באמת סבור ששינוי שיטת הבחירות היא הצריכה לעמוד בראש דאגותיה של מפלגה הדוגלת בתמורה? האם זה מה שנחוץ למד"י בשעה זו?

תשובה: בחיים הפוליטיים של ישראל כך הוא. אני סבור למשל, שכל התכנית הכלכלית נהרסה בגלל המיקוח בין מפלגות הקואליציה, בלי שום קשר לאופוזיציה או למשהו אחר וזו שוב דוגמא איך המשטר המפלגתי קוטל, אפילו ברצון טוב שהתעורר בלב הממשלה. אני שואל מהי היטיבה האחרת לשנות את פני הדברים במד"י. אם אתה חושב, שהפתרון הוא שכולם יהיו דתיים אני אומר: תפדאל תנסה. אבל אתה מודה שזה איננו פתרון שיכול תוך עשר שנים לשנות את פני הדברים במד"י. הפתרון שאני מציע איננו אנטי־דתי זהו פתרון פוליטי. שינויים פנימיים מוכרחים שיהיו להם ביטויים אינסטיטוציוניים־מוסדתיים. אם אתה מדבר, ואין זו סתם חבורה לשיחות, אלא מדינה שמחוקקת חוקים אז כמו שצדק מוכרח להשתקף בחוק כך המצב הפנימי מוכרח להשתקף במצב הפרלמנטרי. הייתי אומר ששינוי שיטת הבחירות למצב הפוליטי הוא מה שהחוק לצדק.

אינני אומר שזה יביא פתרון לכל הבעיות. אני אומר רק שזה הצעד ההגיוני הבא בדרך התמורה של המדינה. ישנם בישראל שלושה כוחות: חלק ראשון: של סטטוס קוו, שמקדשים את כל מה שהיה והם דוגלים בתקוות רטרואקטיביות, יש חלק שני שהוא אדיש וציני ויש חלק שלישי המנסה באופן פוליטי ופרלמנטרי להציע תמורה לישראל. אני חושב, שאנחנו שייכים לחלק השלישי הזה.

שאלה: האם אינך סבור שמבחינות הרבה דרכה של רפ"י כמפלגה הדוגלת בתמורה נהסמת ע"י זה שבן־גוריון עומד בראשה. כלומר: א) כאחד שעיצב את המדיניות כמעט עד היום הוא מופיע בראש מפלגה השואפת לתמורה ו־ב) בן־גוריון האיש שמומרץ ע"י מומנטים אישיים והמפלגה הולכת אחריו. האם היום בן־גוריון לא מהווה מכשול להמשך דרכה של רפ"י?

תשובה: יכול להיות שכך נראים הדברים

ב"ג הפסיד במפא"י כיון שסרב לעמוד בראש השלטון

בעיניך. אני מודה שהם אינם נראים כך בעיני. אני חושב שבן־גוריון מוסיף להיות הנון־קונפורמיסט הגדול ביותר בעם היהודי על אף גילו ועל אף השגיו בעבר והעובדה שהוא גורם אי־נוחיות לזולתו עדין איננה מסבירה שהוא לא צודק בדרכו. **אני מודה שחרבה מהחסרונות שישנם היום נוצרו גם בתקופת בן־גוריון והיינו שותפים מלאים להם, אבל השוני במצב הוא לא בשגיאות שנעשו אז ונעשים היום, אלא שאז גם נעשו תמורות והיום הם נפסקו.** שאז היו גם דברים טובים וחשובים, היום הם אזלו. **יש אזלת נפש במדינה.** כל חברה עו־שה שגיאות אבל חברה תרבותית היא זו המנסה לתקן אותם. אין אני בא בטענות על שגיאות שנעשו, אני בא בטענות על הוסר נסיון רציני לתקנם. הנהגתו של בן־גוריון הצטינה בהתרכזות בנושא אחד. אפשר לבקר את זה, אני רק יכול להגיד להגנת השיטה הזו את הפתגם הידוע, שגם השמש החזקה ביותר איננה מסוגלת לשרוף פיסת נייר אם אינך מרכז את קרניה. **ב"ג ריכז את קרני אישיותו סביב נושא אחד בשביל לחולל בו תמורה.** אז אתה יכול להגיד מדוע לא חולל את הכל? זה בלתי אפשרי. אני אינני רואה היום שום מאמץ מרוכז של ההנהגה סביב שום נושא של ממש וזהו ההבדל. בתקופת הנהגתו של בן־גוריון קרו אירועים כבירים. נכון שהוזנחו הבעיות הכלכליות, היום הגיע סוף סוף הזמן לטפל בבעיות הכלכליות אז אתה מוצא שגם סביבן אין ריכוז של הנהגה ושל דרך אלא יש ויכוח בלתי־חשוב על האימג'ים של המפלגות בעיני חבריהן. זו אכזבה גדולה. בן־גוריון בעיני הוא עדיין האיש שאיננו מפחד מתמורה. אינני מבין מדוע אתה אומר שיש לו מלחמות פני־מיות. הוא לא רוצה לחזור לשלטון. אילו היה שואף לחזור לשלטון אז הוא היה מנצח ב־מפא"י. **בן־גוריון הפסיד את המערכה במפא"י משום שהוא סירב לעמוד עוד פעם בראש השלטון אני חושב, שכאשר יהיה סיכום היסטורי של ה־מערכה הנוכחית אני סבור שמלחמתו למען האמת והצדק עשויה להרשם אולי כחשובה, כגדולה וכדרמטית כ־כל מערכות חייו. ואין לשפוט מערכה מנקודת תצפית באמצע הנהר.**

שאלה: מה דעתך על המערך? האם ה„שי־דוק" עלה יפה והאם יש איזשהו מקום לרפ"י במסגרת המערך?

תשובה: כשאתה אומר „עלה יפה" מבחינת מי? מבחינת מדינת ישראל, או מבחינת אחה"ע ומפא"י? מבחינתי: אני הייתי נגד ואין לי שום סיבה לשנות את דעתי לא הייתי נגד מערך בכלל אלא נגד מערך, ש־פירושו: חיסול דרכה של מפא"י, ומתן זכות וטו לאחדות העבודה. מפא"י היתה מפלגת תמורה מתמדת בכל תחומי החיים והיום היא מפלגת סטטוס קוו, מפלגה המגינה על מה שקיים. ציין לי מהם שאיפותיו של המערך היום, מה הוא רוצה לשנות? חוץ מאשר לבטל עד כמה שאפשר את מה שכבר השתנה ול־הקפיא את מה שצריך להשתנות.

שאלה: אתה סבור שמפא"י בלי אשכול, נניח מפא"י בהנהגת ספיר, עשויה להיות מסוגלת יותר להנהגת המדינה?

תשובה: אתה מכניס אותי במבוכה שכן אתה אומר לי שספיר זה משהו הפוך מאשכול, אני חשבתי שאשכול וספיר זה צוות אחד.

השאלה איננה אישית ואין כל טעם שאדבר על אישים. השאלה היא של דרך של קונצפציה, של תמורה ב־מדינה.

שאלה: מה אתה סבור על גלויו והצהרותיו של איסר הראל, והאם אינך סבור שכאיש, שהיה ממונה על שרותי הבטחון יש במעשהו פגם אסטתי ויותר מזה?

הפרדת הדת מן המדינה, תהיה בכיה לדורות

תשובה: שמע, ידידי, אני מוכן להביע לך את דעותי, אבל איני מוכן להתיחס לדעותיהם ולמעשיהם של אחרים. לגופו של ענין אני רק יכול להגיד, שאדם שהיה בשרות צריך להזהר לא להגיד דברים שהם סודות המדינה שעמדו לרשותו בהיותו בשרות. לעומת זאת הוא חופשי כמו כל אזרח ישראלי אחר לבקר את השלטונות, כולל את ראש הממשלה. אם אתה חושב שאיסר גילה סודות אז שינקטו נגדו באמצעים, לא ידוע לי שהוא גילה סו־דות. בכל אופן זה לא עסקי. אם אתה שואל אם מותר לאיסר לבקר את ראש הממשלה, ברגע שהוא ההפטר מתפקידו הוא כמו כל אזרח יכול להלל או לבקר.

שאלה: מה עמדת רפ"י בעניני הבטחת צביונה הדתי של מדינת ישראל ע"י תחיקה דתית?

תשובה: רפ"י שוללת כל כפיה דתית ואנטי־דתית זו עמדתה היסודית. ביתר הדברים אין עמדת רפ"י בתור תנועה. יש עמדה של חברי רפ"י. אני נגד הפרדת הדת מהמדינה משום שאני סבור שזה יביא לפלוג של העם וזו בכיה לדורות. אני בעד זה שאינטרסים דתיים והשקפות דתיות תיוצגנה בכנסת במלוא כוחן והדרן ואינני חושב שהם צריכות לה־יות מיוצגות ע"י מפלגות נפרדות אני סבור שגם אני צריך להקריב קרבנות כדי למנוע את הפילוג. במספר מקרים הדתיים צדקו ו־במספר דברים במפורש לא צדקו. בדברים שהם צדקו זה בשער מנדלבאום ובאניה שלום. בשער מנדלבאום, משום שאם יש שכונה יהודית אדוקה של 100 מ' מהגבול ומבקשים שמכוניות לא הסתובבנה שם, לפי דעתי לכל בעל מכונית צריכה להיות תבונה, שלא להפר את מנוחת השבת, אבל אם תושבי השכונה ירצו שמכוניות לא תנענה מחוץ לשכונתם אינני מסכים אתם. זו הדוגמא של גבול השקפתי. באניה שלום הם צדקו משום ש־היה הסכם קואליציוני האומר שכל מתקן ממ־שלתי תכובד בו הכשרות. לממשלה היתה אחת משתי הברירות. או לכבד את ההסכם או לא להיות שותפת באניה שלום. אבל אם היא רוצה להיות שותפת באניה שלום ולהפר הסכם זה בהחלט נוגד את השקפתי ה־יסודית.

שאלה: האם נכון כי יש מהלוקת בינך לבין ח"כ מ. דיין על ההגמוניה ברפ"י?

תשובה: **משה דיין ואני עובדים ב־יחד קרוב לעשרים שנה ובמשך עש־רים השנים האלה לא פסקו מלתאר את יחסינו כיחסי מריבה. אני מאד מצטער שאכזבנו את כל החברה ה־אלה ואני רוצה להזהיר אותם שצ־פויות להם אכזבות מהסוג הזה גם בעתיד.**

המשמרת הצעירה

(המשך מעמ' 5)

המשמרת מספרים כיצד באחד מנש־פי התנועה חטף חבר, שהיה אח־ראי על אחת ההופעות, את הכסף משולחן האחראי על הנשף וסרב להחזירו. רק בהתערבות פעילים הזיר את הכסף וזאת לאחר שנק־ה חולצתו של אחד החברים תוך ר תגרה בזעיר אנפין שהתפתחה מקום.

רק לאחר למעלה מחודש נערך ברור, שנשא אופי של השכנת שלום. למרות ההודאה בעובדות לא הצליחו להגיע לאיזשהן מסקנות ב־אשר הברור התפוצץ כשאחד הח־ברים הודיע כי איננו מוכן להמשיך בו. זהו, אולי, ספור אופיני גם אם חד־צדדי על הנוסח בו התנהלה ה־עבודה. **צעירים הבאים להטיף מוסר לזולתם חייבים קודם לכל לפתוח בעצמם.**

מעגל סגור

חוסר הקומוניקציה בין המרכז הכללי לסגן־המרכז, ואוירת אי־האמון בין הראש לשאר האיברים ובתוך האיברים עצמם העכירו את יחסי העבודה ולא הוסיפו אפקטי־בות לפעילות, שכשלה בלאו הכי. המשבר הגיע לשיאו בועידת המש־מרת, שנערכה בחנוכה, בה התנהלו מאחורי הקלעים מלחמה חריפה על הרכבה של ההנהלה החדשה. כאן יודעים הפעילים לספר סיפורים אין־ספור. בעוד שבמליאה הדהדו הנ־אומים נמתקי המליצות של הא־נשים הנכבדים פרץ במסדרונות ה־קרב על הרכב ההנהלה.

„היום" הבטיחו לנו ראשי המש־מרת „בא הכל על מקומו בשלום" „הצלחנו להפטר מכל המחרחרים". אך יש ותיקים המגליכ את אזנך לעובדה שמתיחויות היו, הווים ו־יהיו, השאלה רק באיזו עוצמה. ה־צעירים נאבקים בתוך עצמם בדיוק כשם שהמבוגרים עושים זאת: קיי־מת מתיחות מסורתית בין אנשי ת"א לאנשי ירושלים שאינה נגמרת תמיד בסטטוס קוו וגם בת"א עצמה יש מספר זרמים הנאבקים אלה כ־אלה.

אולי, משום כך, אין אנשי המפד"ל אוהדים את המשמרת. „הם למדו מהר מדי את מלאכתם של המבוג־רים. יש להם חסרונות של צעירים, אך הם חסרים יתרונותיהם של המבוגרים". מספר אנשי צמרת של המפלגה מתנבאים כולם באותו סג־נון: „המפעל התנועתי הפך למבצר כוח סיעתי במקום אורגן חברתי דתי־לאומי לנוער הפכו להיות מת־חרים על השלטון" ויש מי שמרחיק לכת ורואה בכך מעילה באמון. מ־מהמתרס השני ממהרים להצהיר כי הם נתקלים במפלגה בשלוש הז־דמנויות. האחת, כאשר מאשרים תקציב, ואתה נאבק עם הגזבר, מפחית ומעלה עד לפגישה הבלתי־נמנעת אי־שם במרכז. השניה, כאשר הצמרת כועסת על דברים שאינם לרוחה. בדרך כלל אלו פרסומים והצהרות של אנשי המשמרת. ה־שלישית — הפחות סימפטית — היא כאשר מספר אנשי מפלגה תוקעים סכין בגבם. יותר אין הם מוסיפים, אך בין השיטין עולה תחושה של מרירות על העדר סיוע ועל תקיעת גזרי־עץ בתוך הגלגלים.

הא לכם מעגל סגור נוסף. המפלגה איננה מעודדת בגלל האכזבה מהמשמרת וזו ממ־שיכה לאכזב בגלל חוסר ה־תמיכה.

דוקא הועידה האחרונה משמשת לרבים דוגמא אופינית לצורת הש־תלבותם של הצעירים בדרך ה־מבוגרים אותה הם יגדירו לך כ„מ־סואבת". הועידה נתדחתה פעמיים. בראשונה מפסח תשכ"ה לסוכות תשכ"ו ובשניה מסוכות לחנוכה. ה־תרוץ הרשמי: „לא הספקנו להכין". לאלה שהכינו את הועידה היו הס־ברים אחרים. „תוכננה מהפכה נגד הצמרת והדבר הוגנב לאזני המרכז. בועדה המכינה, שמנתה 5 חברים, התברר לראש המדברים כי הוא נמצא במעוט למרות שסבר כי יש לו בה רוב. כיוון שהתנגדו להצעותיו, פוצץ את הועידה, דחה את הועידה והטיל על אחד מנאמניו להכינה". פעילים, שסטו הוזהרו בדרך חברית, ש־מוטב למנוע זעזועים. „האווירה ערב הועידה היתה אוירה של אינטריגות וחשדות הדדיים". „שטויות" מגי־בים ראשי המשמרת. „פשוט לא הס־פיקו להכין את הועידה. כל הסי־פורים ששמעת הם חד־צדדיים". אולם העדות היא של המכינים עצ־מם, ואם כן?...

ויכוח גדול ניטש על השאלה אילו סניפים ייוצגו. הדרישה היתה כי רק סניפים בפועל ישלחו נציגים, שיבחרו בבחירות פנימיות. לכך הת־נגד המרכז. הוא תבע נציגים גם מסניפים שהפעילות בהם נפסקה ו־אפילו מסניפים בכוח בהם „יש סי־כוי לפעילות, אז אם ישלחו משם ציר זה יעודד פעילות". (לאלה, כמובן, שייכים תיאורטית כל ישובי הארץ). המאבק נסתיים, כאמור, ב־פיצוצה של הועדה המכינה. במספר קטן של סניפים נערכו בחירות. (מספר קטן של סניפים פעל לפני הועידה). רוב הנציגים נבחרו ע"י אנשי המרכז „והם חזקה עליהם ש־ידעו במי לבחור" אומרים לי. רוב צירי ת"א, להוציא אלה שנשלחו ע"י

דנ' ורמוס מרכז המשמרת

ההוגים, נבחרו באסיפה מצומצמת של פעילים, שכונסה ערב הבחי־רות. יש המספרים על דרך בחירת מקומות לשליחת נציגים בהתאם לכ־תובותיהם של מספר פעילים התומ־כים בהנהגה הקיימת. בהקשר זה מזכירים את סניף רמת־חן, מזרח רמת־גן וכד'.

זוהי רק דוגמא טיפוסית להש־תלבות מוחלטת של מוסד בזירה פוליטית. **בסוג כזה של פעילות מתישים הפעילים את כוחו־תיהם.** רוח הפוליטיזציה המעוותת נושבת בתוך שורות ארגון המורכב כולו מבני 20—30. „כאלה אינם זכאים לצפות לתמיכתה ולאימונה של המפלגה".

היזמה פונה לאפיקים תפלים וחיצוניים, תחת הברוש עולה לענה. הפעילות העיקרית או־בדת תוך כדי עיסוק מתמיד באמצעים. האמצעי כובש את מקומה של המטרה והופך למטרה וממילא מציץ חוסר־האונים מכל החרכים.

„מבשרי המפנה"?

אנשים רבים אינם מבדילים כלל בין „חוגי הצעירים לשינוי פנ' ה־תנועה" שהיא התארגנות־פוליטית־**סיעתית** בתוך המפד"ל לבין ה־משמרת שהיא **מוסד תנועתי כל־לי** (לא פוליטי) אשר תפקידו חורג מן המסגרת המפלגתית הבלעדית. זהות זו יוצרת חיץ בין התנועה למשמרת מחד גיסא ובעטיה הת־חוללה מטמורפוזה בתוך המשמרת עצמה מאידך גיסא. ממילא נזרק גם אור חדש על יחסה של התנועה אל המיסד שהקימה מתוכה.

הזהות איננה רק בזוית ההסתכלות של אנשים מסוימים. היא קיימת גם במציאות. ראשי המשמרת ורא־שי „חוגי הצעירים" חד הם. הפ־עילות יוצאת מאותם החדרים וההו־ראות ניתנות מאותן פיות. עד לפני תקופה קצרה גם התקציב לא היה נפרד. **גוף אחד, ראש אחד, ושני פרצופים.** „חוגי הצעירים התפתחו מתוך המשמרת בישיבות הנהלות סניפים הובעו דעות והת־פתחו חוגים רעיוניים, שנגדו דעות מקובלות במפלגה. המשמרת כגוף תנועתי לא יכולה היתה להרשות לעצמה אי־הזדהות ועל־כן קמו חו־גי הצעירים, שהתארגנו כסיעה. זהו פתח דרכו התפרצו רעיונות פו־ליטיים".

אכן, היא הנותנת. משום כך רו־אים הפעילים את המשמרת כקרש הקפיצה לדיוטות עליונות יותר בסולם הפוליטי, משום כך מרבית עיסוקם של ראשי המשמרת היא בענינ' הסיעה, והמוסד סובל, ומשום כך המשמרת איננה מתפתחת, מת־פתחים רק חוגי הצעירים. **לא תמ־צא במשמרת אף לא פעיל אחד המשתייך לסיעה אחרת** ולה הן נכון תפקיד מרכזי בארגון ה־נוער הדתי. כך גודרת זהות זו מבעד להתפתחות הארגון.

„אנשים רבים לא היו מתקרבים אלינו אילולא חוגי הצעירים. זהו גם העורף המאפשר לנו ללחוץ ל־מען הגדלת המשמרת. החיים המפ־לגתיים האכזריים הוכיחו כי רק בצעקות מבפנים תוכל לגרום ל־השפעה וללחץ". ואולי בלי העורף היתה הענות גם בלי לחץ. המפעל, מפעל תנועתי והאינטרס שלה הוא אך ראשי התנועה, ככל שליט, נר־תעים ממתחרים על ההגמוניה ות־חרות כזו לא נכללת בגדר תפקיד המשמרת.

„הייתי רוצה לנטרל את רוב ה־פעילים במשמרת מפעילות בחוגי ה־צעירים" כיצד אפשר לנטרל כאשר הכל עוסקים בכך. כיצד אפשר ל־התייחס ברצינות להצהרה כזו כ־אשר אחד האנשים המרכזיים הצהיר בישיבת ההנהלה היוצאת „לי יש אינטרס להכניס את אנשי חוגי הצעירים להנהלת המשמרת" ואין כל התנגדות, הכל מסכימים. **כ־אשר כל המעגל נע סביב נקודה אחת אי־אפשר לבקש מן הרדיוס להתרחק מן ה־נקודה.**

פעילות כזו מלבד היותה גורם מפלג בין התנועה לארגון מחדירה גם אוירה פוליטית בלתי־בריאה ל־תוך הצעירים, שענין להם בתפקיד אחר. כבודם של חוגי הצעירים ב־מקומם מונח, אך הזהות ביניהם לבין המשמרת היתה בעוכריה. גם זבולון מסכים כי „חוגי הצעירים מרוקנים במשהו את המשמרת", אך סבור ש„בחשבון של פלוס ומנוס נוטה כף המאזנים לטובת הענין". זוהי הטעות! רק נתוק מוחלט בין השנים עשוי להעלות את הארגון לדרך המלך כארגון של צעירים. רק כך יש לקוות שתעלם אוירה המלאה סכסוכים, המעלה בליל של בחי־שות מכל עבר.

התמונה כמעט מושלמת. המחצית האחרת חשפה גם היא את המציאות והוכיחה כי גם ידה רב לה בהת־הוותה. כאן לא מספיק לשפץ, כאן צריך להתחולל מפנה. הגישה צריכה להשתנות והיחס צריך לקבל תפנית חדשה. **„מבשרי המפנה" צרי־כים לרדת בצנעה מן הכר־זות ולהתחיל את המפנה ב־תוכם.**

כאשר נוטעים עץ בלי שור־שים הוא לא יפרח אפילו משקים ומזבלים אותו יום יום. את העץ צריך ליטוע מן השורש. אם אז יתברר כי ה־אדמה איננה כשירה עדיין ל־נטיעת עצים לפחות השורש נשמר.

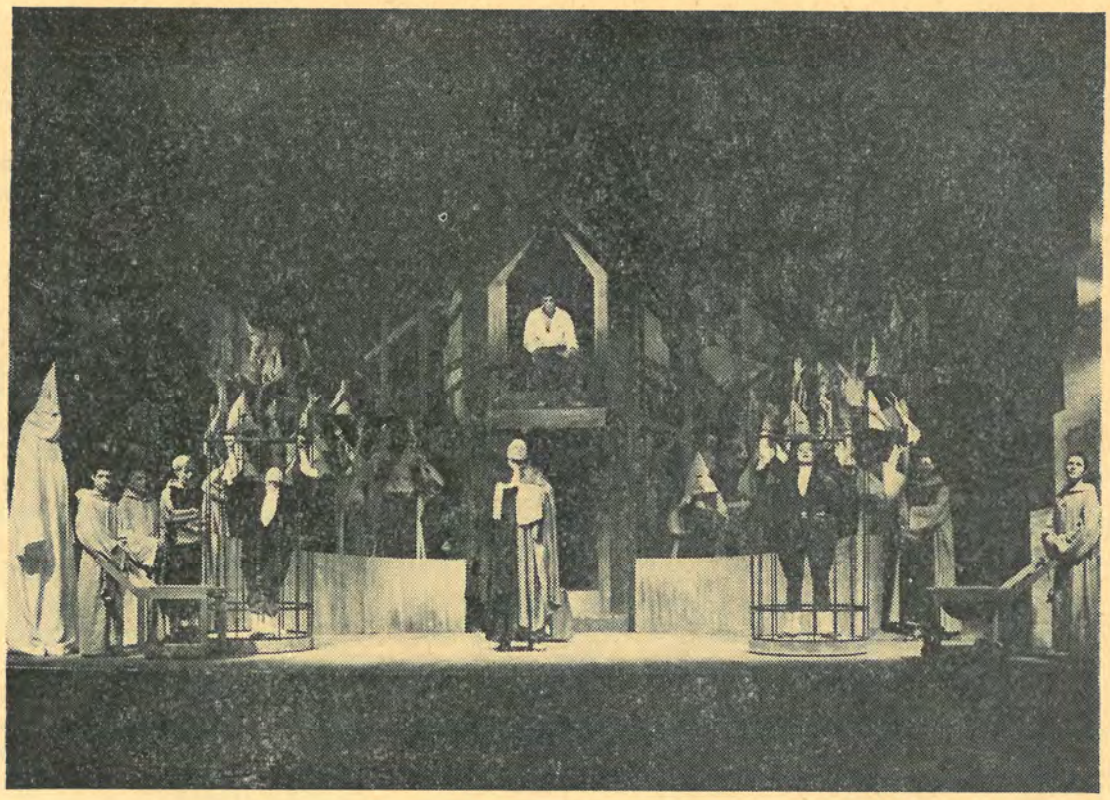

הצמא והרעב

מאת: יוז ין יונסקו
עברית: נתן אלתרמן,
במוי: ז'אן מארי סארו
מוסיקה: נעם שריף
תפאורה: ז'ק נואל
משתתפים: יוסי בנאי, עודד תאומי טובה פרדו, חיה שרון, יעקב איינשטיין ואחרים.
מוצג בתיאטרון „אהל".

לאט, אבל בהתמדה, קונה לעצמו יונסקו מקום על הבמה הישראלית. הקהל החיפאי ראה את „הקרנפים", שני שחקנים העלו את „הכסאות", ב„הבימה" הועלו ארבעה מערכונים („הערב יונסקו") ותיאטרון „אהל" הביא לנו את „אמדה" (שמשום־מה שבק חיים בטרם בכורה) ואת „הצמא והרעב". זוהי הכרות רחבה למדי עם מחזאי, הנחשב כאמן הלהטוט הלשוני וההפתעה החזותית־בעייתי, בשל התעניינותו בעיצוב יוצא הדופן של הדברים השגורים, מעניין בשל התמדתו בנסיונות דרמטורגיים מעוררים.

מחזותיו של יונסקו אינם סיפוריים, במובן שאנו רגילים לו, אבל שומרים על התפתחות עקבית לקראת מה שמשתמע כמסקנה. מסקנה זו מוצגת כאבסורד תמהוני, כ„שגעון" חזותי מרשים, משום שיונסקו מגדיר את תפיסתו תוך כדי כתיבה ולאחר מכן מוליך את הדברים אל הבלתי־הגיוני. גישה זו מצריכה עיון פסיכולוגי, שמא אין ההבעה הפרוצה, כמעט גרוטסקית, של הדברים אלא נסיון להשתחרר מן הסיוט ולברוח מן האווירה המציאותית שלו. האנשים הנהפכים קרנפים, הזקנים העורכים מסיבת־פרידה לכסאות, הגוויה הגדלה מרגע לרגע, הזוג המתווכח עם צב ושבלול חד הם, והאכסניה המוזרה, שאין יודעים מהי — הם אבסורדים, שהופעתם על הבמה מלאה מקסמי־אגדה, כפתרונו של יונסקו לפחדיו־שלו. אבל השימוש במיטפורות חזותיות כאלה רק מגביר את ההרגשה כי עיקר עיסוקו אינו בצירוף המאורעות הרגיל, אלא במשמעותם ובכוונם המופשט. להבין את יונסקו אין פירושו להבין כל תג שבתמליל, דבר הנבצר בשמיעה, אלא את המתהווה בכללו.

מאליו יובן, כי המצבים נטולי ההתרחשות הממשית מחייבים השלמה, לבל יקופח המחזה, ועל כן משתמש יונסקו, בכשרון לא יאומן ובשנינות רבה, בטכניקה לשונית וחזותית מיוחדת משלו. משפטיו של יונסקו הריהם צירופי־מלים בעלי קסם מלבב; קטועים, מבולבלים, חוזרים על עצמם — ומלאי חיות. ההומור שנוטע יונסקו באמירה הוא נושא להערצה, הגם שפה ושם הוא

י. בן־דב

נגרר לפטפטת רדודה, שהמחקים אותו מגדילים לעשות בה (זוכרים את „המהפכה והתרנגולת" לאלוני?). בנוסף לכך, יש במצבים, שאותם הוא מתאר, פיוט חינני, המשלב את הקומי בטראגי, במתכונת הידועה רק לו.

טכניקה חזותית, שבמחזה הכתוב נראים רק נצניה, מצריכה, כמובן, במאי ושחקנים שהם בעלי חוש ליונסקו, מטבעם. הווה אומר: כאלה המתאימים לניסוי שמעמיד המחזאי בפניהם. יותר מבאחרים, נצרכות דמויותיו של יונסקו לשחקנים מסויימים ונדמה לי, שמערכונו „הדייר החדש" („הבימה") נתגלה כפנינה דווקא בשל אישיותו הבימתית של שמוליק סגל — ליצני ופיוטי כאחד, מצחיק בכאבו, כשם שאישיותו המנלכולית של איתן פריבר התאימה במיוחד ל„אמדה". יותר מבאחרים נזקקים מחזותיו של יונסקו לבמאים מסויימים, רבי־המצאה, ובלונדון, למשל, זכו יצירותיו לטיפול בידי במאים, הנמשכים אל הנסוי התיאטרוני מטבעם — אורסון וולס („המשפט") העלה את „הקרנפים" וטוני ריצ'רדסון („אמריקה, לאן?") ביים את „הכסאות". כדי להקרין מאופייה של יצירת־יונסקו אל הבמה חייב הקהל להתבשם לא רק מן ההצגה גופא, אלא מעצם ההנאה מן־הניסוי. אחרת יצא ו„חצי תאוותו בידו". לשמחתי אני אומר: „אהל" עמד במעמסה והוציא תחת ידו קטעי־יונסקו מקסימים. אם נכשל באחת מן התמונות — הקרויה „פגישה" — יש לתלות זאת יותר במחבר עצמו.

על המחזה עצמו אומר יונסקו כבאות: „זהו מחזה המספר על רעב וצמא — ומנסה להרוות ולהשביע. זוהי בעייתו של האיש הרעב והצמא לאושר — בעוד אין הוא יודע, שמעיינות שפע אלו מצויים בביתו, בחצרו האחורית. הרעב והצמא המתמידים הם אסוננו. הם חוסר המנוח המתמיד, יצר הגדודים, שלעולם אינו בא על סיפוקו — הצורך בחיפוש אחר האושר".

בעיקרו, יש ב„הצמא והרעב" חידושים מעניינים, גם ליצירת יונסקו. התמונה הראשונה, שבה מצליח ז'אן („הקרנפים") לברוח מביתו, היא תמונה אופטימית מעיקרה, דווקא בשל היכולת לברוח. אלה שראו את מערכונו „דו־סיוט לשניים" בוודאי זוכרים כיצד חרף חסר־הסיפוק והרגשת המפה אין בני הזוג מסוגלים להשתחרר מן המועקה ואינם עוזבים את הבית. מבחינת התפתחותו העצמית של יונסקו יכולה תמונה זו להחשב כמפנה רעיוני מעניין — לא עוד כבולים האנשים בתוך עצמם; ניתנת להם האפשרות לחפש. המכריע בתמונה השניה הוא הניגוד הצומח ממנה לזו הראשונה. פסימיות כבדה אופפת את האדם שיצא לחפש וגילה שאינו מסוגל למצוא את הקשר בינו ובין חלומו, בינו ובין העולם. לא רק שאין הפגישה מתקיימת, אלא שהשכחה — המנתקת אותו מן העבר — מציגה אותו כנבוך ונדהם. לבסוף — משחק ההפכים בין הפסימי והאופטימי מעלה את הסינתיזה ההכרחית, בתמונה השלישית, שהיא תמונה צינית. כל הרעיונות מתגלים ככזב, כל הפתרונות נטולי משמעות־של־אמת: המניעים האמיתיים של בני־האדם הם הרעב והצמא, כשלעצמם, בתור ישות נפרדת וקיום עצמאי. הכפירה־בעצמה, המתגלית בכל שלוש התמונות במוטיב אבדן הזכרון, אינה מובילה את הכופר לשום מקום, אלא לעבדות מחודשת — הפעם לכפירה עצמה.

בחינת ההתפתחות במחזה מחייבת את אחדותו המלאה, למרות שיונסקו רואה היתר לעצמו להתייחס אל כל אחת מן התמונות כאפיזודה בפני עצמה, שקשריה עם האחרות הם ענין שבמוטיב ובהרגשה. אחדות זו נפגמת בשל השוני המדהים שיש בין התמונה השניה לאחיותיה. לא רק התמליל הוא החלש והפטפטני ביותר מבין התמונות, אלא גם ה־התרחשות אינה מעניינת, והתפאורה, היפה כשלעצמה, אינה מתאימה כלל לנושא הרגשי של התמונה. העמדת המרחבים התכולים מול המוזיאון יוצאת נפסדת בגלל הכיבוש היתר שכובשים הראשונים את הבמה. חסר האיזון הפנימי וחסר האיזון בינה ובין שתי האחרות — פגע באפיזודת „הפגישה" ללא תקנה.

הבימוי, שהש את יונסקו, והמשחק הטוב שמשחקים יוסף בנאי ועודד תאומי מקנה לתמונה הראשונה, המעניינת, ולתמונה השלישית, הטקסית, חוויה של נסיון תיאטרלי עשיר ועמוק. היפה מכולן היא, כמובן, השלישית, הערוכה בקפידה ובמשמעת והמצטיינת בהופעתה, חיה שרון, כדורה אדלאייד, וטובה פרדו, כאשה הקונפורמית — מציגות משחק נאה.

הצגת „הצמא והרעב" היא הצגה טובה שחובבי תיאטרון יחנו בה הנאה מרובה.

יאגו וכל השאר

אותלו, מאת: ויליאם שקספיר. תרגום: נתן אלתרמן. בימוי: פטריק דרומגול. תפאורה: יוסף קארל. משתתפים: נחום בוכמן, מישה אשרוב, נסים עזריקי, תקוה מור, דליה פרידלנד ואחרים.
מוצג בתיאטרון „הבימה".

האתגר השקספירי הגדול, שנוטלת „הבימה" על עצמה, אינו נזקק להמלצות כלשהן, ויפה ההתמודדות עמו — שעה קודם. אבל את שקספיר יש למוד בכלים הראויים לו ובוודאי יש להזהר מפני שגיאות שברוח היצירה. חוששני, שגירסתו־במויו של פטריק דרומגול אינם עומדים ברוח מציאה זו. אין ספק — ההצגה מרשימה ביותר, הודות לכוחו הדרמטי העצום של המחזה, הודות לתרגומו הנאה של נתן אלתרמן ו־הודות למשחקם המאלף של שניים משחקניה (בוכמן ואשרוב), שהם ענקים זה עם זה וזה לזה. יחד עם זאת — היא מבזבזת את האוצרות השקספיריים בשל החייאת חומר הרקע למעלה מן המותר. חזיונות הראווה של משתתפים רבים, שקספיר נוקטם ברגיל, זוכים פה ליחס מיוחד מצד הבמאי, המדקדק באחרונת התנועות של הקטן בשחקנים. כתוצאה מכך נפגמת תפיסת האדם של המחזה, כפי שיש להעלותו. המונולוגים הארוכים יוצרים, בסופו של דבר, מחזה סגור, שאינו מטיל את גבוריו לזרועות העלילה, שהיא מועתקת על הרוב, אלא מעמידם בעולמם הקמאי והנפתל. שקספיר יצר דמויות־ענק, את אותלו ואת יאגו, ונתן בפיהם דברים מלאי עוצמה, על־מנת להתייחד עם סערותיהם המשעבדות אותם. הביבים על שקספיר הנכפים לרצונם ואינם שולטים בו. החיה הפצועה שבאותלו — הרוצח באהבה — אינה זקוקה להתרוצצותם של חיילים, משרתים וכיו"ב ניצבים. זאת חייבת להבלע, ולא כן הוא. הרגעים שבהם הפליאה ההצגה לעשות היו דווקא אלה שבהם נחשפים, בצורה בראשיתית ממש, הרצונות והמאווים המניעים את השניים, אבל מה לעשות אם ברקע מחפשים ברנשים כבדי־רגליים תעסוקה לעצמם ותוך כדי כך הם מקפציים ומטרידים, כשיכורים בהיכל?

ויותר מזאת. מפיו של יאגו, שלישו של הכושי, נשמעת שריקתו של צפע לכל אורך ההצגה, ולאמיתו של דבר הריהו מנותק מכל מניע חי ומכל שעבוד עצמי. פעמים הוא מדבר על תפיסת השלטון, פעמים על אהבתו הנכזבת לדסדמונה, אבל בעיקרו אין הוא, אלא צפעוני המזיק לשם נזק, ובמלים אחרות: תופעת זדון שטחית, המוצגת — אקסיומטית — כנבל מדאורייתא, המנצל אחרים, לש בעיסת רגשותיהם, שופך דמים ומתאנה לטהרתם. מישה אשרוב כיאגו הוא נחש „בראשית" רב־תחבולות, שאין בו פחד מהבאות או מורא מכשלונות (כשלון ההתנקשות בקאסיו) — הוא פשוט חלקלק מדי, ומשום כך אינו ניגודי ומעניין מספיק, על מנת שיוקצה לו מקום נכבד כל־כך בתמליל השקספירי. שליטתו של יאגו בעצמו הופכת את המחזה לבלתי מאוזן ומותירה את חלקה הראשון של ההצגה נרפה וחסר־כח. מאידך גיסא, תנועותיו על הבמה יש בהן לעתים קפיצות־פה וצעקות, קימוט מצח ופנים מכוון צות מעשה־חושב, כאילו רצה לגלות עצמו ולומר: משהו מייסרני מבפנים, אבל אלם נשאר עד הסוף, כנבל מקצועי, ex officio.

שבחים לא מעטים יכולים להאמר על גירסתו החייתית של אותלו. בגירסה זו הוא נואק ומשתולל כחיה בסוגר, כובש את הבמה בחרונו הפראי, עדין כעדינותו של פרא בעל־לב בגן וורדים, נוגע ללב ומרשים בסערתו — ואין מי שיגאלנו. פעמים אתה מתחבט שמא הגזמה יש פה — במבט הזה, בנשיאת כפים הזו, בהילוך הפנתר — אבל דווקא בצורה זאת אתה רואה את מלוא הטרגדיה ומשתאה למראה הבריה הגדולה והפראית, המבטאת את רגשותיה המעודנים בחיבוק מחוספס ואת סערתה — בנהמה ותו לא. על כבושו של בוכמן — כה לחי! אותלו שלו אינו ניכר בסגנונו האצילי, אלא בערגת החיה ובכאביה, הבולטים היטב על רקע יפעתו המסוגננת של יאגו.

בצד אלה מופיע ניסים עזיקרי, כרודריגו, האוהב את דסדמונה ב־

סתר, שעמד בדרישות הבמאי, אך נכשל באלו של המחזאי. הופעתו כליצן־זוטר, פתי־חסר־תקנה, שגם מותו בידי יאגו אינו מעורר רחמים או כעס על העזת האחרון, תמוהה למדי. מה רצה הבמאי להשיג, הריהי שאלה לאפיקורסים; מה השיג הרי זה טיפוס דל־ארטה חריג. אם היה מייחס לרגשותיו של כלי־שרת זה רוך ועדנה, אם היה הופכו מתמים לכואב, אז־אז היינו רואים את רשעותו החריפה של יאגו, בקנה המידה הצפוי לו. ליצנותו של האוהב שנתפתה להאמין ליאגו הופכת את האחרון ל„פחות מזה", לשאינו גדול מספיק — לסתם חלקלק. חלקלקות, כנראה לי, היא תופעת־חצר פשרנית ומעובדת, אינה קמאית ואינה שקספירית. יאגו של שקספיר, מבחינת חלקו במחזה ובמיוחד — בפתיחתו, אינו שטן ערמומי בעלמא ואינו נהנה מעצמו; דמויותיו המר־

(המשך בעמ' 13)

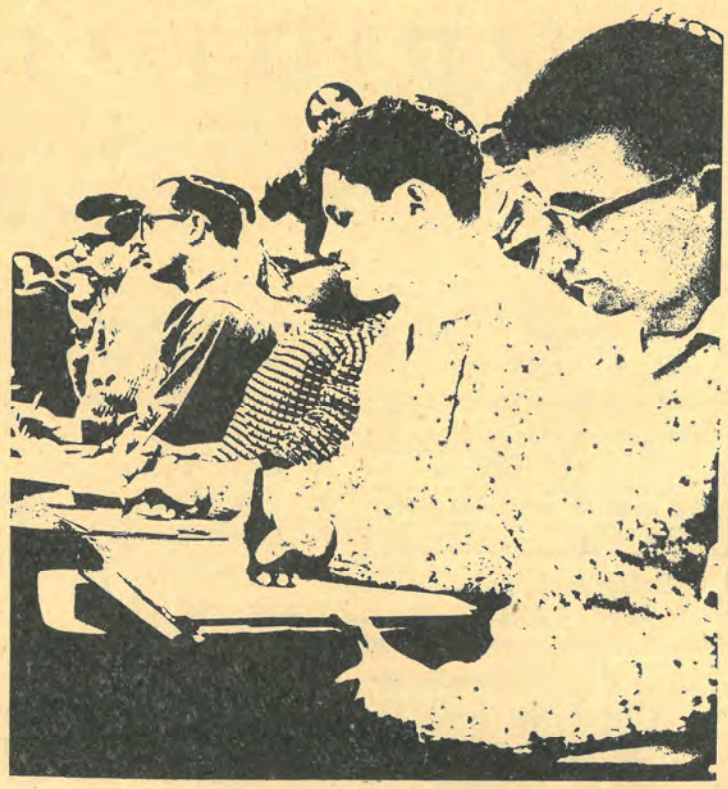

— כתב: מ. מנחם —

נתחיל מהסוף. ההתחלה — גליון ראשון של „בת קול" לשנת הלימודים תשכ"ז. הסוף — הפסקת לימודיו של סטודנט באוניברסיטה „בר אילן". אין אנו מדברים מבחינה קונקרטית, הדיון הוא עקרוני, כי מבחינה זו, זה עלול לקרות לך (עקרונית!) מחר או בעוד שבוע או (גם זו אפשרות) בכלל לא...

הסעיף המופיע ב„ידיעות לסטודנטים" מכיל שבע עשרה מלים בלבד. אבל, אף מספר מלים זה דורש ניסוח מחודש. הסעיף — הוצאת סטודנט: „האוניברסיטה שומרת לעצמה את הזכות להוציא סטודנט מהמוסד בכל עת שהיא, בלי הודעה מוקדמת ומבלי לנמק סיבות. הווה אומר, סטודנט יכול לקבל ביום בהיר אחד הודעה לגשת למזכירות האקדימית ושם ימסר לו כי: „הוחלט להפסיק את לימודיך — שלום!"

„מדוע?" ישאל הסטודנט.
„איננו צריכים לנמק סיבות" ישיבו לו.
„הא כיצד?" יתמה הנ"ל.
„ראה בידיעות לסטודנטים: סעיף הוצאת סטודנט" ישיבו לו...

ומענין, סעיף המנוסח בצורה שרירותית שכזו אינו מופיע בתקנון האוניברסיטה העברית בירושלים, אינו מופיע בתקנון הטכניון ונמסר לנו, שאף אינו מופיע בתקנון אוניברסיטת ת"א — אם כי לא בדקנו את הענין לאשורו.

„זה לא כל כך נורא" אומר מנהל יחסי הציבור, מר פנחס שפילמן, „אין זאת אומרת שזו השיטה. אין זאת אימרת שסטודנט יקבל ביום בהיר אחד הודעה כי לימודיו הופסקו, אבל — זו אפשרות.

ידוע לי על מקרה אחד ויחיד בתולדות האוניברסיטה בו הוצא סטודנט ממסגרת הלימודים. המקרה היה כל כך חמור עד שאיני רואה מקום לפרסמו בריש־גלי".

לפיכך מגיע מר שפילמן למסקנה כי: „יכול להיות שצריך לנסח את הסעיף בצורה אחרת. בנימה פחות שלילית וקיצונית — ואולי בניסוח כזה: האוניברסיטה שומרת לעצמה את הזכות להוציא סטודנט מהמוסד בכל עת שהיא גם ללא הודעה מוקדמת ומבלי לנמק סיבות". „גם" זה בא להוסיף כי מבחינה עקרונית, אפשר ל„העיף" סטודנט מבלי לנמק סבה אך הנוהג הוא — לנמק.

שונה סעיף זה באוניברסיטה ה־עברית בירושלים. התקנון למשמעת תלמידי האוניברסיטה כפי שאושר ע"י הסינט ביום 22.1.64 קובע כי כעבירה על כללי המשמעת תיחשב (בין אם בוצעה בין כתלי האוניברסיטה או מחוצה לה):

א. פגיעה בכבוד האוניברסיטה, שלטונותיה או עובדיה.

ב. אי ציות להוראות שלטונות האוניברסיטה, מוריה ופקידיה.

ג. מסירת ידיעה כוזבת בנידון לאוניברסיטה, לשלטונותיה למוריה או לפקידיה.

ד. הונאה בבחינה (העתקה, מו"מ עם חבר בשעת הבחינה וכד').

ה. מעשה תרמית אחרת כלשהו (זיוף חתימות, השגת חתימות מורים בערמה וכד').

ו. התנהגות שאינה הולמת את כבוד המוסד או פוגעת במוסר הציבורי.

ז. פגיעה ברכוש האוניברסיטה.

„מעולם לא הוצאנו סטודנט סתם כך!"

בהקשר לדיון המשמעתי נאמר בתקנון המשמעת של האוניברסיטה העברית בירושלים כי עקב עבירה על כללי המשמעת הנ"ל יתבע התלמיד ע"י אחד הדיקנים או ע"י המזכיר האקדימי לפני הממונה על משמעת התלמידים שיברר את המקרה לבדו או בצירוף אחד או יותר מסגניו, כבא כוח התובע יפעל ויופיע המזכיר האקדימי או נציגו.

הנאשם חייב להופיע ללא סניגור בפני הממונה על המשמעת אשר בסמידה וימצא אותו אשם בעבירה, יטיל עליו אחד מן הענשים הבאים או אחדים מהם:

א. נזיפה.

ב. נזיפה חמורה.

ג. מניעת פרס לימודים או ביטולו.

ד. ביטול בחינות שהתלמיד נבחן בהן (עונש זה יוטל במקרה של הונאה בבחינה בלבד).

ה. איסור על התלמיד לגשת לבחינות מסוימות במועד ידוע.

ו. עיכוב הוצאת התעודה על סיום לימודיו של התלמיד.

ז. התראה על הרחקת התלמיד מן האוניברסיטה.

ח. הרחקת התלמיד לשנת לימודים אחת (השוטפת או הקרובה), או למספר שנים.

ט. הרחקת תלמיד מן האוניברסיטה לצמיתות.

כתוספת לענשים הנ"ל רשאי הממונה או סגנו לפרסם את פסק הדין על לוחות המודעות של האוניברסיטה בעילום שם התלמיד או בנקיבת שמו.

הממונה על המשמעת יודיע לתלמיד בכתב על פסק דינו, ותוך שבועיים מיום המצאת ההודעה רשאי התלמיד לערער בפני ועדת ערעורים המורכבת משלשה חברים הממונים ע"י הרקטור מתוך רשימה של שמונה אנשים שיבחרו למטרה זו ע"י הסנט.

בצורה זו מופיע הנושא באוניברסיטה העברית בירושלים. ואצלנו? מה מקור הסעיף הזה ונוהלו?

משיב מר מתתיהו אדלר, המנהל הכללי של „בר־אילן": „היות והאוניברסיטה היא מוסד המקבל על עצמו את האחריות המלאה, החינוכית והמקצועית, לגדל דור של אינטיליגנציה והיות ו„בר אילן" הינה מוסד אוטונומי — יש לה חוקים משלה והיא אחראית לחינוך והתנהגות תלמידיה. מאחר ויש מקרים הדורשים בירור, הוקמו ע"י הסינט ועדת משמעת, שחבריה פרופסורים, הפוסקת לפי השיקולים האוטונומיים שלה.

מעולם לא הוצאנו סטודנט סתם כך, ללא סיבה ואף איננו מתכוונים לעשות זאת. תמיד ניתן לסטודנט את האפשרות להופיע לפני הועדה המוסמכת שהוקמה ע"י הגופים הפדגוגיים ב„בר־אילן". ידוע לי כי במשך 10 שנים הוצא סטודנט אחד בלבד מן האוניברסיטה. מקרה זה, כאמור, נאסר לפרסום".

כח לחץ ואילוץ מתמיד?

— האם אין סעיף כזה מצביע על נטיות „טוטלטריות", כביכול, האם אין זה מעין „חוזה" שאין בו שיווי זכויות?

מר אדלר (בפסקנות): „המוסד אוטונומי באופן מוחלט לקבוע את דרכי התנהגותו של הסטודנט. אם סטודנט רוצה להתחנך במוסד הוא חייב למסור אף את ענין התנהגותו.

האוניברסיטה קיימת כדי ליצור תנאים מכסימליים של רכישת ידע. על כן קיימות סטיפנדיות, שירותי עזר, הקצבות להסתדרות הסטודנטים — כל זה כדי ליצור שיתוף. אבל — עד לגבול מסוים. כל ענין הנוגע להתנהגותו ותוכן לימודיו של הסטודנט מסור כולו בידי הנהלת המוסד. כאן אין שותפות. כי ברגע שתהא שותפות מוחלטת בצורה כזו — ביטלת את האוטוריטה החינוכית של המוסד.

היום סטודנט יאמר להנהלת האוניברסיטה מהי התנהגות טובה ומחר יתבע שינויים בתכנית־הלימודים. ברור שמצב כזה הוא אבסורד".

— האין סעיף זה עשוי להוות אבן נגף בפעילות סטודנטים?

מר אדלר: „כל פעולות הסטודנ־

מר פנחס שפילמן —
מנהל יחסי צבור

טים בשטח האוניברסיטה חייבות להתבצע על דעת הנהלת האוניברסיטה: ההנהלה מתחשבת בתביעות הסטודנטים בתנאי שזה לא יפגע בשטח הרעיוני־חינוכי של המוסד".

— האם אין סעיף זה מהווה מעין כוח לחץ ואילוץ מתמיד על הסטודנט?

מר מתתיהו אדלר: „כל מרצה כפוף למוסדות האקדימאיים ואין אפשרות כזו שהמרצה יוציא תלמיד על דעת עצמו. אך ברגע שהנהלת המוסד, ההנהלה האקדימית או ההנהלה הכללית תחליט שהסטודנט פגע בעקרונות המוסד — הוא יוצא".

(כאן המקום להעיר כי בשנה"ל תשכ"ו „נתקל" אחד הסטודנטים באחד המרצים הבכירים. אותו מרצה, אשר חש כי הסטודנט פגע בו בצורה מסוימת, עמד לגרום לסילוקו של הסטודנט. בסופו של דבר נמנע סלוקו של הסטודנט במאמצים רבים).

מסכם מר אדלר: „האוניברסיטה אינה יכולה להיות שותפה בענינים שיש לה סוברניות עליהם. כי ברגע שיש שיתוף מוחלט — אין חינוך.

כפי שיש זכות לשופט להיות הפוסק האחרון ואיש לא יכתיב לו כיצד לשפוט, כך מורה אוטונומי בשיקוליו ולסטודנט יש אפשרות להגיש את תלונתו אם הוא חושב שנעשה לו עוול.

בסופו של דבר — הסעיף, אולי, אינו כל כך נורא כפי שהוא נראה בקריאה ראשונה, אך עלול להיות נורא באשר הוא פותח פתח ומהווה פיתוי להרחקה שרירותית של סטודנט ע"י גורמים המסוגלים להפעיל לחץ בכוון זה וזאת גם מחוץ לגדרה של ועדת המשמעת.

מר פומרנץ: אין בכלל חוזה!

כיצד מופיע סעיף זה בטכניון?

משיב מר יהודה אדן, המזכיר האקדימי של הטכניון: „סטודנט שנכנס לטכניון, מקבל על עצמו להשמע לכל ההוראות. נכון, ביטוי תקיף כמו „מבלי לנמק סיבה" אינו מופיע אצלנו. סטודנט יכול להיות מוצא ע"י פס"ד של בי"ד משמעתי היכול לדון על הוצאה לשנה או לצמיתות. פס"ד זה חייב לקבל את אישור הנשיא. בבי"ד זה יושבים מורים וסטודנט ב"כ הסטודנטים.

גורמים להוצאה יכולים להיות רבים: העתקה גסה בבחינות, העלבת מרצים או עובדי האוניברסיטה ובכלל, כל דבר אשר לא יעשה מבחינה מוסרית. ברוב המקרים מחליט הנשיא על הוצאה לשנה אחת בלבד, אבל מקרה של הוצאת סטודנט אינו שכיח אצלנו. למעשה, סנהדרין (שלנו) המוציא תלמיד פעם בשבעים שנה — קרוי סנהדרין „קטלנית"...

ואילו המזכיר האקדימי של „בר־אילן", מר פומרנץ, טוען כי „סעיף כזה נהוג ברוב האוניברסיטאות בעולם ומופיע ברוב תקנוני ועדות המשמעת כי לועדת המשמעת יש נימוקים כבדי משקל ובוודאי שלא תוציא סטודנט ללא נציג הסתדרות הסטודנטים — המייצג את דעת הציבור.

בקרוב יפורסם תקנון ועדת המשמעת. הטיוטא כבר מוכנה. כך שהוצאת סטודנט אינה דבר הנעשה במחשך, אלא שהפירסום עשוי להביא נזק אף לסטודנט עצמו, או שהגורם הוא כזה שמעצם אפיו לא ניתן לפרסמו.

מטרת הסעיף הזה, לדעת מר פומרנץ היא בעצם היות האוניברסיטה משוכנעת שבגלל התנהגותו של הסטודנט אין לו מקום במוסד ועל כן היא חייבת להוציאו.

לשאלה — האם אין סעיף זה משמש מעין „שוט" וכוח לחץ מתמיד על הסטודנט — משיב מר פומרנץ — רק הנסיון יוכל להוכיח אם אכן משמש סעיף זה בתפקיד „שוט". כי אם היו מקרים שסטודנטים הוצאו ללא סיבה וחשו שנעשה להם עוול אז אפשר לבחון את הסעיף כ„שוט". אולם, מאחר ואין דוגמאות קשה לקבוע הגדרה.

מכל מקום, ציבור הסטודנטים עצמו חייב להיות מעונין לבער את הרע מקרבו. זהו אינטרס של הסטודנטים באותה מידה שזה אינטרס של האוניברסיטה".

ושוב נשאלת השאלה — האם אין זה חוזה שאין בו שווי זכויות?

מר פומרנץ סבור כי אין כאן חוזה כלל וכלל. וזאת — מאחר והאוניברסיטה והסטודנט אינם צדדים שווים. האוניברסיטה היא הירארכיה ותפקיד הסטודנט ללמוד בה ולקבל מרותה. מכל מקום סעיף בנוסח זה בדיוק קיים באוניברסיטאות בחו"ל. להנחה זו לא יכול היה מר פומרנץ לתת דוגמא קונקרטית, אך הניח אותה מאחר וסעיף זה, למעשה, הועתק מתקנוני אוניברסיטאות חוץ.

„לנמק סיבה" אומר מר פומרנץ

מר מתתיהו אדלר
מנהל האוניברסיטה

„הווה אומר לפרסם את הענין מעל גבי לוח המודעות. ברגע שכבר הוחלט לא לפרסם את הסיבה יש בכך מן הסתם נזק ועל כן מוטב לנהוג בדרך שאנחנו יכולים לנהוג מבחינה עקרונית — ללא נימוק.

הסבר זה מניח את הדעת באם פירושו של „נימוק סיבה" הוא פרסום על לוח המודעות. אולם, האמנם זהו הפירוש האמתי?

אפשר לתבוע את האוניברסיטה לדין

לעומת מר פומרנץ הסבור שאין כאן חוזה בין הסטודנט לבין האוניברסיטה, סבור עו"ד ד"ר אריאל הכט מירושלים כי לנושא „החוזים הסטנדרטיים" יש „מה לומר" בענין זה.

בחוק „החוזים הסטנדרטיים" תשכ"ד—1954 סעיף 15 ס"ק 2 נאמר: „תנאי מגביל" הוא תנאי שהקנה לספק זכות להפר את החוזה... על דעתו בלבד".

חוק זה מסמיך את השופט לבטל

(המשך בעמ' 13)

לפני ולפנים

עתים אני תמה: מה אילו כל צבור הסטודנטים חברי מערכת. ה־יש אוטופיה בתמיהה זו באשר מש־אלה יש כאן או שמא אנחת רווחה מתלווה לה באשר ברכה אין כאן. תהא אשר תהא תמיהתי ויהיו תוצ־אותיה אשר יהיו, עתון נצב תדיר לפני השאלה מה משקל יש ליחס לדברו של הצבור אליו הוא נושא פניו. — שהרי ההערות מצטלבות זו בזו, סותרות זו את זו, חוברות זו לזו ולעתים מרקיעות עד מחוץ למטחווי הענין והכל לפי המסתכל והשגותיו ולפי נקודת התצפית ע־ליה הוא ניצב. —

מענו של העתון צבור מוגדר של קוראים הוא (מוגדר בחינת מקום ולא בחינת ענין) אך יעד זה אינו מגדיר א־פריורי את דמותו. קנה המדה המוחלט אינו משאלותיו וד־רישותיו של הקורא, זהו אחד השי־קולים, אך לא המכריע. יובן, על־כן, כי כאן אחד המישורים החשו־פים לצמיחתם של התנגשויות ושאר גידולי פרא וכאן מקור נביעתן של קונפליקטים אין ספור אותם נושא העתון בקרבו בצותא עם מקורות חיותו, ואלה מנתם חלקם של חברי מערכת בעבודתם, שהרי עתון חייב להתמודד גם עם הצבור אליו הוא מופנה ואף לקום עליו בשעות צו־רך. — אם לא יעשה כן מעל בש־ליחותו. אלא שאין אדם מוכן לתת גבו למכים בביתו הוא. מוכן הוא לחרוק שן בקרבות רחוב, אך ביתו מבצרו וכאן לא יתן לקום עליו.

שנת הופעתו השניה של „בת־קול" אופינה בשאפין גם את שנתו הראשונה: במאבק, המשתרע על פני כמה מישורים. התמודדות פני־מית לעצוב דרכו של הירחון, אופיו ומהותו ומאבק חיצון (לכאורה) על עצמאות בדרך ועל אי־תלות רעיו־נית, שגם הוא חורץ גזר־דין על המהות.

ההתמודדות הפנימית היא נשמת־החיים של עלי הדפוס המהודקים יחד בסיכה רופפת. רק מאבק מתמיד מעתון לעתון ובין עתון לעתון על בשר וריח, על תוכן וצורה ועל שי־לובם זה בזה בחינת יצירת מסגרת לתוכן, מעניק את האויר לנשימת אבריו הרופפים.

בעיה נוספת היא יצירת אזון כ־פול: 1) אזון בין עומק לענין — בין החומר העיוני לבין הכתבות ה־מענינות (מציאות היום כזו שיש סתירה בין עמקות לענין). 2) אזון בין הטעם המצוי של הקורא הממו־צע להענקת הרצוי בחינת הצבת אתגרי מחשבה והכשרת מרחבי הת־מודדות רעיונית.

נגד עינינו עמדה יצירת עתון־דתי־לוחם, שאינו כורע תחת נטל אחד הדפוסים המפלגתיים ואשר אי־אפשר תוך הצבעת אצבע על הג־דרה חד־משמעית לחסל את אשליות אי־תלותו. אך בד בבד עם התרח־קות ממלבושים מוגדרים וקיימים ב־נסיון לגבש אופי מסוים. לא להיות בעלי מרכולת, שהכל בה ודבר אין בה ולהזהר מן השקיפות הנענית ל־כל בעל־דבר. שעינה פתוחה לכל, אך חסרת צבע ואין לה משלה אלא שקיפות בלבד.

אצל כל קורא קיימת איזו אי־דיאה־פיקס על דמותו של עתון וכל קבוצת אנשים מבטת עליו ב־אספקלריה משלה, וגם אז זויות הראיה משתנות מאדם לאדם ומת־חלפות אף אצל אותו אדם. ממילא מסתבר, כי, כמו בכל שטחי־החיים, אי־אפשר להשביע את רצון הכל ורק הנאמנות לדרך בה בחרנו מסו־גלת להוציא מן הסבך ולהוביל אל חוף מבטחים.

קריאות רמות דרשו להזעיק ל־עתון חומר „קל", כך קראו לו, מ־הווי האוניברסיטה. (שתי מלים בע־לות משמעות רחבה, לא תמיד ברו־רה ולעתים אף מפוקפקת). קשה היה וקשה ימשיך להיות, התפקיד לשכ־נע שאין מהות העתון מתמצה ב־הטלאת טלאי הווי על הדפים ובה־גשת הווי סינטתי זה לערב־הרב של הקוראים. לא בכדי להיות ספקים של חומר קריאה בין המנה העי־קרית ללפתן בארוחת צהרים הפוזה יצאנו לאויר האוניברסיטה בחבלי לידה קשים. חומר כזה ימצא עד בלי די, העתון תובע מעצמו קצת יותר מהיות סתימה בחלל של שעמום.

לא נסינו להלך ברובעי עתונות קיימים. רצינו לצקת את המסד ול־הציב את התקרה. להביא את אשר חייב להיות מוגש ושום מקור אחר מלבדינו לא יגישנו. סיומו של יום לימודים סדיר בין כתלי האוניבר־סיטה איננו מבשר את קיצה של ה־מחשבה. אין זו משתמרת רק בין הקתדראות, כאותו בגד המשתמר במלתחה ונטל ממנה רק בשעת צו־רך, היא חייבת להלוות גם אל ה־מדשאות אליהן נטל העתון לקריאה. ועל־כן לא בשקופו של הנתון תמצא התכלית. חיוניותו של עתון צומחת רק בהכילו חומר מתסיס ומגרה ה־רומז אל מעבר לקו־האופק. חיותו היא באתגרים שהוא שולח ובג־בולות החדשים שמנסה הוא להציב.

כאן ניצבת סכנה לפתחם של ה־עוסקים במלאכה. כל יציר כשהוא מת־פתח ומתקדם הופך לאורגן בעל חיים עצמיים ותובע דרכי קיום משל עצ־מו. יש לעמוד מול קסמו הרב ומול הדחיפה הגדולה לסנסציוני ולאפי־זודלי ולתחום קוי גבול ברורים עד היכן אפשר להרחיק והיכן להציב את השלטים „עצור גבול".

ב

המאבק החיצוני קיים גם הוא, זה מעמיק פחות אך חריף ותוקפני הרבה יותר. ועד סטודנטים, ככל גוף צבורי, שואף לעתון שישרת אותו ואת מטרותיו או לפהות יהא כבול לשלשלת אותה יחזיק — המתארכת או מתקצרת לפי האנשים ולפי הצ־רכים — ורק בתחומה יהא מוכן לה־עניק לו לעתון מרחב מחיה להת־גדר בו. אלא שעתון כשלנו אינו יכול להנתן בכף הקלע של הסתד־רות סטודנטים. ודאי הוא, שאחד מתפקידיו הוא יצירת הקשר בין המוסד לצבור אותו הוא מייצג, ול־היות גורם מתווך להתקשרות ב־תוך צבור הסטודנטים עצמו (וכאן

יש להזהר מן הקרתנות הרובצת לפתחם של נסיונות כאלה), אולם אסור שחברי ועד ימשלו בו ביד רמה. עתון תפקידו להתסיס, לגרות, לעורר, לקדם ולהוביל, רק בזה יכון וכאן מקור חיותו. סתמת מ־קור זה והריהו מתנוון ומתקיים קיום של הי־מת. עתון תפקידו גם לל־חום והפתיחות היא אבר הנשימה שלו. חסרה זו נסתם הקנה ונסתם עליו הגולל. אי־אפשר לתת לו להיות משרך דרכיו אחר העגלה שכבר עברה ולהיות מכריז עליה, על מי־דתה ועל שעליה. אי־אפשר לו להיות נגרר, תפקידו הוא להוביל ולעתים אף לגרור את העגלה לכ־שתשקע. עתון איננו כרזה, הוא מ־עשה של יצירה אם אין בו פתיחות או לו קיום.

בנקודה זו חסרנו הבנה יסודית ואף ועדת הבקורת לא עמדה אל נכון על מהות תפקידו ומכאן החי־כוכים המתמידים והסערה שהתחו־ללה והגיעה אל דפי העתונות ואשר בגללה נפסקה הוצאת העתון במשך למעלה מחודשיים ימים. המאבק אמנם מותן אבל עדיין נמשך, ועתה, עם בחירת ועדה לנסוח התקנון, הוא מקבל תפנית חדשה ואופי שונה. עמדתנו היתה ונשארה דרישה של אי־תלות כיסוד מוסד לקיום העתון.

גם אם הפכנו לחלק חשוב ובלתי־נפרד מחיי האוניברסיטה ואף פרצנו אל מהוץ לגבולותיה עדיין לא נכבש עטו של הסטודנט. אינני רואה בע־תון את „ניב העלומים" של הס־טודנט המאפשר לו לראות דברים משלו נדפסים במסגרת אליה הוא משתייך. העתון חייב לשמש כתובת למיצרי בעיות וללבונן וגם כתובת לפריקת מועקות. חבל שהצבור שלנו איננו משכיל לנצל את משאבי הכוח הרבים האגורים בעתון. החזור עדיין נמשך נקווה שלקראת שנה"ל הנו־כחית הוא יהפוך דו־סטרי.

הגליון הראשון, היוצא היום, מוצא אותנו בגליוננו השנים־עשר כשאנו כבר גמולים, אבל עדיין נאבקים ו־מחפשים.

אריאל

על שני נמוקים

תגובה לדבריו של הרב מ״צ נריה בגליון 9—10 של „בת־קול"

ד"ר א. סימון

עלינו להיות אסירי תודה לרב מ"צ נריה על דבריו הכנים והגלויים בגליון 9—10 של „בת־קול". אמנם גם הוא ניסה בתחילה לחזור על הטענה המקובלת לפיה מה שקרוי „כפיה דתית" אינו אלא: „מושג שלילי, שאין לו כל שיכות לשטח אליו הועבר", אך מיד אחר כך הודה בפה מלא „שעצם כפיה דתית בין יהודים היא לגיטימית". על־ידי כך נתנה הזדמנות לנסות ולהבהיר לא רק את יחודה של „התנועה ליהדות של תורה", אלא גם את השוני בהשקפות המבדיל את הרב נריה מאנשים דתיים רבים, שלאו דוקא הצטרפו לתנועה זו.

שני נמוקים מובאים כאן להצדקתה של כפיה דתית על יהודים. ההצ־דקה הראשונה ללגיטימיות של כפיה כזו היא, שהיא דומה לזכותו של אב לכפות חינוך על ילדיו. בדברים אלה משתקף יחס פטריארכלי כלפי היהודי החילוני. אין כאן ויכוח, היכול להיות מר וקשה, בין שתי עמדות מבוגרות, אלא „תינוק ש־נשבה" בין הגויים, שיש להחזירו לדרך הישרה ולו במקל חובלים.

עמדה סובלנית איננה מתבטלת בפני עמדות יריבות, אלא מכבדת אותן מתוך ההכרה העמוקה, שהאמת **השלימה** איננה מנת חלקו של שום בשר ודם, ושכמעט אין לך השקפה של ממש, שאין בה מאומה מן האמת. לשון אחרת: האמנם יש בפינו תשובות העומדות במבחן ההגיון וה־הגשמה לכל שאלות החיים של ה־פרט והכלל, שבזכותן אנו רשאים להתיחס אל אלה קרויים חילו־ניים באמצעים של כפיה. האמנם הם באמת בחזקת ילדים, שינטשו את השקפת עולמם מכוחם של הס־דרים ממשלתיים ותקנות ומשפור דרכי ההסברה?

קשה להבין על מה מבוסס האופ־טימיזם של הרב נריה באומרו: „שמן הכפיה מגיעים בסופו של דבר לרצון". בחינוך ילדים נוכל למצוא לכך דוגמאות, אך היכן האמות לכך מחיינו הצבוריים בעשרים השנים האחרונות?

הנימוק השני המובא הוא, זכותה של המדינה „לכפות הוקים כלכליים ומוסריים על אזרחיה". בהקשר זה מועלה שוב אותה השוואה מדהימה בין הוקי תורת־משה לבין הדוחה שבחוקי המדינה: מס־ההכנסה.

במטותא מכל ההסברה הדתית, הרשמית, עלינו לשאול: האין ב־עצם ההשוואה של הטלת חוק השבת בשם המדינה עם כפית תשלום מסים משום בזיון? והאין בהשוואה זאת משום הכשלה מראש של כל אותם „אמצעים חינוכיים" הצריכים להמ־תיק את מעשה החקיקה עד שיתקבל „בהבנה ובאהדה"?

איש מאתנו איננו משלם מס־הכנסה מתוך חויה לאומית איזושהי, יחד עם זאת מתקנאים חסידיה של הכפיה הדתית בעובדה, שאיש אי־ננו מתקומם כנגד עצם הלגיטימיות של החוק. ההסבר ברור כשמש. רק לאלה הנאחזים בהשוואה זאת צריך בעצם להסביר, שהויכוח אר־דות מס־הכנסה הוא רק לגבי שעו־ריו ודרכי חלוקתו בעוד שההתנגדות לחקיקה הדתית נובעת משלילת הע־קרון ההשקפתי, שעליו היא מוש־תתת.

העובדה, שההסברה הדתית, ה־רשמית, לא התגברה עדיין על השלב הזה בו היא מתקבלת אך ורק על אלה, שאוהדים אותה מראש מעידה על קצר המור בהדברות בין שני המחנות. גם בנדון זה זכה אותנו הרב נריה בדברים גלויים ומפורשים. הוא מספר, שעל בקשתו של מפקד גבוה להשתתף בפעולות תרבות בצבא בזמן מלחמת הקו־ממיות השיב הרב, שמבחינה לאומית עמוקה האחוה שביניהם „אך ברגע שאתה מדבר על תרבות תהום פעו־רה בינינו" אינני יודע אם נאות הרב, בסופו של דבר, להופיע ולהר־צות על עניני יהדות בפני אותם חיילים, אך אפילו עשה זאת חשובה לנו עדותו בדבר התהום הרוחנית הפעורה, לדעתו, בין דתיים לשאינם דתיים. שוב אפשר לשאול: כיצד ניתן להעלות על הדעת „שתהום פעורה" זו תגושר מכוח „ארגון מגעים רוחניים בקנה מידה ממלכתי בין נושאים בעול התורה על כל

גיליהם לבין שאר החוגים במדינה". האמנם ברור מה שיאמר באותם מפגשים מאורגנים היטב? האמנם חושלה כבר לשון מושגים משותפת, שרק מכוחה אפשר לקרב רחו־קים? האמנם יבואו אלינו בחינת תינוקות של בית־רבן המוכנים לש־תות בצמא כל מה שאנו מאמינים בו?

עד כמה אין באופטימיזם זה ממש מעידים דבריו של הרב ביחס לחב־רי „התנועה ליהדות של תורה": „אני מבין לרוחם, אך איני יכול לעזור להם". צר, אמנם, שהרב חזר ונקט בגישתו הפטריארכלית בדברו על „עזרה" במקום על ויכוח או שיתוף פעולה, אך חשוב מכך שהוא מודה, שלמעשה גם בחזית פנימית זו אין, לדעתו, אפשרות של הדב־רות. דומה, שהסבה לכך נעוצה שוב באותה עמדה רוחנית האופ־ינית, לצערנו, לרובו של הציבור הדתי; לפיה אין אנו אלא יורשיה הלגיטימיים של תורת ישראל הנצ־חית, ואמיתותה המוחלטת מקנה ל־עמדתנו סמכות ותוקף כמעט מוח־לטים. מכאן מתבקש, שכל בני ה־פלוגתא שלך טועים בשגגה ובמזיד ואם אי־אפשר לשכנעם מותר לכ־פותם עד, שיאמרו: רוצים אנחנו. בהתאם לכך יכול הרב נריה לפטור את עצמו מלהשיב על טענותיה החמורות של „התנועה ליהדות של תורה" בתחום ההלכה על ידי פסילה מראש של משמיעהן: „זאת תנועה, שהבאים אליה באים מתוך כך שרוצים להצדיק עצמם משום שאין הויתם ספוגה תורה".

אני מרשה לעצמי לפקפק אם אמנם זה לשבחו של החינוך הישי־בתי, ש: „הקריאות לחדוש ההה־לכה אינן נשמעות מפי אלה, שקבלו חינוך בעולם ההלכה". מי כמוני יודע את מגבלותי בתחום התורני ועם כל קנאתי באלה הממיתים עצ־מם באהלה של תורה לא אוכל להתפעל מן העובדה, ששלמותה של השקפתם הרוחנית נקנית במחיר היקר של הסתגרות מתחומי חיים ומשטחי ידע נרחבים. אלמלא היה החינוך הישיבתי — ובמידה מסו־יימת גם הישיבתי־תיכוני — מסתגר בפני הבעיות האמיתיות של דורנו היה אולי ממש בטענה, שכל מה שכואב לאנשים שכמותנו מקורו ב־כך, ש„השקפותיהם יונקות מעולם אחר". אלמלא דמסתפינא הייתי או־מר, שהצרה היא, שהרב נריה חי ומגדל את חניכיו בעולם אחר וש־הניגוד בהשקפות נובע מכך, שאין אנו כולנו מחפשים תשובה לאותם השאלות.

החילוניות, שבאה על עמינו ב־דורות האחרונים רשאית לזקוף ל־זכותה, ללא ספק, הישגים נכבדים ביותר בתחום התחיה הלאומית וה־התחדשות הלשונית והתרבותית. ר־שאי הרב נריה לומר, שאין לו אלא חלק בהתחדשות הלאומית וכל ה־שאר אינו אלא זמורת זר, שמקורה לא יכירה על אדמת ישראל, אך במקרה זה אל נא ישלה את עצמו, שיעלה בידו „להוכיח, שדוקא החיים הדתיים הם המסוגלים לשמור על האדם המודרני מן התוהו ובוהו של החיים המודרניים". אם יש לדת ישראל תשובה מלהיבה לבעיות הקיום הגורליות של הפרט והכלל בישראל בשעה זו עליה להעיז להת־יחס אליהן במישרין. עליה להתמודד עם גלוייה הרציניים של החילוניות תחת לבוז לגדולי הפרא שלה. עליה להשתחרר מפחדה העמוק מפני ה־חקר המדעי של היהדות, תחת להסתפק בפסילה מראש. עליה לה־מנע מלטשטש את החומרה שבהת־ערערות סמכותם הרוחנית של גדולי ההלכה ושל קפאונם היחסי של החקיקה ההלכתית הלגיטימית.

האמת נתנת להאמר, שהחינוך הישיבתי ואותו חלק ניכר של ה־חינוך הדתי המקבל ממנו את הש־ראתו יונק את עצמתו במדה רבה מן הגישה הנפשית, שניתן לכנותה, אולי, כ„אבסולוטיסטית". הבטחון ה־עצמי ואף מסירות הנפש קרובים כאן למדי להתנשאות ולהסתגרות. חוקיות פנימית זו מותירה אך סכוי קלוש לכך, שנושאי דברה הנוכחיים של היהדות הדתית אמנם יצליחו לפרוץ את חומות ההסגר שבו היא נתונה כיום. האנשים, שהקימו את „התנועה ליהדות של תורה" אינם מונעים אך ורק על־ידי החתירה אחר קולות ושלוות נפש פשרנית. דומה, שהם נוטלים על עצמם גם כמה הובות, שהוזנחו עד עתה ושלמלוין הם רואים את עצמם כמתאימים מכוח חינוכם והשקפותיהם.

הדרך אל הפ"

אין מקום לחינוך העצמאי

ח"כ בנימין שחור

1) טוענים נגד המפד"ל שאינה מוכנה לקבל זעתם של הרבנים ב־עניינים הנוגעים לדת. האם נכונה אשמה זו?

הציונות הדתית התחילה דרכה בניגוד לדעת רוב הרבנים, שכידוע התנגדו למפעל התחיה ואח"כ הת־נגדו להסתדרות הציונית. הציונות הדתית, כלומר מחוללה, היו ב־מיעוט, מלבד הרב אלקלעי, הרב קלישר, הרב מוהליבר והרב קוק ועוד שהאירו את דרכה של הציו־נות הדתית. ההסטוריה תשפוט או שפטה כבר עם מי הצדק ועם מי היה הצדק.

גם בתוך מדינת ישראל דרכה של הציונות הדתית אינה סוגה בשושנים! מפני שהיא אינה גורסת; או הכל או לא כלום.

עדיין זכורה ההתנגדות של אגו"י בענין חוק הדיינים וחוקים אחרים הקשורים לדת בגלל סיסמתה: או הכל או לא כלום. ייתכן ולמפד"ל היו סטיות קלות, אך מעולם לא פעלנו בניגוד לרבנות הראשית. ב־עבר היו מקרים שההנהגה הפולי־טית של המפד"ל היתה צריכה ל־הצביע בעד חוקים שיש להם שיי־כות לענינים דתיים בלי הסכמת הרבנות. **לא נצביע נגד הסכמת הרבנות גם באותם מקרים שאנו עלולים להחמיץ הזדמ־נויות הסטוריות שלא נוכל אח"כ לתקנם.**

בענייו גיוס בנות לשרות לאומי, **זה לא היה בניגוד לעמדתה המפורשת של הרבנות, כי המדובר היה בשרות לאומי ולא בגיוס צבאי.**

2) מדוע המפד"ל אינה מסכימה לקבל מרותם של מועצת גדולי התורה?

מועצת גדולי התורה זה גוף ש־נוסד על ידי אגודת־ישראל בשביל אגודת־ישראל. אנו מעריכים את גד־לותם גם אם לא קבלנו את דרכם. אנחנו סבורים למשל שהישיבות התיכוניות הביאו למפנה בקרב ה־ציבוריות הדתית ובקרב הנוער ה־דתי. וכידוע, ישיבות אלו לא נוצרו בהשראתם של מועצת גדולי התורה והיו אף ראשי־ישיבות שהתנגדו לסוג זה של ישיבות.

אנו צמודים להכרעת הר־בנות הראשית בכל הבעיות הדתיות המתעוררות ומקב־לים דעתה.

3. מה הם המכשולים שעומדים בפני הקמת חזית דתית?

המפד"ל רוצה ומוכנה גם עכשיו להקים חזית דתית. הצהרנו זאת לפני הבחירות האחרונות ואנו סבו־רים שהן בכנסת והן ברשויות המ־קומיות יש בסיס איתן לפעולות משותפות. המאחד, המשותף, עולה על המפריד. אנו מאמינים שיכול להיות איחוד פוליטי גם בין תנועות שהינן בעלי גישות שונות. ביקשנו מאגודת־ישראל להקים חזית פולי־טית בכנסת, כי יש לנו גישות זהות במרבית הנושאים ומטרותינו משו־תפות, **אך כידוע אגו"י סרבה.** פעמים מצביעה אגו"י אחרת מאשר המפד"ל מפני שהיא באופוזיציה כשם שפעמים אנו מצביעים רק בגלל המשמעת הקואליציונית. לא אחת הצענו גם לפא"י להתאחד אתנו, אם כי אני מודה שיש בודאי דברים שמיחדים אותם כתנועה, אבל כמכלגה עצמאית אני מסופק אם יש הצדקה לקיומה. אנו נמצאים במדינה דמוקראטית וכל ציבור מח־ליט על דרכו אבל בודאי אין במ־עשה זה כדי לחזק את הציבור הדתי.

4) מדוע לדעתך היה צורך בה־קמת החינוך העצמאי?

לדעתי החינוך העצמאי י־כול באמת להשתלב במסגרת בתי הספר הממ"ד כמוסדות חב"ד, ישיבת ת"א ומוסדות חינוך אחרים. כי החינוך של אגו"י איננו עצמאי למעשה. **אגו"י**

מקבלת 85% מהממשלה ו־100% שרותים מהרשויות ה־מקומיות. היא עומדת תחת פיקוח ממשלתי ובהתאם ל־תוכניות הלימוד הממשל־תיות.

אם הכוונה בהקמת החינוך העצ־מאי היתה יותר לימודי קודש ודגש בלימודים התורניים, הרי גם בבתי־הספר הממ"ד ישנם כאלה הפועלים לפי שיטת חינוך זו.

החינוך העצמאי, האמיתי במדינה משתייך למוסדות בלז, עץ־חיים, חיי־עולם ועוד מוסדות בישוב הישן בירושלים!

מוסדות אלה אין עליהם פיקוח ממשלתי ואף אינם נהנים מתקציבי הממשלה.

5. האם אתה לא חושב שקרנה של הרבנות הראשית ירדה בעיני הציבור בגלל התערבותם של עסקני המפד"ל בענייניה הפנימיים?

מעמדה של הרבנות הרא־שית תלוי רק בה ומעמדם של הרבנים במקומות כהונ־תם תלוי ג"כ אך ורק בהם. מעמדם של הרבנים והרבנות יקבע באיזה מידה יגלו כושר הנהגה וישמשו מופת אישי בכל אשר יפנו.

אין ספק שהדרך של רבנות ממלכתית היא לא דרך קלה, אך רק בה תלוי היחס אליה וזאת, אם תדע להתגבר על הבעיות והמכשולים המועד־מים בדרכה.

הנה הולכים עכשיו לבחור רבנים ראשיים במספר ערים בארץ. קיימת עתה האפשרות לתת דמות ולהוסיף יוקרה לרבנות. זאת, אם ישכילו לב־חור ברבנים המתאימים; גדו־לים בתורה, בעלי כושר הנ־הגה ושישמשו מופת אישי בהתנהגותם.

6. האם במאזן הכללי לא הפ־סידה המפד"ל — כשותפה קואליצ־יונית — מבחינת כבודה ויוקרתה מאשר הרוויחה?

היו אצלינו דעות שונות אם להצ־טרף לממשלה בכל אותם הפעמים שהשתתפנו בה. הרוב החליט בחיוב ובזה המשכנו את המסורת שלנו — להיות שותפים בנשיאה בעול וב־עיצוב דמותה של המדינה.

המפד"ל והציבור הדתי המאורגן במדינת ישראל אין לו לצערי סיכוי בעתיד הקרוב להוות אלטרנטיבה לשלטון הקיים ומשום כך בחרנו במשך כל שנות קיום המדינה בדרך של השפעה מבפנים ולהאבק מבפ־נים על עקרונותינו ועל דרכנו. לנו אין ספק שע"י המצאותנו בפנים השגנו לא מעט ותרמנו לעיצוב דמותה של המדינה. כמובן שדרך זו אינה קלה ויש בה מוקשים לא מעט, אולם ההישגים גדולים לאין ערוך. ישנם פעמים לבטים מצפו־ניים, אבל רק דרך זו מקרבת אותנו יותר לאידאות ולמטרות שלנו.

השפעתנו גדולה גם מעבר לכוחנו הפוליטי. אין ספק שהנחלנו לעם הרבה ערכים שבלעדינו לא היו הופכים נחלת העם כולו. אף החדר־נו בציבור הרבה ערכים יהודיים שעצבו את דמות העם.

7. מדוע לא שומעים את קולכם גם בבעיות כלליות שאינן בתחום הדת?

לא צודקים אלה המעלים טענות אלה. הנה רק בזמן האחרון בעת הדיון בבעיות הכלכליות השמיעה המפד"ל קולה ברמה וחיוותה דעתה בצורה ענינית והשפעתה היתה לא קטנה, אם כי לא קבלו את הצע־תנו, שהיתה ללא ספק מקרבת או־תנו יותר לקראת עצמאות כלכלית. כמפלגה דתית כמובן שאנו פעילים יותר ונשמעים יותר בשאלות דתיות ורוחניות.

אינני בעד מיזוג המפל' הדתיות

ח"כ קלמן כהנא

1. בנוף הפוליטי של מד"י מהו הצידוק הרעיוני לקיומה של פא"י כמפלגה.

השאלה הנה מוזרה בעיני. פא"י מחייבת את קיומה של מדינת יש־ראה והקריבה למען הקמתה קרב־נות לא מעטים. יסודה הרעיוני הנו ברור. אין אומה זו אומה אלא בתורותיה, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, כמחייבים את עם ישראל משך כל הדורות וכמובן גם בדורנו אנו. גם בתקופת קיומה של המדינה התברר שאין לך יסוד מלכד את העם היהודי ומבטיח את קיומו אלא דביקותו בתורה. כל התחליפים פוש־טים את הרגל. וכל נסיון לוותר פה או שם על קיומה של תורה ועל היובה לעם כולו — כלומר הת־פשרות בין התורה והחיים כפי שקוראים זאת — מביאים לידי הת־רחקות העם מן התורה שהנה יסוד קיומו של העם.

נדמה לי שתנועה הדוגלת ברעיון זה ומפלגה הפועלת מתוך יסודות אלה איננה זקוקה דוקא כיום להס־ביר את צדקת קיומה. היסוד הרע־יוני לקיומה במציאות המדינה והעם בימינו אנו איתן וללא עירעור.

הליכה בדרך התורה וכניעה למ־רותה בעיקביות וללא פשרות עם פעולה נמרצת של בנין ויצירה ב־מדינה ובעם כולו. הכרה ברורה שרק הפעולה המעשית ובנין חברה תורתית מבוססת על הצדק הסוצ־יאלי של התורה יוכלו לשמש דוגמא לעם כולו — כזה ראה וקדש — הנן היסוד הרעיוני לקיומנו כמפלגה.

2. מה הם המניעים לאי הקמת החזית הדתית או עם המפד"ל או עם אגו"י.

חזית דתית יש לה סיכוי והצדקה רק אם הנה כוללת. אז יכולה היא להופיע כמייצגת את הצבור הדתי כולו ויש לה אף הסיכוי לרכז סביבה את רובם ככולם של הכוחות הדתיים במדינה, אשר לפי מיטב הכרתי המבוססת על נתונים סטטיסטיים שונים כולל הרישום לחינוך ומש־אלים — מדגמים — הנם מגיעים לפחות ל־40% מהאוכלוסיה היהודית של המדינה.

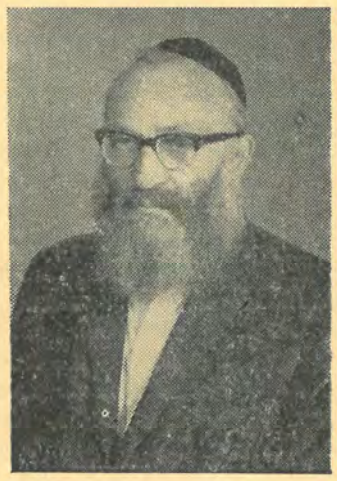

חזית עם המפד"ל או אגו"י איננה עונה כלל לאתגר העיקרי והיתה לכל היותר מחלישה במקצת, ואני מדגיש רק במקצת, את המאבק ה־פנימי בקרב היהדות שומרת התורה.

פא"י דרשה כל הזמן את הקמתה של חזית דתית מאוחדת. לצערנו נתקלנו מצד אחד בהתנגדות לכך מצב השני באדישות לדרישה זו, — אדישות אשר התבטאה בהצגת תנ־אים עקרוניים מצד חלק מנציגי

(המשך בעמ' 13)

שלשה פרושים!

היהדות הדתית מפולגת, זו עובדה. כל המאמצים לאחדה וללכדה — ואפילו לעת מבחן של בחירות בלבד — עולים בתוהו זה 15 שנה. יתר על־כן: אם בסתם ימים של חולין עוד שורר שקט יחסי בחזית הפנימית הדתית ורק לעתים מגיעים הכוחות היריבים לידי התחככות כלשהי, הרי בעדנא דריתחא, בעת המאבק על קולו של הבוחר, נפרצים כל הסכרים ומעינות איבה והשמצה עולים על גדותיהם, חודרים אל מחנה היהדות הנאמנה ומאיימים להציפו.

בעת כזו נדמה, כי התהום הפעורה רחבה מני ים ואין לגשר עליה.

אך האמנם כך הדבר? האמנם אין מכנה משותף עליו ניתן לבנות מבצר שיושתת על יסודות־אמת משותפים ויוכל לעמוד מול המתנכלים הרבים מכל הצדדים?

האין לכל המחנה הגדול של היהדות הדתית מערכה משותפת היכולה וחייבת לאחדה במאבק? ואולי אין צורך בכך? אולי טוב שילך כל פלג בדרכו הוא וילחם באמצעיו המקובלים? על כל זה והמשתמע מכך נסינו לדלות תשובות מפיהם של: סגן שר הדתות, ח"כ בנימין שחור (מפד"ל), סגן שר החינוך, ח"כ קלמן כהנא (פא"י) וח"כ שלמה לורנץ (אגו"י).

— Ise Ilaw —

אין כל הצדקה לקיומה של פא"י

ח"כ שלמה לורנץ

1) כמפלגה אנטי ציונית הדוגלת בפתרון כל הבעיות לפי ההלכה, כיצד תסביר את השתלבותכם במ־ערכת השלטון החילוני?

אהת התופעות המכובדות ביותר שעלינו לתת עליה תשובה מבחינת התורה היא המדינה.

אנו לוקחים את התורה כמנחה, לנסות לתת תשובה על כל תופעה ובעיה העולה על הפרק. כמובן שבאמצעות התורה ניתן לתת תשובה על כל שאלה המתעוררת. השאלה היא האם אנחנו מצליחים לפתור את הבעיה ואם כן לכלל כולו או לחלק מהכלל או רק לחלק של אגו"י. גם כשאנו לא משיגים את מה שאנו מבינים שזהו הפתרון התורני, עצם הדבר — שאנחנו משמיעים את הדברים ובכל הפומ־ביות דבר זה לכשעצמו מהווה הישג. לקבוע את דרך ד' בשביל הציבור, להאבק למען תורת ד' לא לתת למצפון של הזולת מנוח ואינך נותן להשכיח את דרכי התורה זהו לד־עתי הישג לכשעצמו. אינני רוצה כרגע לדבר על האמת העובדתית שאנחנו בהרבה מקרים מצליחים להשיג הישג של ממש, לדידי אני מחשיב את הצד העקרוני הרבה יותר מאשר ההישגים המעשיים ו־

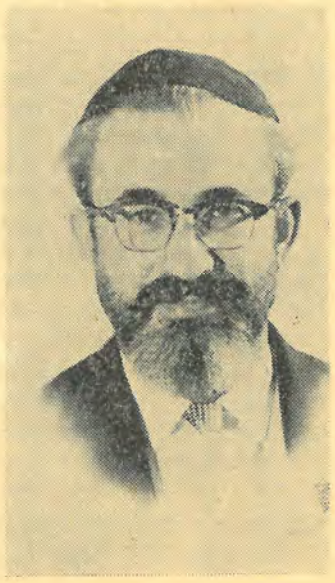

יהיו גדולים כאשר יהיו.

2) היו לי מספר הזדמנויות לר־אות דו"חות של הועה"פ של אגו"י שדנו בנושאים שעמדו באותה עת לדיון בכנסת ואף אחד מהמשתתפים לא ניסה לפתור את הבעיות באמ־צעות ההלכה כפי שהנך מצהיר, כיצד תסביר זאת?

המוסדות שלנו מורכבים כמו בכל מפלגה. אין אנחנו מתימרים לברר במוסדות אלה את הפתרונות לב־עיות המתעוררות לפי דעת תורה. תפקידם של מוסדות אלה לברר וללבן על יסוד השכל הפשוט מה צריכה להיות עמדתנו בשאלה המת־עוררת. כשזה לא נוגע לדעת תורה אנחנו פועלים בהתאם להחלטת ה־מוסדות התנועתיים, אבל כשיש איזה עניין הנוגע לדעת תורה אנחנו מעלים את הבעיה בפני מועצת גדו־לי התורה ומקבלים הכרעתם.

3) ובהצבעה בעניין הממשל ה־צבאי ג"כ פעלתם לפי דעת תורה?

בהחלט. היתה החלטה — והיום כבר מותר לגלות — של מועצת גדולי התורה ל־הצביע בעד המשך הממשל הצבאי וזאת לאחר שהם קיב־לו את דעתם של אנשי ביט־

(המשך בעמ' 13)

ספרות ואמנות

התנאה והשתנות באמנות הספרות

הלל ויס

„אין לך כיום תחום מתחומי הי־צירה שאין נושאיו ומבקריו מכרי־זים עליו שהוא שרוי במשבר מכריע ותהומי (לפחות!). אני ממליץ בכל לב להאמין לדברי שניים מן התחו־מים הללו: האדריכלות והאמנויות הפלסטיות, הציור והפסול"[1]. אנו מ־מצדנו ממליצים להשמיט בודאות ש־אין עליה עוררין את המלה „לפחות" ולצרף אף ובעיקר את אמנות ה־ספרות כנתונה אף היא במשבר מכ־ריע ותהומי. לשון אחר: אין להפ־ריד בין האמנויות כיון שכולן משק־פות את משבר המציאות.

השאלה העיקרית בדיוננו האם המלה פונקציונליות מהווה מושג מפתח העשוי לפענח במידה רבה משבר זה, היש בכוחו לחשוף את קצה קצו של המשבר ולהצביע על אפשרויות שונות ודרכים ישנות־חדשות. נראה לנו שאכן כך הוא — ההתנאה וההשתנות (פונקציו־נליות) הן יסודות המשבר, הגורמים לסיבותיו, והן אף נקודות המוצא לפתרון הנעבד בד בבד עם התחו־ליכים המשתנים.

ברצוננו להצביע על ההתנאה ו־ההשתנות כיסודות מהותיים לטבע החיים — אך פונקציונליים לטבע האדם בתור יוצר. גורם זה בעיקרו הוא שממסד את האמנות והוא אף ממוטט אותה.

הפונקציונליות של הטבע — הכ־רחית. ע"י ציונה כהכרחית אנו, לכאורה, נראה כשומטים במדת מה את המישג פונקציונליות אך כנראה שהדבר אינו כך.

פונקציונליות בטבע מקבלת את יכולת התגשמותה ע"י תהליך ה־הסתגלות. שאם לא כן היו החיים כלים מן העולם. למרות זאת הכ־רחיות זאת היא פונקציונלית כיון שהיא חלויה בגורמים משתנים.

אלא שבטבע אין כל פער בין התוצאה שנתהוותה ובין הגורמים המשנים, התולדה אורגנית תמיד בעצם התהוותה אין הטבע מוליך לתוצאות נתונות אלא להתהוויות חולפות. האדם מארגן בתהליך היצי־רה נתונים מתהווים כשהוא מנסה לחשף את העקרון הפנימי שבהם. עקרון פנימי פרושו הכח המניע את התהוות או במלה אחרת — חיים.

לאדם אמון בקשר הסיבתי המ־דויק שבפונקציונליות של הטבע. אך האמין בסיבתיות הופך למפוקפק, האמון אובד כאשר האדם מארגן בעצמו את המציאות, על האמן הבונה מציאות לרכוש אמון של טבע וזאת יוכל לעשות אך ורק ע"י השתלבות והכרת כח החיים ככח מניע — ככח טהור.

הפנוט הקורא — הפנוט כתוצאה של הזדהות עליונה העשויה להת־ארע אך ורק ע"י חשיפת אמיתיות מניעות. התהליך של חשוף האמי־תיות והתיאשות הכרחית מחשוף זה (שהיא מטבע אנוש) חייבת להת־ארע בתהליך היצירה ולא מחוצה לו.

האמן שנמשך ליצר מתוך פק־פקנות מתוך מודעות שהוא אך אדם וממילא יכשל — לא יצור יצירות טובות.

החשיף הוא נסיון כן להרוס אל מעבר לנתון — נסיון שסופו כשלון, אנו רוצים בכשלון אך בכשלון ה־טהר והטרי, לא בבכיה ובפסימיות המוכנים על האצטבה. הכשלון — האין אונות הוא הכח הגואל שב־יצירה האמנותית.

בארגון זה של המציאות לאדם שתי ברירות.

ארגון לקראת תכלית מסוימת, ה־אדם יודע או בדיוק יתר, משלה את עצמו כי הוא יודע לקראת מה הוא מארגן את תהליך היצירה, ל־דוגמא התמודדות עם נושא כל ש־הוא מודע בכוליותו כגון לצייר פורטרט או נוף (אין תהליך יצירה המודע בפרטיו).

הברירה האחרת והיא הדומינג־טית יותר באמנות המודרנית, ה־אדם אינו יודע לקראת מה הוא צו־עד, תהליך היצירה הוא הענות מידית לתביעות נפשיות בנות הרף, כשהצעידה בקרקעית, עקב בצד אגודל האדם מעודד את תהליך ה־יצירה עדוד מזורז, הפונקציונליות יוצאת מתחומי הארגון הטבעי שלה, עוברת תהליך של תרגום באדם ומקבלת תפנית של זרות. ההפרדה בין הברירות היא מתודית בלבד, מה שמצוין כאן כאמנות מודרנית קיים אף בכל אמנות אלא שהמ־אפיין את האמנות שאינה מודרנית היא התכלית, הצעידה לקראת משהו מוגדר.

אנו מנסים להניח כי ישנה פונק־ציונליות שהיא לגטימית ותוצאתה יצירה אמנותית.

כנגדה ישנה פונקציונליות שאינה לגטימית ותוצאתה התהוות חדשה, בלתי מוגדרת, היולית, סתומה, אבן הבוחן של פונקציונליות מעין זו שאין אנו יודעים את פשרה הן באופן מודע ובעיקר באופן בלתי מודע. אין היא מדובבת אותנו ל־אחור ואיננו יכולים לעמוד על החו־קיות האימננטית של הכרחיות הצ־טלבות והתוך מרכיביה.

„אין אנו יודעים" פירושו לא אי־ידיעה בהינת מחדל אישי אלא אי־גנו יכולים לדעת בצורה מוחלטת כיון שהפונקציונליות אינה לגטי־מית.

במסגרת דיון זה נסתפק רק בהנחה שפונקציונליות לגטימית אינה יכולה להזון אך ורק מרכיביה אלא עליה להזון מכוח המניע את ה־מרכיבים לקראת התהוות, אין הצו־רות יכולות להיות נזונות מן ה־צורות עצמן אלא מן הכוחות המ־ני־עים את הצורות להיות דוקא מה שהנן.

כפי שכבר למדנו לדעת הכח ה־מניע אינו אלא חיים בתנועה מת־מדת. מהם חיים איש אינו יודע. מתפקידינו לשאול היש איכות סוב־סטנסיבית שאליה משועבד המניע משהו שאינו פונקציונלי מטבע ב־ריתו.

הריתמוס הוא איכות המהותית ל־טבע החיים בכלל (לאו דוקא חיי אדם).

הריתמוס מבטא כל רחש קל של שינוי באינטנסיביות החיים. הוא אינו מציין אלא, הצטברות של כח עד עצמה ברת קליטה בפרק של זמן, הנרת ההצטברות, ההתארגנות וחוזר חלילה.

חלוקתו של תא צמיחתו של עץ, מחשבה, הסטוריה, כל מצבור של כח אפשרי, תנועתו וזרימתו לכוון כל שהוא אינו נעשות אלא מתוך רתמיות, אך הריתמוס עצמו, אינו הרבה יותר מאשר עדות לכך שאכן קיימת התרחשות, הריתמוס אינו מבטא כמות של כח עצמה או יופי. לחצוצרה אחת ולמאה חצוצרות ה־משמיעות אותה מנגינה בעת ובו־עונה אחת עשוי להיות אותו ה־ריתמוס. כמובן שאין עצמת הצליל שווה. יחד עם זאת איש לא אמר כי כמות של חצוצרות קובעת ולו אף במקצת לגבי היופי.

אנו יכילים לדון בריתמוס עצמו, לומר שהוא סימטרי וכו', אך ריתמוס סימטרי אינו עדות בהכרח ל־יופי, למרות זאת משפט כמו ה־ריתמוס יפה, לא יהיה חסר משמעות „יצירה אמנותית היא מבנה תב־נית, מושג המכיל תוכן וצורה כאחד ככל שהם מאורגנים לקראת תכ־לית אסטטית".[2]

מה גיאל את היצירה האומנותית מן הפונקציוניות הפונקציונלית ב־יותר שהיא שרות בתפקיד מצומצם חד פעמי, לצורך המקריות החולפת בלבד ונותן לה תוקף כללי או מיבניות.

תאוריות מודרניות סומכות את תורותיהן על כך שאין דבר קיים מחוץ לאדם, גם אם נקבל את ה־מסקנה האחרונה עדין אין זה אומר שכל צורה תהיה פונקציונלית ל־מערכת רשמים הבובעים בבטוי חד־פעמי. אין לזהות פונקציונליות עם הד־פעמיות, מפני שהחד פעמיות גם היא עשויה עדין להיות תוצאה של מושגים סוסטנטיביים.

בכלל המהויות הסובסטנטיביות ע־לינו לכלול גם כלים הכופים את האדם להביע את עצמותו דוקא בדרך זו ולא בדרך אחרת, לא רק בלי הכרה כגון מושגי מרחב וזמן כצורות הסתכלות של האדם, לא רק הריתמוס אלא אופני הכבילה של הריתמוס למערכת מסוימת, אף הם עשויים לאלץ את הנפעמות המתרחשת בתהליך האסתטי להי־תחם בתחומים מסוימים.

רק הניחום הזה הוא שעשוי ל־הוליד יצירה אמיתית. רק שחרור אנרגיה נפשית תוך כדי בקרה (ב־קרה שהיא עצמה כלי אורגני ההו־לם את ההתפעמות הנפשית) מוליד שיר.

האמן אינו תוחם גבולות, אלא מצביע עליהם. הגבולות אינם קיי־מים ומידתם כפי הדומיננטיות היח־סית של העצם המובע. תפקיד האמן להצביע על הגבולות הדקים שבין תביעה לתביעה, לבטא את המע־ברים, מפני שהאמן תפס שעל הד־ברים עצמם אין אדם כלשהו יכול לומר דבר.

[1] בנימין תמוז — פיסול וארכי־טקטורה בבנין הכנסת — העץ.

[2] ורן וולק: אמנות הספרות

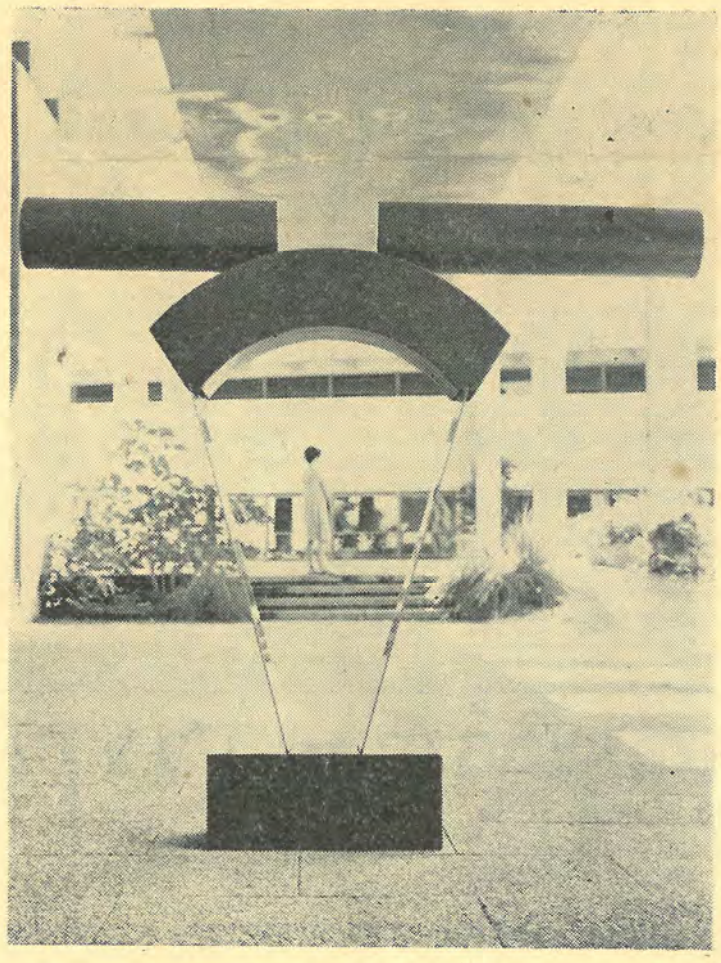

תערוכת הסתו בביתן הלנה רובינשטיין

בינינו לבין עצמנו

סטודנטים נכנסים וסטודנטים יוצאים והאוניברסיטה לעולם עומדת. מה אומרים שני מסימים משה יצחקי מבני־ברק ואמנון שפירא מקבוצת טירת צבי על דרך האוניברסיטה ועל הערכים שהקנתה להם. כיצד הם מסכמים את שנות למודיהם במוסד. בגליון הבא נביא דבריהם של סטודנטים חדשים.

מנחם א.

שאלה: האם אתה עוזב את ה־אוניברסיטה עם תואר בלבד או עם תוספת ערכים נוספים?

אמנון שפירא: השאלה הינה פרו־בוקטיבית במקצת, וחוששני שעקב ניסוחה, תשיג, כנראה את מטרתך, דהיינו תשובות שליליות. מכיון שב־שאלתך אתה מדבר על „תוספת ערכים נוספים" אתקשה במתן תשו־בה חיובית, אם כוונתך לערכים יהודיים, אנושיים, חברתיים וכד'.

מאידך — יהיה עלי לענות תשו־בה חיובית אם המדובר הוא בבי־סוסם של ערכים שונים.

כמדומני שפעלו כאן שתי מגמות סותרות. מחד גיסא — עצם הלימוד במקצועות היהדות אינו יכול להש־איר אותך שווה נפש. כמות (בלי־מוד ובעיון) יוצרת, במקרים רבים, איכות. מאידך גיסא — האופי ה־ביקורתי של הלימוד, והניתוח המת־מיד באיזמל המדעי, יוצרת מעין הרגשת חולין לגבי ערכים מקוד־שים, ודווקא במקצועות היהדות, ופעמים, כך חוששני, כאילו מנמי־כים אותם. והרי הניתוח המדעי־ביקורתי מתיימר לעסוק במישור טכסטואלי ורוחני בעיקרו, אך לא רוחני.

אנסח את השאלה כך: האם מי שמנתח את סוגית הגמרא חמש פע־מים לארכה ולרחבה ומצביע על שכבותיה השונות, נעשה ע"י כך מאמין יותר בסמכות חז"ל? בקדו־שת התלמוד? מסופקני. אולם הרי לא אלה מטרות הלימוד. הרוצה ל־בסס את אמונתו במסמכות חז"ל — אל ילך לאוניברסיטה. צעיר, הנכנס למהלקה לתלמוד לפני שמילא את כרסו בש"ס ובפוסקים בישיבה — מבזבז את זמנו שלו ואת כספי הציבור המושקעים באוניברסיטה.

משה יצחקי: לא יהא זה נכון לומר כי 4 שנות הלימוד באוני־ברסיטה אינן מותירות כל רישום בנפשו ובהשקפת־עולמו של הס־טודנט הממוצע. הענקת התואר היא רק מחוה סמלי שיבוא לתת גוש־פנקא פורמאלית לסיום שלב נוסף בתהליך (הבלתי־נשלם עולמית) של עיצוב נפש האדם. אין ספק שב־משך תקופה ארוכה זו נוספים ערכים מסוימים, אך יש גם אחרים הנג־רעים, כך שחל שנוי־ערכין מסוים. הבעיה האמיתית היא: לאיזה כוון? מה נוסף ומה נגרע? האם נוספו ערכים חיוביים ונגרעו שליליים, או שמא להיפך? (לא אגע כאן בשאלה: מהי הנורמה?)

ברור שהתשובה איננה אחידה ו־היא תלויה בגורמים רבים, חלקם — אישיים, וחלקם מוסדיים־כלליים, שהיריעה כאן קצרה מלדון בהם.

אולי אציין רק את הבולטים ביי־תר שבהם, כגון: רקע נפשי קודם, מקצועות ההתמחות ומוריהם, החב־רה המצומצמת, שיעור האינטנסי־ביות של הלימודים ועוד.

אציין רק 2 נקודות:

באופן אישי נראית לי הגישה המדעית־ביקורתית כאחד הערכים החשובים שנוספו לי. כוונתי לשיטת הניתוח המדעי וכליו, המלמדים לב־הון כל בעיה מצדדיה הרבים וה־שונים, המבליטים את ריבוי זויות־הראיה מהן ניתן להשקיף על אוב־יקט מסוים, והמוכיחים, מאידך את קוצר השגתו, אפסותו ואזלת־ידו של האדם. לעיתים תכופות עמדתי נדהם נוכח השפע העצום של ידי־עות ומידע המצוי בעולם בכל שטח התמחות, ואשר מולו עומד האדם חסר־אונים, כיון שאין ביכלתו ל־השתלט עליו ולרוכשו. לכל היותר אתה יכול, אחרי עמל־שנים, לרכוש לך התמחות בתחום מסוים מצומצם ביותר, שגם הוא יהיה כטיפה מן הים בלבד.

ידיעה זו גורמת לך להחשיב מאד כל רגע, ולהוקיר מפז כל דקה. אתה לומד להעריך את הזמן ולהצ־טער על כל דקה שלא נוצלה והלכה לאיבוד. גם זה נכס חשוב שרכשתי כאן.

לי, כיהודי מאמין, גרמו הרגשות אלה לביסוסו של ערך נוסף, באשר הוכיחו לי פעם נוספת את האמת הטמונה ב„קוצר המשיג ועומק ה־מושג", וחיזקו את הרגשת האפסות והחידלון של האדם מול הבורא וה־בריאה.

שאלה: האם האוניברסיטה כמוסד לימודים מקנה ערכים, או שמא רק בדרך אגב מתרחשים אצל כל פרט באוניברסיטה דברים מסוימים המק־נים לו אותם ערכים?

משה יצחקי: חושבני שעל חלק מן השאלה עניתי לעיל. אין ספק שהאוניברסיטה כמוסד מקנה ערכים אלו. אוסיף רק כי הקניית הערכים מצד האוניברסיטה כמוסד, איננה יכולה להיעשות ללא שיתוף פעולה רצוני ופעיל מצד הקונה אותם. הכל חייב להיות נכון ובעל יזמה לקליטתם. בהכרח מלווה הדבר ב־תהליכים רוחניים אצל כל פרט, שתוצאתם מוחשת לעתים רק מקץ שנים מספר.

אמנון שפירא: אינני יכול ל־דבר על האוניברסיטה כמוסד כולל, אלא אך ורק דרך המחלקות בהם למדתי, המחלקות למקרא ולתלמוד. אציין נקודות אחדות.

החיפוש אחר האמת. עם כל ה־פרובלמטיקה שבמחקר המדעי בת־חומי היהדות, בתורה שבכתב וב־תורה שבע"פ, הרי כסימן היכר בו־לט באוניברסיטה יש לציין את ה־כנות שבלימוד, ואת התהיה אחר האמת.

לא נתקלתי בהעמדת פנים, בצבי־עות או בשקר. יתכן שהדבר נעוץ, קודם כל, באישיותם של המרצים במקצועות היהדות, ואולי בעיקר מתוך אקסיומה בלתי מוצהרת אבל מובנת מאליה שהחיפוש אחר האמת, אחר כל האמת, לעולם לא יוכל לעמוד בשום סתירה לאמונת חז"ל ולאמונה בתורה מן השמים, ועל כן אפשר לחקור בכל שטח ולכל כוון — וללא חשש!

כמובן שהדבר תלוי בהגדרת ה־מושגים: „אמונת חז"ל" ו„תורה מן השמים" והדברים ארוכים ויכמ"ל.

(המשך בעמוד הבא)

ח"כ שלמה לורנץ

(המשך מעמוד 11)

חון שיש צורך בהמשך ה־ממשל; אנחנו קבלנו הסכמתם ל־המנע, כי מבחינה פוליטית לא רצינו לתמוך אקטיבית בממשלה. אני מוכן להציג לך את הפרוטוקולים של החלטת מועצת גדולי התורה בעניין זה; אין אמת בטענות שהושמעו שהצבענו כפי שהצבענו בגלל ש־קיבלנו טובת הנאה את בנק אגודת ישראל; זוהי השמצה ופרסומי ז־דון; בנק אגו"י אושר לנו בכתב עוד בזמן הרכבת הממשלה בכנסת הרביעית, שנתיים בערך לפני ה־הצבעה על הממשל הצבאי; הפר־סומים הם רשעות וללא כל יסוד; (ח"כ לורנץ ניגש לארכיון, שולף מכתב מיום 6 בנובמבר 1961, עם חתימתו של לוי אשכול שר האוצר ותוכנו; מאשר הסכמת פתיחת הבנק בהון של 2.5 מיליון ל"י). אותם פרסומים שהיו אז כוונתם השמצה בלבד.

4) אתם מצהירים שהנכם מפלגה אנטי ציונית, מדוע אם כן אתם לוקחים כספים מקרנות הסוכנות וממוסדות אחרים, האם זה לא פגם אסטטי?

זה הסכם לטובת שני הצדדים כמו כל הסכם עסקי. הכסף שאנו מקבלים זה חלקנו במגבית המאו־חדת לפי ההסכם עם כל המפלגות. הכספים למגבית המאוחדת באים מכל חלקי הציבור, כולל היהדות החרדית והיתה זאת איוולת מצידנו לו לא היינו מקבלים בחזרה את חלקנו ולדעתי אנחנו מקבלים הרבה פחות ממה שהחוגים שלנו נותנים. התנגדותינו לציונות היא התנגדות אידאולוגית לתנועה הדוגלת בחי־לוניות מוחלטת של עם ככל העמים. היום אחרי 50 שנות מאבק מיותר להרבות במלים ולהוכיח עד כמה שצדקו גדולי התורה שהתנגדו ל־ציונות. הוכח ללא צל של ספק שהציונות במובן האידאולוגי פשטה את הרגל וגרמה להתבוללות בצי־בוריות הכללית.

5) מדוע אתם מתנגדים לחזית דתית?

ראה מה השוני בינינו לבין ה־מפד"ל. הגישה שלנו היא, שמפלגה דתית ראויה שתיקרא כך רק אם יש לה העיקרון היסודי שבכל הב־עיות יכריעו אך ורק גדולי תורה ופוסקי הדור, אחרת זה ניצול לרעה שימוש בשם מפלגה דתית.

אגו"י מקיימת עיקרון יסודי זה ופועלת אך ורק לפי הכרעתם של גדולי תורה. מאידך המפד"ל באופן עקרוני לא במקרה אינה מוכנה להכיר בעיקרון שלגדולי תורה ז־כות ההכרעה בשאלות הנוגעות לכ־לל. עובדה היא שהמפד"ל לא מק־בלת על עצמה כדבר מחייב הח־לטות הרבנות הראשית ואפי' לא החלטות של חבר הרבנים של ה־פועה"מז.

וכאן התהום בין אגו"י והמפד"ל. ביחס לפא"י, לדעתי אין שום הצדקה לקיומה. החלק הגדול של אנשיה שייך לאגו"י ו־יחזור לאגו"י ויתרם נמנים על המפד"ל. אין למפלגה זו דרך משלה. ההנהגה שלהם מורדת בגדולי תורה ואינה מוכנה לשמוע ולקבל הכרע־תם.

אין כל טעם שנתחתן ליום אחד ושאל אנשים רציניים במפד"ל והם יודו לך שאין כל טעם באיחוד.

6) לא אחת פורסם במאמר מע־רכת בעתון המודיע שניצני הרפור־מה נמצאים במפד"ל האם גם אתה סבור כך?

לא. לא הייתי אומר כך כמובן אם הסתייגות שלפעמים אין ה־מפד"ל הולכת בדרך של האורתו־דוקסיה. מאמרים כאלה נכתבים ב־דרך כלל בזמן של ריתחא אך איני חושב שהכותב אותם באמת חושב כך.

כוונתה של המפד"ל רצויה אך מעשיהם פעמים אינם רצויים.

בינינו לבין עצמנו

(המשך מעמוד 12)

וצא ובדוק למה אין מלמדים תורה במחלקה למקרא אלא אך ורק נביאים וכתובים). אין לראות ערך זה כתוצאת „אגב" בלבד, אלא גם כפונקציה ישירה של מוסד זה שלפנינו.

כפועל יוצא מערך זה אני רואה ערך נוסף בעצם העלאת כל מקצועות התרבות היהודית והאנושית — ללא יוצא מן הכלל, כמעט, כפי שהם באוניברסיטה.

אין לימוד חד צדדי. יהדות אינה רק הלכה על כל הסתעפויותיה (החל מספרות התנאים והאמוראים דרך ספרות הגאונים והספרות הרבנית, שו"ת ראשונים ואחרונים) — לא רק אגדה, גם תורה, נביאים וכתו־בים על כל מקצועותיהם ומקצועות המשנה שלהם. גם לשון עברית למקצועותיה, גם הסטוריה יהודית לתקופותיה, גם ספרות עברית ל־סוגיה „דתית" ו„חילונית" גם יחד.

מכיון שמהפשים את האמת יש לחפשה בכל מקום. „תלמוד תורה" אינו יכול להסגר בימינו בד' אמו־תיה של הלכה בלבד. בישיבות של ימינו יסתכלו בוודאי בזלזול על מי שלומד ערבית או אכדית כדי להבין טוב יותר פרק בישעיהו, או על מי שלומד יוונית כדי לתרגם מילה קשה במשנה או בתוספתא. ולא היא.

שאלה: האם במשך שנות לימודיך במוסד חשת בדמות מסוימת של האוניברסיטה, או איזה חוי מ־שלה?

משה יצחקי: יקשה עלי לענות לשאלה זו כיון שהיא דורשת הש־וואה עם מוסדות גבוהים אחרים, שבהם לא למדתי. אם לדון עפ"י השמועה, הרי האוני' שלנו מצטינת באינטימיות שלה ובהרגשת הקירבה בין המורים לתלמידיהם ובין התל־מידים לבין עצמם. קיימת תחושה חזקה של משפחה אחת, על כל היתרונות והחסרונות הכרוכים בכך. יתרונות — למשל, ביחסים הל־בביים השוררים בדר"כ בין הסגל והסטו'. חסרונות — בכך שבתוך „המשפחה" אנו מרשים לעצמנו לפ־עמים למעלה מהמותר...

כדאי לציין כי לאחרונה, עקב הגידול הכמותי של האוני' בכל ה־שטחים, הולך ונעלם הווי מיוחד זה, ומבחינות מסוימות אולי יש להצטער על כך, אף כי, כמובן, יש ברכה רבה גם בהתרחבות, והיא רצויה וחיונית.

אמנון שפירא: יש ל„בר־אילן" „דמות מסוימת", ושוב — היא מש־תנה במקצת ממחלקה למחלקה, ו־ממקצוע למקצוע. אבל יש בה כמה קוי אופי כלליים. אנסה לשרטט אחדים מהם.

ראשית, האוניברסיטה טובעת בים של נערות צעירות. בחלקן הניכר יוצאות „בני־עקיבא", צעירות בנות 17—18 (אם המדובר בישראליות האמריקאיות הינן בגיל של אמצע בי"ס התיכון), המבלות יפה יפה ב־חברה מעורבת. משתתפות בשקדנות ובשקיקה בחוג (הענק!) לריקודים (מכיוון שהן פנויות מכל שירות לאומי וצבאי, שהרי הצהירו על דתיותן מטעמי „דת ומצפון" — יש כמובן בידן זמן רב לבילויים שונים), מתלבשות לפי מיטב ה־אופנה (כולל חצאיות שמעל לברי־כיים), הן מפטפטות בשיעורים, מר־עישות בספריה בלכתן הלוך וטפוף על המסמרים שבקצה העקבים המ־חודדים שלהן והופכות בהדרגה את המוסד לקולג' לבנות.

עובדה זו מורידה בהתמדה את רמת האוניברסיטה.

אחת התכונות המזעזעות ביותר שנתקלתי באוניברסיטה בתקופת לי־מודי היא אנוכיותם של הסטודנטים והלימוד התכליתי שלהם.

כל מאמץ — גופני או נפשי, ש־אינו מעניק תמורה חמרית נראית לעין — נדון מראש לכשלון. לכן לא מצליחה האוניברסיטה לקיים מנ־יין לתפילת מנחה בצהרים (במרחק של 15 מ' מהמסעדה, בלב האוני־ברסיטה בעלת אלפיים וכמה תלמיד) — אא"כ מגייסים לשם כך כמה עובדים מהמשרדים או מהחצר.

לכן נכשלו כשלונות מחפירים כל הנסיונות לארגן שיעורי תורה ו־מחשבת ישראל מחוץ לתכנית ה־רשמית ללא „נקודות" וללא ציונים.

בתקופת שהותי בפנימיה גרו ב־שכנותי כמה טיפוסים שהיו נועלים בערבים את דלתות חדריהם מבפ־נים שמא יכנס איזה סטודנט נצרך לבקש משהו „ויבלבל לי את המוח". כשניסיתי לקומם סטודנטים נגד תופעה מבישה זו — נתקלתי בא־דישות. אחדים מטיפוסים אנטי־סוצייאליים אלה הפכו תוך שנה או שנתיים לעמודי התווך של הס־תדרות הסטודנטים.

המפגש עם סטודנטים רבים הלומ־דים כיום מעמיד אותך מול עולם נבזי ומרגיז, בו כל אחד חי בשבילו, ורק בשביל עצמו. כמובן שלא כולם כאלה, אבל די הרבה ישנם כאלה. אין לך מקצוע מן המקצועות הנל־מדים באוניברסיטה בו לא יעלמו מן הספריה רוב הספרים הנדרשים ב־יותר לקראת מבחן סמסטר או שנתי. ועדיין רב מדי מספרם של הסטו־דנטים חסר המצפון הנוהגים בקבי־עות „להתפלח" בתור לארוחת ה־צהרים במסעדה על חשבון חבריהם. ועדיין רב מדי מספר הסטודנטים שבאדישותם המטמטמת אינם מסו־גלים למחות כנגד מעשים אלה!

שאלה: אילו תקוות תלית באו־ניברסיטה כאשר נכנסת לתוכה, מה התגשם וממה התאכזבת?

משה יצחקי: אודה על האמת ש־לפני כניסתי לאוני' לא היתה לי תמונה אמיתית ושלימה מה טיבו של „עובר זה", ששמו „אוניבר־סיטה". ידעתי רק באופן כללי ש־זה השער לעולם המדע, האמצעי להרחבת־אופקים וקניית דעת, הש־כלה ומעמד בחברה. התמונה ש־ציירתי לעצמי היתה מטושטשת למדי.

אם אנסה להביט עתה אחורה ו־לבחון זאת באופן רטרוספקטיבי, יכולני לומר שתקוות אלה התגשמו פחות או יותר.

עם זאת גרמה לי, לעיתים, אכ־זבה רבה העובדה שאנשי־מדע ו־אנשי־רוח דגולים, עם כל גאוניותם וגדולתם בשטחי התמחותם, לא הת־עלו לגובה מקביל גם בשטח המי־דות והיחסים שבין אדם לחבירו. בתחום זה נתגלתה, לעיתים, קט־נוניות שניתן לסלוח לה אצל אנשים בינוניים בלבד.

אמנון שפירא: אומר במשפט א־חד: רציתי למוד בה תורה. במש־מעותה הרחבה של המילה. לא הס־פקתי הרבה ללמוד, כיון שככל שהרביתי ללמוד נוכחתי עד כמה אין זה אלא טיפה בים. אבל קיבלתי יסודות. יסודות להמשך לימוד עצ־מי בחיי. קניתי לי חברים, לא הרבה. עשיתי לי רב, לא אחד. „עשיית" הרב — זוהי אולי הנקודה המרכזית בחיי האדם הלומד.

שאלה: האם אהבת את האוני־ברסיטה?

אמנון שפירא: מכיוון שאני מת־יימר לומר ש„עשיתי" לי רב, קל לי יותר לומר שאהבתי את האוני־ברסיטה. ואל נזלזל באהבה. שהרי כמה מבין ארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם קשורים ב־אהבה.

משה יצחקי: בהחלט. משום כך נשארתי כאן משך 4 שנים ולא עברתי למוסדות אחרים, כביכול ב־עלי שם טוב יותר. המקום, הסביבה האידיאלית השקטה והאנשים — נת־חבבו עלי. אני מכיר טובה למוסד משום שאני מכיר בערכים שהעניק לי ובתרומתו לעיצוב אישיותי. בכ־לל, ההרגל למקום מסוים גורם לך, עפ"ר, לחבבו, אלא אם־כן יש לך סיבה מיוחדת שלא לעשות כן. אני שמח שאין לי סיבה כזו.

ח"כ קלמן כהנא

(המשך מעמוד 11)

צד זה; תנאים אשר ברור היה כי אי אפשר יהיה לקבל הסכמת כולם להם.

3. מה הם התנאים לדעתך שיאפ־שרו איחוד כל המפלגות הדתיות.

אינני בעד מיזוג המפלגות הד־תיות. קיים שוני ביניהן, ואין להת־עלם ממנו. קיימת לעומת זאת בהחלט אפשרות להקמת חזית דתית מאוחדת — כפי שתבע אותה גם האדמו"ר מלובביץ שליט"א — אשר תעמיד כבעיה העיקרית הטעונה הכ־רעה בבחירות את אופיה ודמותה של המדינה. וזה אפשר רק אם כולם יהיו מוכנים להכיר שיש שוני בגישה החברתית והדתית בין פלגי היהדות הדתית ולא ינסו לכפות דעתו של חלק אחד ע"י רוב. חזית דתית זו יכולה ללכד סביבה, כאמור, את מירב היהדות הדתית ולהוות גורם נכבד שיש להתחשב בו, הן כאופוזיציה, הן כסיעה קואליציונית.

4. מדוע אינכם מוכנים לקבל מרותם של מועצה"ת או של הרה"ר.

אנו נקבל מרותו של גורם רבני־הלכותי, המוכן לכוון ולהורות דרך. לפני הבחירות הצהרנו על נכונותנו לקבל מרותה של מועצה"ת בשטחים הפוליטיים. היינו מוכנים לכך כדי להביא במשך הזמן להופעה מאוחדת בזירה הפוליטית של כל הדתיים במדינה.

ובקשר למרותה של הרבנות הרא־שית. במה אין אנו מכירים בה. השתתפנו אף בבחירות למועצת ה־רבנות הראשית. אך היא איננה מו־פיעה כלל כגורם המכוון בחיים ה־פוליטיים במדינה, אף כי יש חוג המנסה לנצל אותה לתת לה צביון פוליטי מסויים בה.

5. כמפלגה. מה לדעתך הצלחתם לפעול בנוסף לכל המאבקים האחרים שנהלו כל המפלגות הדתיות.

ראשית הנני חושב שאנו היינו בהרבה מאבקים פוליטיים של ה־מפלגות הדתיות המדרבנים לפעולה ומכוונים אותה. הישגים מסויימים אף הושגו לראשונה על ידינו. אזכיר רק את דחיית גיוסם של בני הישי־בות ושיחרור הבנות הדתיות משי־רות צבאי כהישגים שלראשונה הוש־גו עם כינונה של המדינה ע"י נציגינו. גם חוק איסור גידול החזיר הנו פרי ההסכם שנחתם ע"י פועלי אגו"י ובזכות מאבקה הבלתי פו־ליטי בעניין זה. זכור היטב היאך מנהיגנו הבלתי נשכח ר' בנימין מינץ ז"ל יזם בשעתו כנוס של נציגי כל המפלגות בכנסת למען חוק זה.

יש לנו כמובן מכלול של תביעות דתיות מצדנו שלצערנו, לא הצלחנו להחדיר אותם במדינה. אך לא נו־אשנו מהן. ההכרה המלאה מצד המדינה בחנוך הישיבתי בשלב העל יסודי והגבוה, ביטול שירותן ה־צבאי של הבנות בכלל, הכרה מלאה בשיפוט הרבני, ביסוס חוקים על יסודות תורתיים כמו חוק הירושה, חוק השבת ללא קביעת שטחים במדינה כ„עיר נידחת" חלילה שלא חל עליהן חוק התורה הנן דוגמאות לאתגרים שלפנינו. ואנו חושבים שהחדרת רעיונות אלה בצבור ב־מאבק מתמיד תביא גם הצלחה ב־שטחים אלה במשך הזמן.

6. מה עמדתכם כלפי החינוך העצמאי ושירות לאומי.

אתחיל במאי דסליק מיניה. אנו מתנגדים בהחלט לשירות הלאומי לבנות. כל מסגרת מחייבת ע"י חוק המדינה מוכרחה להביא אתה הוצאת בנות דתיות למסגרת שאינה תואמת את דרך חייהן. ומאידך גראה לנו שאין היא ניתנת לביצוע שיכול להביא תועלת לשירותים ה־נדרשים ולמדינה.

אנו מחייבים את קיומו של החי־נוך העצמאי. הוא מבטיח את המשך החינוך התורתי המקורי והמשכו ב־ישיבות הקדושות שבלעדיהן חו"ח אין קיום לתורה ולדרך התורתית של העם. אמנם אנו מצטערים על הכנסת נימה מפלגתית למסגרת ה־חינוך הזה. וכשם שנדרשים כל החוגים לא לפגוע בדרך החינוך התורתית, כך גם אנו תובעים: אל תגעו במשיחי, ואל תכניסו כל נימה פוליטית ומפלגתית לחינוך התורתי המקורי.

אין זאת אומרת שאנו שוללים מסגרת חינוך דתית אחרת. קיימות מסגרות נוספות, אשר תפקיד להן והלוואי ופעולת כולן תהיה מלווה הצלחה מלאה.

יאגו וכל השאר

(המשך מעמוד 8)

כזיות של שקספיר נבנות מתוך מאבקן. ב„הבימה" ניצח קסיוס הער־מומי את מקבט בעל התאוות.

ובכל זאת — לא בקטנות אני סח. להקנות פירוש עמוק ומקיף ליצירתו של שקספיר הרי זו חוויה מעניינת, העשויה להעשיר את עולם הדרמה, ומשום־כך יש טעם רב בהדרכתו של פטריק דרומגול. ניכר בו ש־ניסה להרכיב הצגה אחידה ושידע כי שינוי באופיו של זה (יאגו) מביא לשנוי באופיו של האחר (רודריגו). הבמאי חזה מראש, אלא שההצגה השלמה, על הלהט השקס־פירי שבה, נפגמה, מצידה הדרמטי.

לסיים בכי רע — אי אפשר, ו־משום כך אני רוצה להוסיף ולציין את משחקם המעולה של בוכמן ו־אשרוב, שנשאו את ההצגה על כת־פיהם. השניים יכלו לטקסט השקס־פירי מבלי לדקלמו ונפחו בו את נשמתו המיוחדת ואת הפאתוס הטב־עי התואם לו. השלטון, ששלטו בו על הבמה, מחפה רבות על הרעש וההמולה שהקימו עשרים ושלושה ניצבים ועוד כהנה שחקנים ועל ה־היגוי הגרוע של חלקם, שנטל מן המלים, שבתרגומו של אלתרמן חיו־משל־עצמן, את כוחן. משחקם של ניסים עזיקרי, כרודריגו, ושל דליה פרידלנד כאמיליה, שתומתה בפש־טותה — חי ונאה. האחרים תורמים אף הם להצגה, כל אחד ע"פ יכולתו. התפאורה תאמה לצרכי ההצגה, פשו־טה ובעלת אווירה, והיתה מגדילה לעשות, אילו הוצג המחזה בגירסה הראויה לו.

סיכומו של דבר הוא תחילתו: גדלות מילותיו של שקספיר, ב־פיוטו של אלתרמן, ועוצמת משחקם של בעלי קומה העניקו לנו חוויה מרגשת, הגם שתפיסותיו של הב־מאי הקהו סגולות דרמטיות ותי־אטרליות, שלהן ציפינו.

זה עלול להיות אתה.

(המשך מעמוד 9)

תנאים מגבילים בחוזה אחיד (חוזה סטנדרטי אחיד הוא חוזה המיועד למספר בלתי מוגבל של מתקשרים) לעתים הסעיפים כל כך מחמירים ואינם מתחשבים ביחס של הצדדים או בכוונה האמיתית של הצדדים ש־בתי המשפט טענו כי אילו המתקשר היה יודע לא היה חותם על הסכם כזה. המתנגדים לטיעון זה אומרים כי המתקשר יכול היה לקרוא בעיון ואז היה יודע בפני מה הוא עומד. לדעתו של ד"ר הכט אף כאן תוקף של חוזה. התלמיד משלם וה־אוניברסיטה מקבלת אותו ללימודים. „אני חושב" אומר עו"ד הכט „ש־תקנות החוזים הסטנדרטיים נותנות אפשרות לתבוע את האוניברסיטה לדין ע"פ חוק זה. ניתן לומר שה־אוניברסיטה שומרת לעצמה זכות לבטל את החוזה על דעתה בלבד. את הטיעון שסעיף זה הוא כנגד ה־מוסר והסדר הציבורי יכול ביהמ"ש לקבל. מאחר וניסוח כזה — „מבלי לנמק את הסיבה" — מופיע, הרי שזה פתח לשרירות לב. כל מרצה אשר מכל סיבה שלא תהא, חפץ להתנקם בסטודנט יכול להשתלט ע־ליו. לדעתי, ביהמ"ש יכול לבטל סעיף זה באם יקרה המקרה וסטודנט יוצא בלי שתנומק הסיבה!"

✶

יש לקוות, שתלמיד מתלמידי „בר־אילן" לא יועמד לפני הרחקה. מכל מקום אם קורה מקרה אשר כזה, אין כל סיבה שלא יופעלו הלי־כים הנהוגים בקשר לועדת המש־מעת ושלא תנומק סיבה. יתר על כן, אפילו למען הטעם הטוב בלבד יש לשנות את הנימה השלילית ו־השתלטנית המשתמעת מתוך „סעיף הוצאת סטודנט" המופיע בתקנון. על־כן יש לנסחו מחדש.

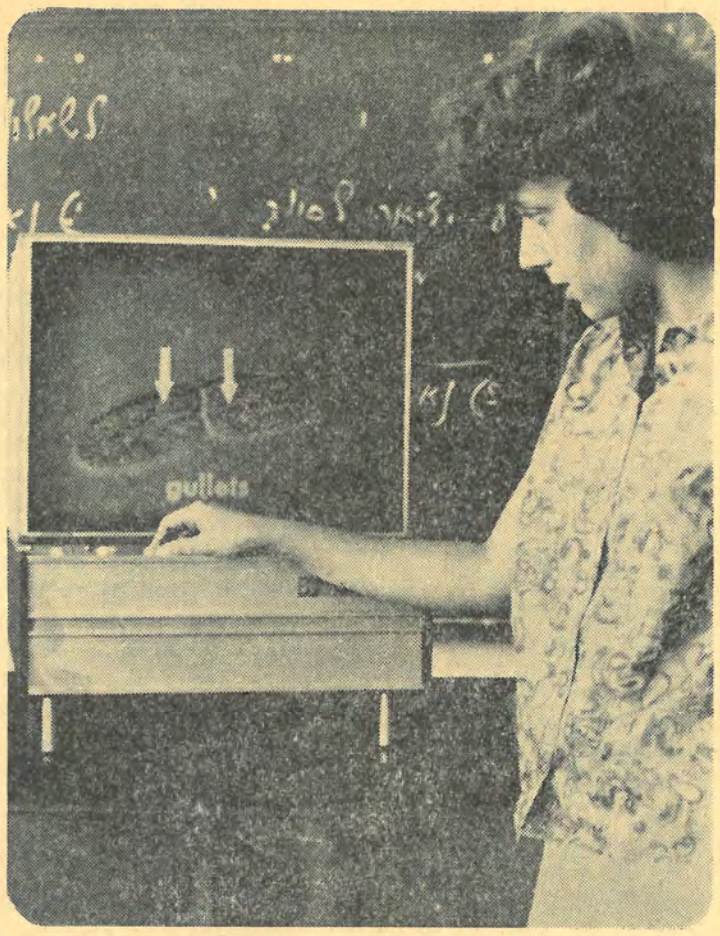

משתתפת בקורס הכנה בכימיה לסטודנטים חדשים, במיוחד בוגרי הומנית, שכלל 200 תלמידים.

קצין חינוך של צה"ל וקצינים גבוהים אחרים בבקור במחלקה לחנוך. בבקור זה נפגשו עם מספר חיילים משוחררים, שעברו קורס הכנה מיוחד לקראת כניסתם לשנה"ל הנוכחית.

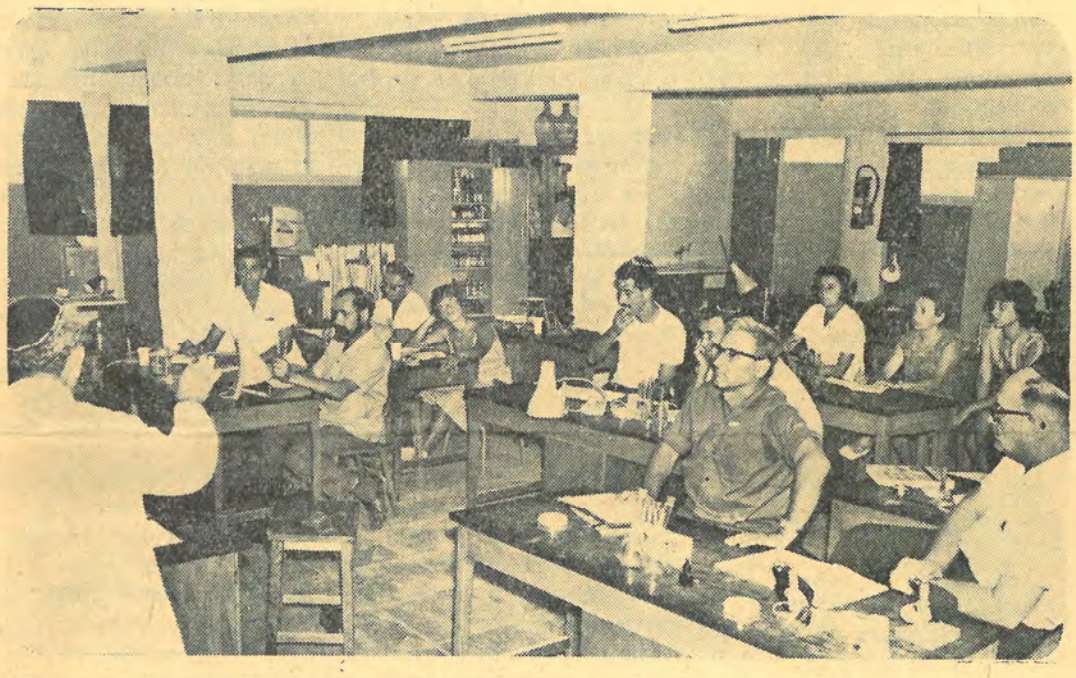

מורים על ספסל הלימודים בשעורי השתלמות מטעם המחלקה לחנוך

סטודנטית באגף התחתון של הספריה, שנפתח בחופשה.

מה עשתה האוניברסיטה בחופשה

נערים ממחנה „נוער דתי שוחר מדע" בשעור במעבדה. במחנה, שנמשך כחודש ימים השתתפו 37 נערים בוגרי שביעית. השעורים ניתנו ע"י מרצי האוניברסיטה. רכזו: הרב שינדלר וחיים יצחק

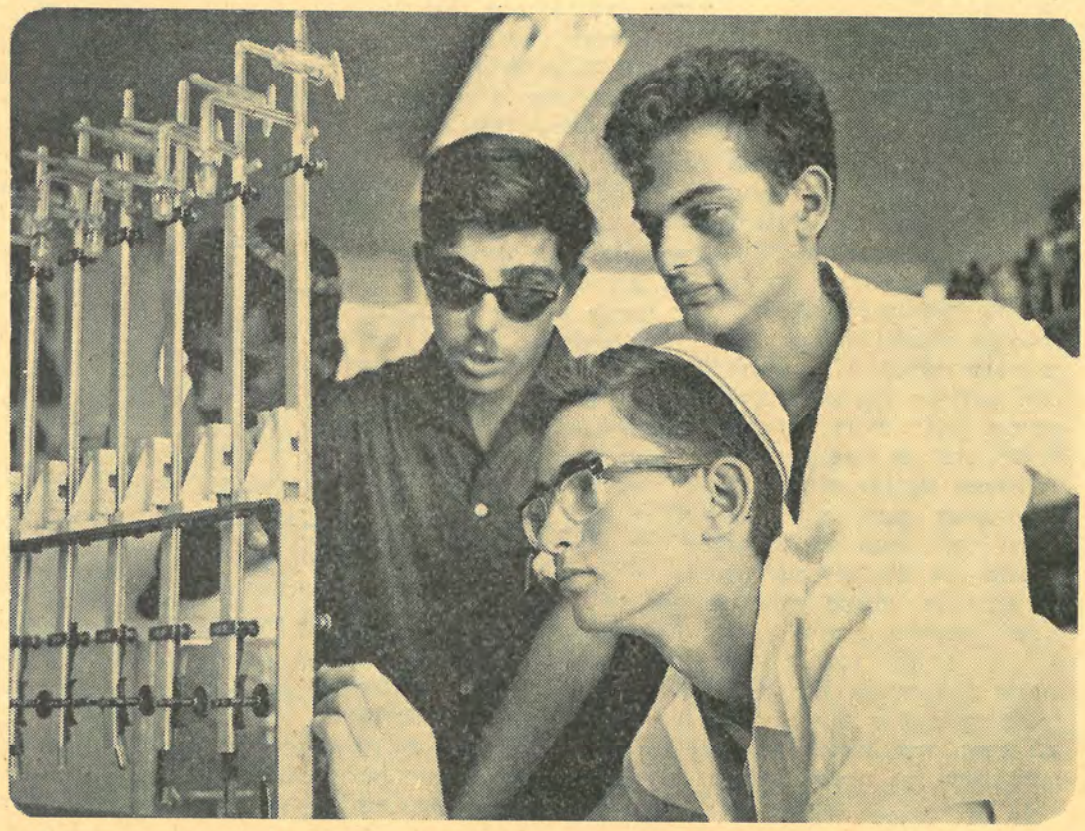

מפעלים ומפעילים

על חברי הועד ופעולותיהם

ועדת תרבות

סטודנטים יקרים!

התרבות הינה אחד הגורמים הראשונים ביצירת הקשר החברתי החל בקבוצה הקטנה, המצימצמת ביותר, וכלה בחברה השלמה.

בכוונתנו לתת לסטודנט „תעסוקה" ענינית במידת האפשר, אולם בראש וראשונה להביא ליצירת הקשר החברתי

א. מסלו, יו"ר הועדה

בין הסטודנטים לבין עצמם, וכן קשר עם המקום.

היוצא מזה: הפיכת ה„מפעל" אוניברסיטה למקום חברתי עם אוירה ביתית ככל האפשר.

השתדלנו לרכז בשנה זו מכסימום פעולות תרבות הכוללות בין השאר: שבתות הווי, סימפוזיונים, במת ראש הודש (מרצים פוטנציאלים על נושאים אקטואליים), נשפים, טיולים, חוגים שונים (בהתאם לדרישת הסטודנטים) ועוד.

במסגרת זו ראויים לציון פעולית חשובות כמו: מתן סיוע לנועד נחשל וכן מתן עזרה ועדוד לחולים (אימוץ). עלון מיוחד הכולל את הפעולות הנ"ל על פרטיהן, יינתן לסטודנטים.

אנו קוראים לכל הסטודנטיב לתת ידם לפיתוח ולהרחבת הפעילות התרבותית, לפיתוח והרחבת הקשר החברתי, וזאת בראש וראשונה ע"י השתתפותם הפעילה של הסטודנטים בפעילויות הנ"ל. כמו כן נשמח לקבל תגובות, הצעות ושפורים, כי „מכל מלמדי השכלתי".

למסיבות סיום ומסיבות חג מחלקתית (רצוי מאד) ינתנו ייעוץ וסיוע מלא בהסתדרות הסטודנטים ע"י ועדת התרבות.

כרכז תרבות מכהן אהרן מילשטיין. נותר לנו לקוות כי נראה ברכה בעמלנו והפרי — שלכם הוא.

ועדה לעזרה עצמית

שם הועדה מעיד על מהות פעילתה המשתרעת על פני מישורים שונים.

עיקר הפעילות נעשית למציאת מקורות העבודה ותעסוקה לסטודנטים. לשם כך פורסמו מודעות בכל העתונים ועל לוחות המודעות ונשלחו חוזרים למאות בתי־ספר. כך נוצר „המרכז לשעורי עזר". רכז העבודה עומד בקשר עם לשכות העסוקה באזור וכך שובצו כמאתיים סטודנטים לעבודה למרות המצב הקשה השורר בשטח זה בשעה זו. יש לציין את עזרת שלטונות האוניברסיטה בהעסקת עשרות סטודנטים בעבודה בספריה. נקוה שלקראת שנה"ל תתמלא מעט סאת הצעות העבודה. יצחק פרידמן ממשיך להיות רכז העבודה גם בשנה זו.

השנה פתחנו במבצע „דיור־זול". במסגרת מבצע זה אנו מרכזים הצעות־דיור מן הסביבה וסטודנט מעונין, שלא התקבל לפנימיה יכול לעיין בהצעות ולבחור בהצעה הנראית לו. לאור ההפקרות השוררת בשטח זה יקבע שכר הדירה של הדירות המרוכזות בהתאם עם נציגנו.

מבצע נוסף משולב במבצע הארצי של „סטודנטים קונים". היעדה מרכזת חנויות מסביבות ת"א המוכנות לספק הנחה, ורשימה של חנויות כאלה נמצאת במשרדי ההס־

י. זוזוט, יו"ר הועדה

תדרות. במסגרת זו של הנחות כלול גם מפעל השכפול העצמאי „בר־אירין" המספק מכשירי כתיבה, ספרים וכדו', בהנחות גדולות.

גם השנה תנסה הועדה לארגן קורסי עזר לחייבים להשלים את מקצועות האנגלית והמתימטיקה בבחינות הבגרות. המעונינים יירשמו ב„מרכז לחוגי עזר" במשרד ההסתדרות.

לסיום נציין רק את השתתפותנו בשמ"ע — שרות מכללות עולמי העוזרת לנו לא פעם ורכשה עבורנו את מכונת ההקרנה.

ספורט

הספורט התפתח בשנה"ל תשכ"ו למימדים שלא היו דוגמתם. מספר רב של ענפים נוספו וחוגים חדשים נוסדו. לקראת שנה"ל החדשה תורחב הפעילות ותקיף שטחים נרחבים עוד יותר.

קבוצת הכדורגל של אס"א בר־אילן נתקבלה להתאחדות הכדורגל. זו פעם ראשונה בתולדות ההתאחדות, שקבוצת כדורגל דתית מתקבלת בה כחברה. הקבוצה מקיימת את

יגודניק, יו"ר הועדה

משחקי הליגה בימות החול.

נוסף על הקבוצה המתאמנת בהדרכת מאמן מעולה קיימת קבוצת שחמט, שזכתה בשנה שעברה להשגים נאים. קבוצת כדורעף, קבוצת כדורסל, קבוצת טניס שולחן. ליד כל קבוצה כזו קיימת קבוצה מיוחדה לבנות.

היג שזכה לפופולריות רבה בשנה שעברה היה החוג לקרב־מגע (ג'ודו) ופחות פופולרי, אך יותר בריא היה החיג ליוגה.

השנה מתכוננים להרחיב את רשת החוגים ויפתחו חוג להיפנוזה, שפעל כבר בסוף השנה החולפת וחוג לצילום לחובבים.

למרות הפעילות המגוונת עדיין לא זכינו במתקני ספורט מתאימים והמצב ב„בר־אילן" הוא מן הגרועים בשטח זה בין כל האוניברסיטאות. אנו מקוים שהנהלת האוניברסיטה לא תקפה ענף חיוני זה ותדאג לציידו בתנאים ההולמים את התפתחותו. ואתם הסטודנטים הספורט מצפה לכב.

סיו"ר ופנים

חיים יצחק

תפקידו של סגן יו"ר איננו מוגדר. מדרך הטבע משמש הוא כממלא מקום היו"ר בזמן העדרו של זה ובכל ימות השנה עליו לשאת יחד עם היו"ר במעמסה הקשה ולפרוק מעליו חלק מן התפקידים. בשנה זו טפל הסיו"ר בעניני החוץ של ההסתדרות ועמד בקשר עם משרד החוץ בבעיות שהתעוררו בקשר לענין זה; (כגון: בקורו של אדנאור ב„בראילן") עבד בצוותא עם היו"ר על מפעלים שונים; שמש כחבר הנהלת מפעל השכפול ועתה נתמנה כנציג הועד במערכת „בת־קול". עם התפטרותו של איצ'ו גולדשטין, שהיה יו"ר ועדת פנים, נטל לידו נהול ועדה זו, ששמש כיושב הראש שלה בשנה שעברה.

ועדת הפנים היא הועדה המרכזית והחשובה שבכלן. היא המהווה את הגשר בין הסטודנט לבין שלטונות האוניברסיטה ודרכה עוברות תלונות הסטודנט והשגותיו כלפי הנהלת המוסד. הועדה מבררת את טיב התלונות ובמגעיה התמידיים עם הרשויות השונות משתדלת להגיע לפתרון הוגן שיהיה בו כדי להשביע את רצון שני הצדדים. לעתים יש חכוכים, אך תמיד עומדת הועדה על משמר זכויותיו של הסטודנט. הטפול בתלונות חיב להיות זהיר ועקבי. הטפול בענינים השונים העוברים דרכה חיבים להיות תקיפים, אך גמישים ומשולבים בטקטיקה מתאימה. המגע עם רשויות האוניברסיטה אינו מן הקלים ומחברי הועדה נדרשת סבלנות, סובלנות, הבנה רבה ורצון כן תוך כדי עסוק בבעיותיהם של החברים המתלוננים.

הבעיות מקיפות את כל מסלול החיים של הסטודנט בתוך האוניברסיטה, החל מתאריכי בחינות, וברור ציונים ופרסומם במועד דרך טפול בתלונות על חדרי למוד לא מתאימים וכלה בעניני נקיון, תור ומחירי ארוחות במסעדה. יש לציין בספוק את שתוף הפעולה הפורה עם המזכיר האקדמי מר פומרנץ המגלה הבנה לעניני הסטודנטים. בכל הענינים הנוגעים לתחום סמכותו משתדל הוא תמיד לטובת הסטודנט במגמה להקל עליו ולהסיר ממנו דאגות מיותרות ובלבד שיתמסר ללמודיו ויסימם בהצלחה.

נקוה שהסטודנטים יבינו את מעמדה המיוחד של ועדה זו, ויתרמו להצלחתה ע"י יצירת אוירה מתאימה. הם גם יוכלו לסייע לעבודת הועדה ע"י נסוח ברור של התלונות וציון פרטים מדויקים. אנו מקוים כי בשנה"ל הנוכחית תפעל הועדה תוך שתוף פעולה הדוק עם צבור הסטודנטים מחד־גיסא ועם שלטונות האוניברסיטה מאידך־גיסא לרווחתו של הסטודנט בעת למודיו.

גזבר

כשם שהצבא צועד על קיבתו כך צועדות פעולות ההסתדרות על הכסף. בלי פעילים ומתנדבים לא תתכן אמנם פעילות כלשהי, אך בלא מקורות ממון לא יתכנו פעולות.

בראש כל שנה מתוכנן התקציב ומחולק לענפים השונים. ההכנסה העיקרית היא ממס החבר שכל סטודנט משלם בראשית שנה"ל והשאר מתכסה ע"י הקצבה של אוניברסיטה

ד. פרקש, גזבר

ומוסדות אחרים. בשנת תשכ"ז יעמוד התקציב על כ־100.000 ל"י.

התקציב לשנת תשכ"ו היה כ־70.000 ל"י.

לאן זרם כסף זה?

למשכורות (יו"ר, מזכירה, רכזי־ספורט, תרבות ועבודה, הנח"ש — 15.000.

לבטוח סטודנטים ורכוש — 7.000.

למיסים (להתאחדות ולארגוני סטודנטים) — 5000.

צרכי משרד (פרסום, טלפון מצרכי דואר וכד') — 5000.

נשפים (גרעונות) — 5000.

רקודי־עם — 2000.

סרט — 500.

ספורט (כולל משכורות לאמנים) — 5000.

חוגים (יוגה, צלום, ג'ודו וכד') — 6000.

טיולים — 3000.

עתון — 12.000.

ציוד לספורט ולצלום — 2500.

ס"ה — 70.000 ל"י.

רזרבה — 1000.

יש לציין שתקציבנו ביחס לתקציבים של אוניברסיטאות אחרות הוא קטן מאוד אפילו באופן יחסי.

למרות הקשיים התקציביים אנו משתדלים לסיים את השנה ללא גרעונות בלי לפגוע בצרכים החיוניים של הסטודנט ובפעולות השוטפות.

ה„עסק" של איאס"ק — AIESEC

— כתב: מ. מנחם

AIESEC. בעברית זה מתנגן כמו „העסק". וזה ה„עסק" בשפה ציורית כמובן, של אהרן פישר המשמש כיו"ר ארגון זה.

ארגון, יו"ר, AIESEC, מה זה בכלל?

אומר אהרן פישר: „איאס"ק הינו ארגון בינלאומי של סטודנטים למדעי הכלכלה והמסחר. מטרתו לעודד יחסי קירבה, ריעות והבנה הדדית בין סטודנטים מכל האומות, בדרך של חילופין למטרות עבודה והשתלמות בקנה מידה בינלאומי". עד כאן הפרוספקט, כפי שהוא נשמע מפי יו"ר הארגון.

קצת היסטוריה. איאס"ק נוסד ב־1948 ע"י סטודנטים מ־7 מדינות אירופאיות. כיום מקיף הארגון כ־40 מדינות המייצגות קרוב ל־300 אוניברסיטאות ומוסדות להשכלה גבוהה בכל רחבי העולם.

מאז היווסדו נערכו במסגרת הארגון כעשרים וחמישה אלף חילופי סטודנטים, וקוימו כ־50 סמינרים בארצות שונות על בעיות כלכלה לאומית ובינלאומית. הפעילות הממוצעת כיום היא כ־5000 מקומות השתלמות וחמישה עד שבעה סמינרים בשנה.

איאס"ק — ישראל הינו ארגון סטודנטים שמרכזו בת"א. חברים באיאס"ק—ישראל אירגוני הסטודנטים של האוניברסיטה העברית בירושלים, השלוחה בת"א, אוניברסיטה בר־אילן ואגודת הסטודנטים של המכון האוניברסיטאי בחיפה.

בשנת 1958 החל איאס"ק—ישראל את פעולתו כאשר נשלחו ארבעה משתלמים. שבע שנים לאחר מכן, בקיץ 1965 נשלחו לחו"ל 45 ישראלים וכמספר הזה סטודנטים זרים נקלטו בארץ.

יו"ר הארגון הוא בוגר „בני עקיבא" ולשעבר חבר גרעין „נטעים" — הגרעין אשר הקים את היאחזות הנח"ל „מעלה הגלבוע". שימש כמדריך וכרכז סניפים ב„בני־עקיבא". כעת הוא סטודנט שנה שלישית, כלכלה ומדעי המדינה בשלוחה בת"א.

— מי יכול להגיע לחו"ל?

„סטודנט הרוצה להשתייך ל„ארגון הסטודנטים הישראליים למדעי הכלכלה והמסחר", כל מה שעליו לעשות הוא רק להיות תלמיד באחד מן החוגים הבאים: כלכלה, ראיית החשבון, סטטיסטיקה, מנהל עסקים, משפטים (התמחות במשפט מסחרי) — או בוגר אחד החוגים האלה שטרם מלאו שנתיים מאז סיום לימודיו. ובכן, סטודנט שכזה יכול לצאת לאחת מן הארצות הרשומות כחברות בארגון, לתקופה של חדשיים עד חצי שנה, תשולם לו משכורת מספקת למחיה, לדיור ולדמי כיס".

פרטים טכניים? בבקשה.

על הסטודנט לפנות לועדת איאס"ק שליד הסתדרות הסטודנטים במוסדו, ולאחר שימלא שאלון וישלם עשר ל"י ויתן שתי תמונות — יחכה להזמנה לראיון בפני ועדת מיון אשר אצלה יפקיד 55 ל"י שיוחזרו לו במקרה והנסיעה לא תצא לפועל שלא באשמת הסטודנט. מסובך?

הנסיעה לחו"ל היא ללא תשלום מס נסיעות ודמי הנסיעה מוזלים בשיעור של 75% ו־10 ל"י דמי דרכון. מי אמר שאין תנאים במדינה הזאת?

אהרן פישר יודע לספר על מדינות ערב שאינן חברות בארגון, פרט לתוניסיה, על מגעים מסוימים עם מדינות מזרח אירופה (גם להם יש כלכלה!), על מגמת הסטז' במקצוע שהארגון מאפשר את השגתו, על מבנה הארגון הבנוי כקונגרס כאשר לכל מדינה החברה בו — קול אחד. כמו כן הוא מספר על ועידה המתקיימת כל שנה ועל ועידת „נשיאים"

יו"ר הארגון, א. פישר

המתקיימת 4 חודשים קודם לועידה הגדולה.

שתי מטרות עיקריות לאיאס"ק. ראשית: זהו ארגון א־פוליטי שמטרתו העיקרית היא — החלפת סטודנטים. שנית — קיום סמנריונים על בעיות ספציפיות. זה לא מכבר נערך בלוזאן סמינר על „חינון לפעילות כלכלית בינלאומית" כשפרופ' וייז מאוניברסיטת ת"א יצג את ישראל.

— מי מממן את פעולות הארגון הישראלי?

אהרן פישר: „משרדי ממשלה, עיריות, חברות, פירמות וכן המרכז העולמי".

וכאשר הסטודנט מגיע למחוז חפצו אין הוא צריך לדאוג הרבה. בחו"ל מחכה לו אדם השייך לארגון איאס"ק, מוכן לו דיור, מקום עבודה במשכורת, טיולים ובילויים ומסגרת חברתית של סטודנטים מארצות שונות.

השנה, עקב „המיתון הכלכלי" זכה איאס"ק—ישראל לכמה הפתעות. כאשר בא אהרן פישר להסתדרות העובדים הכללית כדי להשיג מקומות עבודה התברר לו שמספר המקומות שואף לאפס. כשהחל להתווכח, נטל אותו איש שיחו לחלון ואמר לו: „הבט למטה ראה המובטלים", וזה הספיק!

מובן, שהסטודנטים מחו"ל המגיעים לארץ זוכים למנת „ציונות" ומה גם שחלק מהם ממשיך בטיול לארצות ערב.

סיכומו של דבר: אם אתה סטודנט בפקולטה המתאימה (מכל שנת לימודים) ואתה רוצה לרכוש סטז' ובד בבד לראות את העולם — אז למה אתה מחכה?...

המסלול לחו"ל

מאת: אבולעפיה.

מדריך מצויר, או- דרך היסורים של הסטודנט הישראלי ...

1

כך זה מתחיל:
1000 ל"י שבר לימוד (ועוד -1 ל"י למחיה)

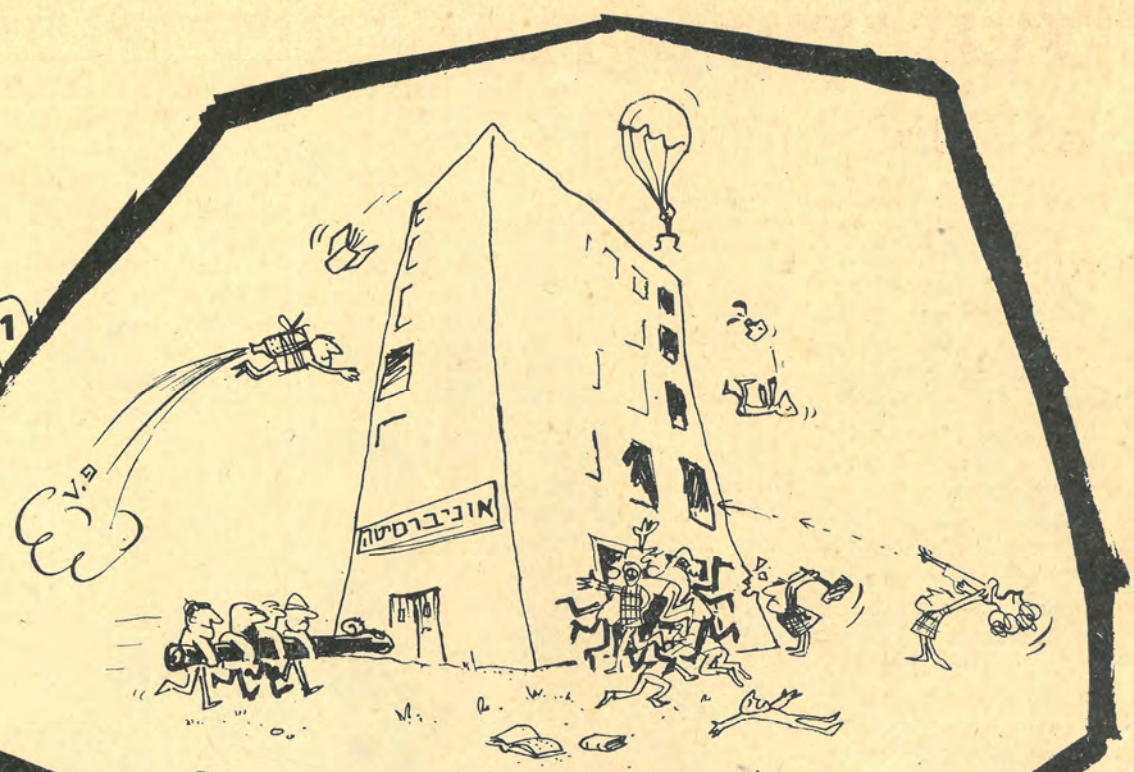

2

...וכל דוחפין ייתי וילמד.

3

...נו, טוב,
למעין הסטודנטים
נעבור בקרוב
(כך הבטיחו)

4

...ובהרצאה:
„אתם צריכים
להבין מה-
שאתם
כותבים"
(מדברי המרצה)

5

ואז:
בבטחון
אל החיים
כי...

6

...העבודה
מובטחת.

7

„חושו אחים חושו
מארץ אבותינו!...